

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EKO-REHABİLİTASYON AMACIYLA DEĞERLENDİRİLEBİLİR KONUT
STOĞUNUN SOSYAL -KÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN
İRDELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Ceyda TÜRKER

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Sorunları Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Deniz İNCEDAYI

Ocak 2011

Ceyda TÜRKER tarafından hazırlanan, “Eko-Rehabilitasyon Amacıyla Değerlendirilebilir Konut Stoğunun Sosyal Kültürel Sürdürülebilirlik Açısından İrdelenmesi ” adlı bu tezin yüksek lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Deniz İNCEDAYI
Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalında Mimari Tasarım Sorunları Programı Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: : _____

Üye : _____

Üye : _____

Üye : _____

Üye : _____

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	v
ÇİZELGE LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
1.GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı	2
1.2 Çalışmanın Kapsamı	3
1.3 Çalışmanın Yöntemi	4
2. KAVRAMSAL AÇILIMLAR	5
2.1 Rehabilitasyon Kavramı	5
2.2 Eko-Rehabilitasyon Kavramı	8
2.2.1 Eko-rehabilitasyon Bileşenleri	9
2.2.2 Eko-rehabilitasyon Sürecine Etki Eden Faktörler	10
2.2.3 Kavramın Sosyal Kültürel Boyutu	11
2.3 Eko-Rehabilitasyon Sürecinde Sürdürülebilirlik Kavramı	14
2.3.1 Sürdürülebilirlik Bileşenleri	18
2.3.1.1 Çevresel-Ekolojik Sürdürülebilirlik	19
2.3.1.2 Sosyal Sürdürülebilirlik	20
2.3.1.3 Kültürel Sürdürülebilirlik	22
2.3.1.4 Ekonomik-Politik Sürdürülebilirlik	23
2.3.1.5 Teknolojik Sürdürülebilirlik	26

3. MEVCUT KONUT STOĞUNUN DEĞERLENDİRİLEBİLİRLİĞİ	27
3.1 Mevcut Konut Stoğunun Eko-Rehabilitasyonu İçin Gereken Nitelikler	33
3.1.1 Türkiye Genelinde Değerlendirilebilir Konut Stoğu Durumu	40
3.2 Mevcut Konut Stoğunun Ekolojik Yükü	44
3.3 Mevcut Konut Stoğunun Sosyal-Kültürel Açıdan Değerlendirilmesi	47
3.4 Kullanıcı Açısından Değerlendirilmesi	50
4. EKO-REHABİLİTASYON ÖRNEKLERİN İRDELENMESİ	55
4.1 Yurtdışı rnekler	55
4.1.1 Cubist Casbah Housing Madrid,Spain	55
4.1.2 124 Apartman Bloğu Eko-rehabilitasyonu Szczecin,Poland	59
4.1.3 Almanya ,Berlin Kreuzberg Konut Eko-Rehabilitasyonu	62
4.1.4 İngiltere ,Londra Southwark Mahalle Eko-Rehabilitasyonu	64
4.1.5 Familistere Godin,Guise ,Fransa	65
4.1.6 Danimarka ,Kopenhag Konut İyileştirme Programı	66
4.2 Yurtiçi rnekler	69
4.2.1 Fener –Balat Rehabilitasyon Projesi	69
4.2.1.1 AB Unesco Projesi	69
4.2.2 Tarsus 37 ve 42.Sokaklar Rehabilitasyon Projesi	75
4.2.3 Mardin Katılımcı Kentsel Rehabilitasyon Projesi	78
4.3 Eko-Rehabilitasyon Sürecinde Konut Alanlarındaki Değerimin Sosyal Kültürel Açıdan Değerlendirilmesi	80
4.4 Eko-Rehabilitasyon Sürecinin Kullanıcı Açısından Değerlendirilmesi	84
5.SONUÇ	87
KAYNAKLAR	92
EKLER	101

TEŞEKKÜR

Tez süresince yardımını ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Sayın Prof. Dr. Deniz İncedayı'ya, anlayışlarından dolayı bilim dalındaki tüm öğretim görevlilerine,

Çalışmalarımın en ağır zamanlarında beni zorlayan, desteğini hiç azaltmayan ve yoğun çalışma temposu süresince anlayışlarıyla yardımlarını esirgemeyen, tüm eğitim sürecimde inançlarını hiç eksiltmeden yanımda olan sevgili aileme ve destek olan tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

EKO-REHABİLİTASYON AMACIYLA DEĞERLENDİRİLEBİLİR KONUT STOĞUNUN SOSYAL KÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN İRDELENMESİ

ÖZET

Mimaride ekoloji kavramının sorgulanması, dünya nüfusunun artışına paralel olarak genişleyen yapı çevrenin doğal dengeye getirdiği yük nedeniyle kaçınılmazdır. Bu çalışma, küresel dengenin sağlanması konusunda giderek artan sorumluluğu temel olarak tasarımda mevcut olana yönelik “ekolojik oluşa” ilişkin bir irdelemeyi amaçlamaktadır.

Giriş bölümünde küreselleşme sonucu kaynakların hızla tüketimi ve yoğun kentleşme sürecinde yaşanan sorunlar, çevrenin kalitesini artırma çalışmalarını hareket noktası kabul edilip konuya bu problematik içinde yaklaşmaktadır.

İkinci bölümde, eko-rehabilitasyon amacıyla değerlendirilebilir konut stoğunun sosyal -kültürel sürdürülebilirlik açısından incelenmesi hakkında genel bir değerlendirme yapıp konunun anlaşılması adına, konu kavramsal açımlarıyla ele alınmıştır ve bu kavramlarla desteklenen sorunsalın açıklaması yapılmıştır.

Üçüncü bölümde, söz konusu yaklaşım olan eko-rehabilitasyonun uygulanabileceği birçok yapı türü içinde özelleştiği kültürel, sosyo-demografik, psikolojik, politik olarak tanımlanabilen kompleks bir bütün olan mevcut konut stoğunun değerlendirilebilirliği, varolan mevcut stoğun çevre kalitesini düşüren ekolojik yükünün irdelenmesi, eko-rehabilitasyonun uygulanabilmesi için gerekli kriterlerin incelenmesi ve müdahale kapsamında mimari tasarım sorunsalı olarak ele alınması incelenmektedir.

Dördüncü bölümde ise, konunun yurtiçi ve yurtdışındaki örneklerle irdelenmesi, bu bakış açısı ile çalışmanın konu alanı olan ekolojik rehabilitasyon bağlamında insan-konut etkileşimi içinde çok yönlü bir kavram olan sürdürülebilirliği sosyal kültürel boyutuyla ele almaktadır.

Sonuç olarak, tezde irdelenen örnekler ışığında çevre kalitesinin artmasına yönelik mevcut yapı stoğu için nasıl bir değişim ve dönüşümün gerekliliği bireyin bu bütünlük içinde sahip olduğu yeri tanımlarken, bu bağlamda insan-konut etkileşimi içinde çok yönlü bir kavram olan sürdürülebilirliği sosyal kültürel boyutuyla ele almaktadır.

THE ANALYSATION OF AFORDABLE RESIDENTAL STOCKS ACCORDING TO ECO REHABILITATION IN TERMS OF SOCIAL CULTURAL PERSPECTIVE

SUMMARY

Interrogating the concept of ecology in architecture, in line with the expanding world population growth is inevitable because of the burden of the built environment of natural balance. This study aims to explore the increasing responsibility in maintaining global stability based on the design that becomes available for the "ecological extinction".

In the introduction, rapid consumption of resources and the problems faced in the process of intensive urbanization as a result of globalization, considering the improving the quality of the environment as the starting point of the work of the subject are addressed.

The second part makes a general evaluation about the subject to understand the subject matter discussed and the conceptual expansions of problematic description of these concepts are supported.

In the third part of the eco-rehabilitation of the approach which can be applied in many building types especially cultural, socio-demographic, psychological, political, all of the existing housing stock is defined in a complex appraisable, reducing the ecological burden of the environmental quality of the investigation, examination of the criteria necessary for the implementation of eco-rehabilitation and architectural design to be addressed as the question of the scope of intervention are examined.

The fourth part examines the issue in Turkey and abroad with examples and with a view to study this subject area, ecological rehabilitation in the context of the interaction of human-house multi-faceted socio-cultural dimension of sustainability as a concept is focused on.

As a result, the environmental quality of the thesis has been analyzed in the light of examples of how to expand the existing building stock for the integrity of the individual's need for a change and transformation in defining its place, and in this context, the interaction of human-housing concept is a multi-faceted social cultural dimension of sustainability is addressed.

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 1.1 : Kentsel Yenileme Sürecinin Tarihsel Gelişme Profili	6
Çizelge 1.2 : Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışının Binaya Yansıması.....	17
Çizelge 2.1 : Sürdürülebilirlik Bileşenleri	25
Çizelge 2.2 : Sürdürülebilir Gelişme İçin Gereklilikler.....	25
Çizelge 3.1 : Yapıların Çevre Üzerine Etkileri	29
Çizelge 3.2 : Yapının Fiziksel Ve Sosyal Dış Ve İç Çevre Özellikleri	31
Çizelge 3.3 : Eko-Rehabilitasyon İçin Yapı Nitelikleri ve Özellikleri	33
Çizelge 3.4 : Mevcut Konut Stokunun İllere Göre Dağılım	42
Çizelge 4.1 : Fener –Balat Bölgesindeki Onarım Planlaması.....	71
Çizelge 4.2 : Fener-Balat Semtleri Rehabilitasyon Projesinde Binaların Durumlarına Göre Dağılımı.....	72
Çizelge 5.1 : Eko-rehabilitasyon Sürecinde Konut Alanlarındaki Değişimin Boyutunun Türkiye ve Yurtdışındaki Örnekler Açısından Değerlendirilmesi	86

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1 :Madrid Sosyal Konut Yerleşim Yeri	55
Şekil 1.2 :Madrid Sosyal Konut Genel Görünüşü	56
Şekil 1.3 :Madrid Sosyal Konut Genel Görünüşü	56
Şekil 1.4 : Cubist Casbah Housing Madrid ,Geniş Cephelelerde Oluşturulmuş Alüminyum Kanopiler Güneş Kontrolü Yaparak Gölgelemeyi Sağlarken Bitki Çeşitliliğinin Devamı Destekleyen Tasarım	57
Şekil 1.5 : Cubist Casbah Housing Madrid ,Açık Alan Görünüşleri	58
Şekil 1.6 : Cubist Casbah Housing Madrid ,Açık Alanlar	58
Şekil 1.7 :Madrid Sosyal Konut Güneş Kırıcılar.....	59
Şekil 2.1 : 124 Apartman Bloğu Vaziyet Planı	59
Şekil 2.2 : 124 Apartman Bloğu Eko-rehabilitasyonu Görünüş.....	61
Şekil 2.3 : 124 Apartman Bloğu Eko-rehabilitasyon Çalışmaları.....	61
Şekil 2.4 -2.5 : 124 Apartman Bloğu Eko-Rehabilitasyon Öncesi	62
Şekil 3.1 :Berlin Kreuzberg Yerleşimi	63
Şekil 3.2 : Kreuzberg’de Yaşayanların Kendi Arka Avluları İle İlgili Yaptıkları Eskizler	64
Şekil 4.1 : Fener-Balat Unesco Projesi Alanı	68
Şekil 4.2 : Fener-Balat Unesco Projesi Kapsamında Çalışılacak Alan	70
Şekil 4.3 : Fener-Balat Unesco Projesi Alan İçinde İyileştirme Yapılması Gereken Alanlar.....	72
Şekil 4.4 :Fener-Balat Semtleri Rehabilitasyon Öncesi Ve Sonrası Konutlar.....	74
Şekil 4.5 : Fener-Balat Semtleri Rehabilitasyon Öncesi Ve Sonrası Konutlar.....	74
Şekil 5.1 : Tarsus 37 ve 42.Sokaklar Rehabilitasyonu Yapılacak Konutlar.....	76
Şekil 5.2: Tarsus İlçesi Sofular Mah. 37-42.Sokaklarda İyileştirme Yapılan Binalar	76
Şekil 5.3: Tarsus İlçesi Sofular Mah. 37-42.Sokaklarda İyileştirme Yapılan Binalar-1	77
Şekil 5.4 : Tarsus İlçesi Sofular Mah. 37-42.Sokaklarda İyileştirme Yapılan Binalar - 2	77
Şekil 5.5 : Tarsus İlçesi Sofular Mah. 37-42.Sokaklarda İyileştirme Yapılan Binalar -3	78
Şekil 6.1: : Mardin Yerleşimi	78

KISALTMALAR LİSTESİ

- ACE : Avrupa Mimarlar Konseyi ,Architects' Council of Europe
- CABE : Mimarlık ve Yapılı Çevre Komisyonu, Commission For Architecture And The Built Environment
- ÇED : Çevresel Etki Değerlendirmesi
- ENHR : Avrupa Yerleşim araştırmaları Ağı, European Network for Housing Research
- GAP : Güneydoğu Anadolu Projesi
- ICLEI : Yerel Çevre Girişimcileri Uluslar Arası Konseyi, Local Governments for Sustainability
- IMP : İstanbul Metropolitan Planlama
- RIBA : İngiliz Mimarlar Kraliyet Enstitüsü, Royal İnstitute of British Architects
- TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu
- UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
- UIA : Uluslar Arası Mimarlar Birliği , The International Union Of Architects
- WHO : Dünya Sağlık Örgütü, World Health Organization

1. GİRİŞ

Endüstri devrimiyle birlikte, hızla gelişim gösteren teknolojik olanaklar nedeniyle kentlerin çekim gücünün artması, kentleşme sürecine büyük bir ivme kazandırmıştır. Yirminci yüzyıl sonlarında tüm dünyayı farklı açılardan etkiler hale gelen hızlı kentleşme süreci, dünyanın tek bir coğrafya olarak algılama bilincinin artışı olarak tanımlanan “küreselleşme” kavramını gündeme getirmiştir. Küreselleşme, ilk olarak dünya çapında bağlantı, alışveriş-mal ve insan hareketliliğinin artışı, bunun ötesinde ise zihinsel, kültürel süreçte ortaya çıkan hızlı değişim ve farklılaşmalar olarak kendini göstermiştir. (Aslanoğlu A. ,1998). Türkiye’de de yaşanan süreç bundan payını almakta ve hızlı bir kentleşme sürecini yaşamaktadır.

Ancak zamanla kaynakların büyük bir hızla tüketildiğinin farkına varılmış ve bu tüketimin dengelenmesi konusunda çalışmalara başlanmıştır. Yoğun kentleşme sürecinde yaşanan değişim çeşitli çevresel sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Fiziksel ve sosyal çevre arasındaki denge yavaş yavaş bozulmaya başlamış ve bu durum insanların sosyal, kültürel ve psikolojik gereksinmelerinin karşılanmasında yetersizliklere neden olmuştur.

Çevrenin kirlenmesinden beslenmeye kadar uzanan bu sorunlar içinde en önemli başlıklardan birini kentsel çevrenin oluşumunda ve yaşanmasında önemli rolü olan konut alanları belirlemektedir (Keleş. R 1978). Sağlıklı kentsel gelişmenin sağlanabilmesi için kentleri oluşturan fiziksel ve sosyal çevreler arasında sürdürülebilir bir ilişkinin olması gerekliliği, kentteki sosyal ve kültürel yaşamın en az ekonomik ve ekolojik şartlar kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bu amaçla günümüzde bozulan çevresel kalitenin tekrar sağlanabilmesi adına yapılan çalışmalarda aklımıza sadece yeni yapılacak binalar gelmemelidir. Mevcut bina stoğundan maksimum derece faydalanmak da yaklaşımların bir göstergesidir. Henüz fiziksel ve işlevsel etkinliğini yitirmemiş konutların onarımla çağdaş standartlara uygun duruma getirilmesi, ulusal servetin korunması yanında, bu yapılarda somutlaşan sağlıklı kentsel yerleşim düzeninin kültürel varlık olarak gelecek kuşaklara aktarılması açısından da önemli bir olgudur (Atasoy,A.1983). Ancak bu değerlendirilebilir konut stoğunun işlevsel ve teknik açıdan rehabilite edilmesi yeni bina yapmaktan daha problemleri bir süreci gerektirmektedir. Öte yandan dünyada da

örnekleri olan bu tür yaklaşımlar kıt kaynakların optimum kullanımı ve çevrenin minimum kirlenmesine yardım ettikleri için günümüzde tercih edilen ekolojik mimari yaklaşımlar içinde önemli bir yere sahip hale gelmiştir.(Tönük,S,.2001) Ulusların konut stokları özel veya kamu yararına kullanılan en önemli varlıklarından biridir. Bu açıdan “değerlendirilebilir” konut stoğunun niceliksel ve niteliksel açıdan yetersizliğinin yanı sıra; günümüzün ve geleceğin konut talebinin karşılanmasındaki ölçüğün rolü de dikkate alınmalıdır.

Bu tezin kapsamında da, yaşam içerisinde büyük ağırlık kazanan konut çevrelerinin içinde buldukları fiziksel, sosyal, kültürel çevre ile birlikte yeniden değerlendirilerek günümüz koşullarına uygun yaşam kalitesinin elde edilebilmesinin araştırılması yapılmakta ve bu sorunsal ileri tartışmalara konu olmak üzere ortaya getirilmektedir.

1.1 Çalışmanın Amacı

21. yüzyıla girilen bu zaman eşiğinde , kentlerin, denetimsiz büyümenin sorunlara ve bu çerçevede bireylerin ve toplumun gereksinimlerine nasıl yanıt vereceği konusu en temel sorunlardan birini oluşturmaktadır. Bugün Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde, toplam enerji kullanımının %40'tan fazlası, CO2 emisyonunun %30'u ve sentetik atıkların %40'ı bina sektöründen kaynaklandığı düşünülürse bu sorunun yanıtlarının arandığı bir çalışmanın önemi daha da artmaktadır (Ashford, 1998 ve 1999). Yapay çevre ile doğa arasındaki etkileşim oldukça karmaşıktır. Çünkü binalar diğer birçok insan yapımı malzemedan daha uzun bir kullanım ömrüne sahiptir. Bunun yanında binaların programlama aşamasından başlayıp, tasarım, yapım, kullanım, bakım ve yıkım/yeniden kullanım aşamaları süresince doğa ile etkileşimi sürmektedir. Avrupa'da, insanlar yaşamlarının %90'ını konut içlerinde geçirmektedir ve bu nedenle, konutların insan sağlığı üzerinde önemli bir etkisi de bulunmaktadır (Miljövarsberedningen, 2000; WGSC, 2004). Bir yapı sadece kullanıcılarını, yakın çevresini etkilememekte ya da ortak kullanım alanlarının bir parçası olmakla kalmamakta, aynı zamanda toplumdaki her bireyi, uzun vadede ekolojik dengeleri, dolayısıyla da dünyadaki dengeleri de etkilemektedir. Ülkemizdeki konutlarda ise tüketilen enerji, ülkedeki toplam enerji tüketiminin % 36'sını oluşturmaktadır (DPT, 2001).

Yaşanılan çevrenin kalitesini artırma çalışmalarının hareket noktası, sorunları bilmek ve tanımaktır. Yaşanılan dünyayı oluşturan doğal, bireysel, fiziksel, ekonomik, politik, kurumsal, teknolojik, kültürel ve sosyal sistemlerin tümünde yeniden yapılanmanın sağlanması ve yeni yapılaşmaların yanı sıra mevcut yapı stoğunun da ekolojik uyumu amaca ulaşabilmenin tek yoludur. (Becker vd.,1999, Hatfield Dodds, 2000, Paehlke, 1999, Sachs 1999).

Bu çalışmada oluşturulan kavramsal çerçevede sosyo-kültürel sürdürülebilirlik kapsamında mevcut konut stoğunun değerlendirilebilirliği ; fiziksel, sosyokültürel ve psikolojik boyutları ile bir bütün olarak ele alınarak, “ekolojik iyileştirme” ile irdelenmiştir. İnsanların yaşamlarının büyük bir oranının konutlarda geçtiği düşünüldüğünde mevcut konut stoğu içinde çevre sorunlarına neden olan olumsuz etkileri azaltmaya yönelik sosyo-kültürel bakış açısı ile, tasarımcılara katkıda bulunacak bilgi birikimi ve bilinç oluşturmak amaçlanmıştır.

1.2 Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışma kapsamında eko-rehabilitasyon kavramı mevcut konut alanları içinde sosyo-kültürel sürdürülebilirlik çerçevesinde ele alınmaktadır. Eko-rehabilitasyon kavramının açılımı, kavramın gereklilikleri, kriterleri mimari tasarım içinde irdelenirken bu kriterlerin nasıl sağlanabileceği, sürdürülebilir gelişme bileşenleri içersinde sosyo-kültürel sürdürülebilirliğin bu çalışmadaki rolünün en az ekolojik ve ekonomik şartlar kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Fiziksel ve mekansal özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu sosyo-kültürel özellikler ile konut alanları, bir yandan yaşam şeklini etkilerken diğer yandan barındırdığı farklı yaşam şekillerinin fiziksel ve sosyo-kültürel izlerini taşımaktadır.

Bu bakış açısı ile çalışmanın konu alanı ekolojik yenileme bağlamında insan-konut etkileşimi içinde çok yönlü bir kavram olan sürdürülebilirliği sosyo-kültürel boyutuyla ele almaktadır.

1.3 Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın yöntemi, konu ile ilgili yapılmış araştırmaların, çalışmaların ve mevcut örneklerin incelenmesi, irdelenmesi ve tanımlanması şeklindedir.

Üç aşamada oluşturulmuş çalışmanın, ilk aşaması belirlenen problem ve amaca yönelik kaynak taramalarının yapıp bilgi birikiminin sağlanmasıdır. Bu aşamada tez konusuna ilişkin kavramsal açımların bilinerek tanımlanmasını sağlayan araştırma çalışması; ekoloji ve rehabilitasyon bileşenlerinin kavram olarak irdelenmesi, iki kavramın bir araya geldiği sürece etki eden etmenleri ve bu süreç içinde kavrama sosyo-kültürel yaklaşımı içermektedir. Diğer ana çerçeveyi oluşturan sürdürülebilirlik kavramının tanımlanması ve alt bileşenleri olan çevresel-ekolojik sürdürülebilirlik, sosyal sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik, kültürel sürdürülebilirliğin irdelenmesidir.

Çalışmanın ikinci aşamasında ise; eko-rehabilitasyonun uygulanabileceği birçok yapı türü içinde özelleştiği mevcut konut stoğunun değerlendirilebilirliği, çevre kalitesini düşüren ekolojik yükünün irdelenmesi, eko-rehabilitasyonun uygulanabilmesi için gerekli kriterlerin incelenmesi ve müdahale kapsamında mimari tasarım sorunsalı içinde sosyo-kültürel bağlamın önemi vurgulanmaktadır. Bölüm sonunda ise problemin çözümünde büyük öneme sahip kullanıcı perspektifinden kavrama yaklaşım incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son aşamasında, tez konusuna ilişkin yapılmış yurtiçi ve yurtdışı örneklerinin incelenip, kullanıcı perspektifi ile sosyo-kültürel bağlamda bir değerlendirme yapılmıştır.

Bu üç aşamanın sonunda, tez çalışması kapsamında belirlenen problem, problemi netleştiren konu alanının sınırlarını belirleyen kavramsal çerçeve ve problemin çözümüne yönelik katkı sağlayabilecek araştırmaların yapılması ve değerlendirilmesi ile konuya yönelik stratejiler belirlenmeye çalışılmıştır.

2. KAVRAMSAL AÇILIMLAR

2.1 Rehabilitasyon Kavramı

Son kırk yıl içersinde dünyanın bütün büyük kentleri ekonomik, sosyal, fiziksel değişikliklere maruz kalmıştır. Bu ana problemlerin büyümesi pek çok konuda eşitsizliği desteklerken, kent yaşamı ile ekosistem arasındaki problemlerin artmasına yol açmıştır. Bu amaçla dünyanın her yerinde ‘daha az doğa kullanılarak daha fazla insanı kapsayan gelişme’ modelleri aranmaktadır.(Short ,1996-Unesco,2002)

Çevre en genel tanımıyla canlıların yaşamı boyunca ilişkilerini sürdürdüğü ortam olup, bu ortamdaki hava, su, toprak gibi tabii çevrenin fiziksel unsurlarını, üreticiler , tüketiciler, ayrıştırıcılar gibi biyolojik unsurlarını, insanların tabii, beşeri, parasal ve maddesel kaynakları kullanım ve işletmelerinden doğan ekonomik çevre unsurlarını, insan topluluklarının demografik yapısı, barınma, sağlık, eğitim ve kültürel ihtiyaçlarını temin biçimleri ile tarihi ve kültürel değerlerin oluşturduğu sosyal çevre unsurlarını içerir.(ÇED,1993)

Yaşanabilir bir çevre için, belirli bir konfor düzeyi ve homojen kültür ortamında insanların yaşayabileceği yoğunluk düzeyinin ve sınır değerlerinin belirlenmesi gerekir. Ancak dünyada ve ülkemizde hızlı nüfus artışı ve sanayileşmeyle beraber her alanda hızlı gelişen tüketim sonucu yaşanabilir çevre için gereken ekolojik değerler büyük ölçüde etkilenmiştir.

Bu amaçla ortak geleceğimiz için, ortaya çıkan çevresel problemlerin giderilmesine yönelik çeşitli ülkeler bir araya gelerek çözüm yolları aramaktadır.

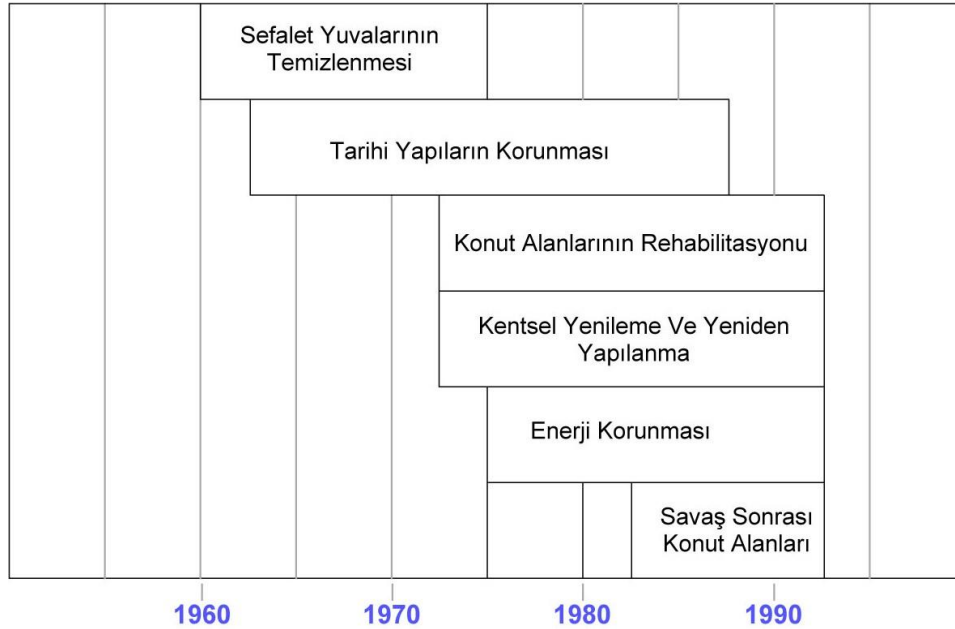
Bu çalışmalardan en önemlisi Birleşmiş Milletler tarafından Haziran 1972 tarihinde Stockholm de gerçekleştirilen ‘ İnsan Çevresi Konferansıdır.’ Bu konferansın ardından Stockholm Deklerasyonu kabul edilmiştir. Bu deklarasyon ile ekolojinin, insan yaşamının korunmasının sağlanması için sürdürülebilir yaşam felsefesinin temelleri atılmıştır.

26 ilkeden oluşan bildirgenin ilk maddesinde ‘Özgürlük, eşitlik ve kaliteli bir çevrede onurlu ve yeterli yaşam şartları sağlanmış olarak yaşamak insanların temel haklarıdır. İnsan, aynı zamanda, bugünkü ve gelecek kuşaklar için çevreyi koruma ve iyileştirmenin ciddi sorumluluğunu da taşır.’ Söyleminde bulunarak, insanlık için ilk kez sağlıklı çevrede yaşam hakkından bahsedilmiştir.

Son yıllarda ise çeşitli ülkeler belirli standartların sürdürülmesi amacıyla politikalar oluşturarak yapılı çevre ve onun içerdiği kültürel miras üzerine odaklanmak gerektiğini kabul etmiştir.

Batı Avrupa 'da konut alanlarının yeniden oluşumu ve kentsel yenileme konularında karşılaştırmalı çalışmalar geliştirme amaçlı çabaları, Eylül 1993'te Budapeşte'de gerçekleştirilen Avrupa Yerleşim araştırmaları Ağı(European Network for Housing Research –ENHR) tarafından düzenlenen konferans sonrasında oluşturulan Kentsel Yenileme ve Eski Konut Alanlarının Rehabilitasyonu (Urban Renewal and Urban Housing Rehabilitation)adlı çalışma grubunun kurulmasıyla güçlenmiştir. Bunu izleyen 1994 Nisan ayında Bristol'de ve Ağustos –Eylül aylarında Glasgow'da yapılan toplantılar önemli katkı sağlamıştır.

Kentsel alanların, mevcut yapıların yeniden canlandırılması, Batı Avrupa'da hükümetlerin 1990'lı yıllara ait temel hedefleri arasında yer almaktadır. Batı Avrupa 'nın kentsel yenileme deneyimi, tarih sırasıyla ortaya söyle bir perspektif çıkarmaktadır.(Özden P.Pınar, 2008)

Çizelge 1.1 :Kentsel Yenileme Sürecinin Tarihsel Gelişme Profili (Özden P.Pınar 2008)

İngiliz Mimarlar Kraliyet Enstitüsü (Royal İnstitute of British Architects-RIBA) yayınladığı politika belgesinde '... 2050 yılında %50 gibi büyük bir oranda konut

stoğu hala bizimle olacak. Bu nedenle, tüm mevcut stoğun enerji verimliliğini iyileştirerek 2020 yılında makul bir maksimum değere ulaştıracak kapsamlı ve zaman hedefli bir programın ortaya konması gerektiğini düşünüyoruz.’diyerek yapılı çevre için iyileştirme önerileri hazırlamıştır.

Avrupa Mimarlar Konseyi (ACE) Brüksel’de Mimarlık ve Sürdürülebilirlik hakkında ACE bildirgesinde ‘Yapılı çevrenin insan topluluğunun başta gelen fiziksel değerlerinden biri olması nedeniyle, bu değerden en iyi şekilde yararlanabilmek için yapının tüm yaşam döngüsünün dikkate alınması ve yalnızca başlangıç maliyetini düşürmeyi amaçlayan kısa vadeli yaklaşımlardan kaçınılması gerekir. Oluşturulacak sürdürülebilir gelişim stratejisi, mevcut yapıların yaşamlarının uzatılmasını ve inşa edildikleri orijinal malzemelerin kullanım sürelerinin artırılmasını amaçlamalıdır. Mevcut bir yapının adaptasyonu, yeni bir yapının inşa edilmesine tercih edilmelidir. Performansın yükseltilmesi kaynakların daha verimli bir şekilde yayılmasını sağlayacaktır.(Tağmat.T., Uysal. Z., 2009)

Bir yapıyı onardığımızda, küçük müdahaleler ile daha verimli, kullanılabilir ve eskisine göre daha estetik bir hale dönüştürebiliriz. Böyle bir yaklaşım, kullanılan malzeme, doğaya yapılan müdahale, harcanan enerji gibi birçok açıdan büyük çaplı bir tasarımdan çok daha ekolojik olmaktadır.

Kamusal yetersizlikler, sosyal bozulma, fiziksel yıpranma ve bozulma gibi etkenler sonucu oluşan sağlıklı çevrelerin tedavisi olarak ‘rehabilitasyon kavramı’ etkili olmakta ve bu tanımladığımız alanların fiziksel, sosyal açıdan ve kent hizmetlerine bütünlük olarak ‘iyileştirilmesi’ anlamına gelmektedir.

Uzam olarak rehabilitasyon olgusu, yenileme ve iyileştirme kavramları arasında yer alan müdahale biçimlerini içermektedir.

Rehabilitasyon (Rehabilitation) kavramı genel tanımıyla orijinal fonksiyonlarını ciddi olarak kaybettiği hissedilen ve genellikle strüktürel olarak algılanan, fakat kısmen bozulmuş veya bu durumlara getirecek şartların bulunduğu alanlara uygulanmaktadır.

Rehabilitasyon bozulmaların, sağlıklı ve niteliksiz gelişmelerin başladığı, ancak özgün niteliğini henüz kaybetmemiş olan yapının yeniden eski haline kavuşturulmasıdır. Sözlük anlamıyla ‘eski itibara iade, eski haline gelme ‘olarak tanımlanan rehabilitasyon (Redhouse,1989)koşullar elverdiğinde öncelikle tercih edilmesi gereken yöntemlerdendir. Konut alanlarının rehabilitasyonu, bir diğer

tanımla, aynı kentsel alan içinde bulunması zorunlu olmayan yapıların fiziksel olarak yenilenmesi olarak da ifade edilmektedir. (Özden P.Pınar ,2008)

2.1.1 Eko-Rehabilitasyon

Ekoloji adlandırması, bireysel organizmaların birbiri ve çevreleriyle ilişkilerini inceleyen bilim dalını ifade etmek için ilk olarak 1866 yılında Alman biyolog Ernest Haeckel tarafından önerilip kullanılmışsa da, bütün evreni canlı bir bütünlük olarak kavrayıp, her bir varlığı bu bütünlük içindeki yeri bakımından değerlendiren ilk çağ düşünürlerinin bakış açısıyla kesişmektedir.

Ekolojinin kökeninde bulunan eski Yunanca ‘oikos’ sözcüğü ev, barınak, yuva, yurt, mahalle, köy gibi iskan ve ikamet edilen yerleşim ortamları anlamlarını taşır. Bütün kosmosu bir oikos olarak gören eski yunan düşüncesi, ekolojinin günümüzde taşıdığı anlama yol açmıştır.(Medar,2002)

Ekoloji biliminin kapsamına insanın dahil olması tüm dünyada olan olayların birbirine bağlı ve bir bütün oluşturduğu, buna bağlı olarak ülkelerin geleceğinin birbirlerine bağımlı olduğu düşüncesi, ekoloji biliminin günümüzde önemini arttıran önemli etkenlerden biri haline gelmiştir. (Berkes ve Kışlalıoğlu, 1999)

Günümüzde, her bir varlığı, içinde bulunduğu ortamla birlikte ele alan ve başka var olanlarla olan ilişkileri içinde değerlendiren bir yaklaşım belirtmek üzere ‘ekolojik’ sözcüğünün ya da ‘eko’ kısaltılmasının bir önek olarak çeşitli araştırma alanlarında kullanıldığı görülmektedir.

Önceki bölümde incelenen kaynakların kullanımından doğan sorunları kısmen de olsa ortadan kaldırmak, mevcut yapıların çevreye verdiği olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi amacıyla ortaya konan rehabilitasyon modelinin ekolojik davranışlar ile birlikte hareket etmesini sağlamak ‘eko-rehabilitasyon’ adlandırılmasını oluşturmaktadır. Eko-rehabilitasyon adlandırması ekolojik prensipleri bilimin bir parçası, bilimin ise insan doğasının bir parçası olduğu gerçeği üzerinden yapılı çevre kalitesinin mümkün olan en düzeyine ulaşmasının sağlanmasının birlikteliğidir.

Ekolojik Rehabilitasyon, orijinal fonksiyonlarını ciddi olarak kaybettiği hissedilen ve genellikle strüktürel olarak algılanan, fakat kısmen bozulmuş veya bu durumlara getirecek şartların bulunduğu yapılarda içinde bulunduğu eko sistem özelliklerinden yararlanılarak onarılıp, ekosistem bütününe kazandırılmasıdır.

2.1.2 Eko-Rehabilitasyon Bileşenleri

İnsan gereksinmelerini en iyi Maslow hiyerarşisi ile ifade etmek mümkündür. En zorunlu olan fizyolojik gereksinimlerden başlayarak, öz gerçekleştirime doğru tırmanan bu gereksinmelerin insan coğrafi, ekolojik, insan-toplum, yerleşmeler-teknoloji ve yasalar-kurallar şeklinde varoluşsal önceliğine bağlı olarak sıralanan ve önceki sonrasını kapsayan çevre sistemleri ile etkileşim kurarak karşılar. Eko-rehabilitasyonun da bu bağlamda çevreye düşen görevi insanın fiziksel konforunu, güvenini, rahatını, estetik doyumunu sağlamak, insanlığın geleceğini koruyucu önlemler barındırmaktır.

Eko-rehabilitasyon çalışmasının yapılacağı yerleşme bölgesinin seçimi ve ölçeğinin belirlenmesi, yetersiz ve elverişsiz koşulların araştırılması gerekmektedir. Mimari yapının karakteristiklerine göre müdahale türünün belirlenmesi gerekmektedir. Yapı fonksiyonel olarak, fiziksel olarak, görsel olarak, ekonomik olarak ve sosyal olarak eko-rehabilitasyona ihtiyaç duyabilir.

Eko-rehabilitasyonun bileşenlerini 3 grupta toplayabiliriz. Bunlar yapı ve çevresindeki analizlere göre belirlenir.

İşlevsel Eko-rehabilitasyon: Yapının fiziksel niteliklerinin iyi durumda olduğu ancak sahip olduğu fonksiyonun artık geçerli olmadığı durumlarda uygulanmaktadır.

Fiziksel Eko- rehabilitasyon : Tamamen eskimiş veya ciddi bir şekilde eskimiş durumdaki yapılarda uygulanmaktadır.

Sosyal Eko-rehabilitasyon: Tanımlanmış eko-rehabilitasyon bileşenlerine ek olarak mevcut yapı hem işlevsel hem fiziksel eko-rehabilitasyon uygulamasına tabi olurken müdahale durumu yapıyı bulunduğu alan ile birlikte ele alır. Bu noktada halkın katılımı, kullanıcı perspektifi uygulamada etkin rol oynamaktadır. Yapı için kullanıcı gereksinmelerini ,tümüyle birlikte ekonomik koşullar da belirlemektedir. İklim, yaşam tarzı, eğitim, alışkanlık ve ekonomik düzeye göre, bölgeden bölgeye değişiklik göstermektedir.

2.2.2 Eko-Rehabilitasyon Sürecine Etki Eden Etmenler

Eko-rehabilitasyon sürecinde amaç kent parçalarının yaşam standartlarını üst düzeye çıkarmak, sağlıklı yapıya kavuşturmak ve canlı bir organizma haline getirmektir. Bu noktadan hareketle , eko-rehabilitasyonun hangi içerik ve kapsamda alınıp, hangi davranış biçimi ile çözüme kavuşturulması gerektiği önemlidir.

Bu kapsamda sürece etki eden etmenler arasında problemin yapısını içerik, ölçek, davranış ve zaman olarak 4 temel boyutta irdeyebiliriz. (Kuş,H.,1992) İçerik boyutunun ‘belirleyici koşullar’ ve ‘temel ilkeler’, ölçek boyutunun ‘uzam’ ve ‘kapsam’ ,davranış boyutunun ise ‘eylem türler’, adımlar ve rol alanlar’ bileşenleri ile periyodik bir süreç içindeki konumları eko-rehabilitasyonun temel yapısını belirlemektedir.

Problemin içerik boyutu neyin, niçin korunup, niçin rehabilitasyon yapılacağıının irdelenmesini kapsamaktadır. Eko-rehabilitasyon yapılacak yapının sosyal, ekonomik, teknolojik, yasal, politik, kültürel vb. içerikleri belirleyici özellik göstermektedir. Süreçte koşulların yanı sıra yapının konumu, bina karakteristikleri, mikro iklimatik özellikleri de büyük önem taşımaktadır. Yapının konumu sosyal yaşamını devam ettirebilmesi açısından çok önemli bir kriterdir. Eko-rehabilitasyon sürecinde binanın fonksiyonunun bulunduğu yer ile sosyal açıdan uyumluluğu o bölgede sosyal olarak o fonksiyona ihtiyaç duyulması ve fonksiyonun bölgenin sosyal yapısı ile uyum sağlayabilmesine bağlıdır. Binanın fonksiyonun bulunduğu yer ile fiziksel açıdan uyumluluğu ise o fonksiyonunun gerekliliklerinin bölgenin fiziksel yapısı içinde verimli bir şekilde karşılanabilir olmasına bağlıdır. Bina karakteristikleri açısından önerilen fonksiyonun plan konseptinin mevcut binaya uyumundan başka, mevcut binanın mekan boyutlarının önerilen fonksiyona uygun olup olmadığı konusunda da dikkat edilmelidir. (Tönük,S,2001) Mevcut binanın mikro iklimatik şartlarının da bugünün ve önerilen değişikliğin uygunluk gösterip göstermediğinin araştırılması lazımdır.

Eko-rehabilitasyon da ölçek boyutu ise; yeryüzünde insanlar, bağlı oldukları aileler ve onların bir araya gelmesiyle oluşan sosyal birlikler halinde belli mekanlarda barınmak, korunmak, geçimlerini sağlamak kısaca yaşamak için yerleşmişlerdir. İnsanların bir araya gelmelerindeki temel amaç, ihtiyaçların temini, toplu yaşamın getirdiği menfaatlerden istifade hak ve isteklerini düzenlemektir. (Çetiner.A.,1972) Çalışma sürecinde düzenin temini için müdahale edilecek yerleşmelerin kapsadıkları

nüfus ve bu nüfusa göre değişen özelliklerin bilinmesi ve yerleşmeler arası ilişkilerin araştırılması gerekir. Eko-rehabilitasyonun içerik boyutuna bağlı olarak tüm yerleşme ölçeğinden, bina bileşenlerine kadar inen kapsam içinde farklı ölçeklerde uygulamalar yapılabilir. Müdahalenin yanı sıra uzamın belirlenmesi de önem taşımaktadır. Yani rehabilitasyon süreci bu farklı sistem düzeylerinde neleri koruyup, neleri değiştirecektir. Uzam olarak tanımlanabilecek ölçek boyutunun kentsel donatı, sosyal donatı, altyapı, bitki örtüsü, topoğrafya gibi çevre bileşenlerini içermektedir.

Eko-rehabilitasyonun davranış boyutunda ise müdahale sırasında değişen eylemleri ve süreçte rol alanları kapsamaktadır. Her rehabilitasyon sorunu, sürecin adımlarında farklı yoğunluk ve içerik gösterecek ve karar mekanizmaları ile rol alanlara bağlı olarak farklılıklar oluşturacaktır. Bunun yanı sıra müdahale sürecinde neyin, niçin, hangi kapsamda, nasıl yapılacağıнын yanı sıra kimin tarafından yerine getirileceğinin de belirlenmesi gerekmektedir. Süreç içinde;

-kamu (merkezi idare, yerel idare ,belediye)

-kullanıcı birimleri (kooperatif, dernek)

-kullanıcılar (aile, birey)

-yatırımcı şeklinde gruplanabilecek rol alanların farklı ölçekte, farklı koşullarda, sürecin farklı adımlarında etkin görev almaktadır.

Sürecin zaman boyutu ise; yapı çok özenle kullanılsa bile, geçen zamanın yıpratıcı etkisi vardır. Bu nedenle yıpranan, eskiyen ve ilk özelliklerini yitiren yapıların sürekli bakım ve onarımı gereklidir.(Şerefhanoglu,M.) Mevcut yapıların eko-rehabilitasyonunda sürecin işleyişi bakımından da zaman boyutu önem taşımaktadır, hangi işlemin ne zaman yapılacağı, ne zaman bitirileceği sürece etki eden etmenler arasındadır.

2.2.3 Eko-Rehabilitasyon Kavramına Sosyal Kültürel Yaklaşım

Greenberg (1995)in belirttiği gibi ; konutlar, yollar, alışveriş merkezleri ve ofis parklarının inşasında acele edilirken yaşanabilirlik, sürdürülebilirlik ve ekonomik gelişmenin temel prensipleri ihmal edilmiştir. Birçok şey inşa edilirken toplumların nasıl inşa edileceği unutulmuştur. Dünya genelinde bu duruma nasıl gelindiğinin irdelenmesi bir takım şeylerin değiştirilebilmesi için önemli bir başlangıç olacaktır.(Çahantimur,A.,2007)

Teknoloji yanında yaşanan ekonomik gelişmeler, hızla yayılan bir küreselleşmeyi de beraberinde getirmiştir. Bütün dünya ülkelerinin ve toplumun neredeyse her kesimini etkileyen küreselleşmenin dayattığı yaşam biçimi ve tüketme tutkusu, artık sosyal yaşamın ve bireylerin temel davranış modeli haline gelmiştir. Yaşanan bu karmaşa ve aynılaşıma doğal olarak, insanlığa ve onun yaşadığı, biçimlendirdiği çevrelere müdahale edebilen tüm disiplinleri etkilemiştir. İnsan yaşamının önemli bir parçası olan mimarlık pratiği de bu süreçten nasibini almış, birey ve kent yaşamına karşı bu duruma dahil olmaya başlamıştır.(Durmuş,S,2009)

“Kentleşme“ metropolitan büyümeyi ifade ederken , “ kentlileşme ” kent yaşamının sosyal kalıpları ve davranış şekillerini ilgilendirmektedir. Kentlileşme, değer yargıları, gelenek, görenek ve toplum davranışlarında görülen değişiklikler ile insanların belli yerlerde yaşamaya karşı verdikleri sosyal ve davranışsal bir yanıtıdır (Brunn, Williams, 1993), (Palen , 1997). Son 50 yıl içinde kentler kadar insanlar da pek çok değişime uğramışlardır.

Kentlerde yaşanan fiziksel değişim ve dönüşüm ile birlikte değişen bireyler ve toplum beraberinde sosyo-kültürel değişim ve dönüşümleri de getirmiştir. Aynı şekilde, çeşitli nedenlerle yaşanan sosyo-kültürel değişim ve dönüşümlerin farklı fiziksel ve mekansal yansımaları görülmekte, bu da yaşam şekillerini değiştirmektedir.(Çahantimur,A, 2007)

Eko-rehabilitasyon da anahtar kavram ‘yaşam kalitesi’dir. Eko-rehabilitasyonun temel amacı olan yaşam kalitesinin artırılabilmesi için, ekolojik bütünlüğün sağlanması ile birlikte konunun sosyal, psikolojik ve kültürel bağlamlarda da ele alınması önemli bir gerekliliktir.

Rogerson et.al.(1987), oldukça zengin bir literatüre sahip olan yaşam kalitesi kavramının bir çok çalışmada “refah” (well-being) ile eş anlamlı olarak kullanılmış olduğuna dikkat çekmektedir. Mitchell (2000) ise, yaşam kalitesinin Cutter (1985) tarafından yapılmış olan tanımda yer alan faktörlerin tümünü kapsadığını düşünmektedir. Bunlar ; “bir bireyin yaşamından ve çevresinden memnuniyet duymasını sağlayan ve refah düzeyini belirleyen maddi ve manevi tüm faktörler” dir. Sınırlı doğal kaynaklar içeren belirli bir alanda, bu alanda yaşayan mevcut ve gelecek nesillerin yaşamlarına olumsuz bir şekilde müdahale etmeyip doğal, sosyal, kültürel ve ekonomik çevreye zarar vermeden yaşamlarını sürdürebilen insan sayısını ifade eden taşıma kapasitesi, sabit değildir. Gelişen teknoloji ile birlikte yükseltilebilen taşıma kapasitesi hızlı nüfus artışının getirdiği baskılar nedeniyle birçok kentte

sınırları zorlar hale gelmiştir. Ancak zamanla yıpranan çevre, gelişen teknolojik imkanlara rağmen, taşıma kapasitesi dahilindeki insanların bile yaşamlarını sürdürmelerini sağlayamaz hale gelmektedir (Carrying Capacity Network). Taşıma kapasitesi insan yaşamını ilgilendiren problemler bağlamında ele alındığında "kültürel kapasite" kavramının gündeme gelmesi gerekliliğini ifade eden Hardin (1991), yaşam kalitesiyle doğru orantılı olan kültürel kapasitenin, ekolojik anlamda ele alınan taşıma kapasitesinden her zaman daha düşük olduğuna dikkat çekmektedir.

Günümüzde bu tip fiziksel yaklaşımların kentsel problemlerin çözümünün sadece küçük bir parçası olduğu konusundaki bilinç artmaktadır. Yapıyı tek başına kendi çevresinden soyutlamak olanaksız olduğundan, insan yaşamı, yapının bulunduğu çevrenin fiziksel ve sosyal özelliklerinden etkilenmektedir. Fiziksel çevre özelliklerinden, konut çevresinin gürültü durumu, havasının kirlilik oranı, iş, okul ve alışveriş merkezlerinde uzaklığı, açık alan, ulaşım ve trafik sorunları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla konunun böylece bir çevre sorunu olarak ele alınmasının gerekliliği anlaşılmaktadır. (Kuş,H.,1992)

Bunun yanında, insan davranışlarının nasıl birbirleri ile ilişki kurduğu; yaşadıkları yeri sahiplenip sahiplenmedikleri ve bu doğrultuda yaşam şekillerini değiştirip değiştirmeyecekleri konularına gerekli önem verilmeden kentlerin ekolojik olarak daha sürdürülebilir olamayacağı anlaşılmıştır.

Konut ve konut alanlarını yaptığı kültürler arası çalışmalarla irdeleyen ve çevre – davranış çalışmaları bağlamında ele alan Rapoport, kültürün konut (veya herhangi bir yapısal çevre) ile direkt ilişkisinin kurulmasının, bu kavramların çok geniş ve soyut olmalarından dolayı imkansız olduğunu, ancak " sosyo-kültürel değişkenler " yardımı ile somut ifadeler elde edilebileceğini belirtmektedir (Rapoport,1998,2001). Eko-rehabilitasyon sürecinde de sosyo-kültürel gereklilikler yardımıyla fiziksel gerekliliklerin önemi anlaşılacak yerine getirilmeleri gerekmektedir.

2.3 Eko-Rehabilitasyon Sürecinde Sürdürülebilirlik Kavramı

Var olduğu günden beri yaşam koşullarını iyileştirmek ve geliştirmek için çalışan insanın hemen hemen tüm eylemlerinin altında yaşamını daha sağlıklı, daha konforlu ve daha zevkli hale getirme çabası vardır. İnsan, bu amacını gerçekleştirmek için, 20. yüzyılın ikinci yarısının başlarına kadar, içinde yaşadığı doğal ortamın sunduğu tüm

kaynakları sınırsızca kullanmayı kendinin bir hakkı olarak görmüştür. İnsanın çevresiyle kurduğu sağlıklı ilişki sonucu, ekolojik dengelerin bozulması, çevre sorunlarının evrensel bir boyut kazanması ve bunun insan yaşamı üzerindeki etkilerinin neler olabileceğinin anlaşılması insanın kendini ve doğayı yeniden değerlendirmesine ve yeni bir bakış açısıyla algılamasına neden olmuştur. Bu değişimlerin sonucunda; insan için daha iyi yaşam koşullarının geliştirilebilmesi ve büyümenin sürekliliğinin garanti altına alınması için, kaynakların paylaşımı ve dağıtımını, çeşitliliğin devamını, çevre kaynak ve ekolojik dengelerin korunumunu sağlamayı hedefleyen sürdürülebilirlik yaklaşımı bir dünya görüşü olarak ortaya çıkmıştır.

Sürdürülebilirlik kavramı ilk olarak 1972 yılında Stockholm’de yapılan Dünya Çevre Konferansı’nın Raporunda yer verilen “eko-gelişme” kavramı çerçevesindeki tartışmalara bağlı olarak gelişmiştir. 1972 'de Roma Kulübü tarafından yayımlanan "Büyümenin Sınırları" başlıklı çalışma, büyüme ile kaynaklar arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. Roma Kulübü tarafından hazırlanan rapora göre, sorunları gidermek ya da en aza indirmek için "denetimsiz" büyümenin durdurulması gerekmektedir. Daha sonra 1977'de Dennis Pirages'in ‘Sürdürülebilir Toplum’ yapıtıyla sürdürülebilirlik bilim çevrelerinde tartışmaya başlanmıştır. Dünya Çevre Kalkınma Komisyonu'nun 1987 'de yayımladığı "Ortak Geleceğimiz" başlıklı rapor ilgili çevrelerde yüksek oranda destek bulmuş ve "sürdürülebilirlik" küresel ölçekte kabul gören bir kavram haline gelmiştir. (İncedayı,D.,2003)

Sürdürülebilirlik kavramı; toplumsal gelişme ve kültürel süreçlere bağlı olarak niteliği değiştirilerek yeniden tanımlanabilen bir kavramdır. Çeşitli yaklaşım ve ideolojilere bağlı olarak kullanılacağı bağlama göre sürdürülebilirlik farklı şekillerde ele alınabilir.(Durmuş,S.,2009) Genel anlamıyla sürdürülebilir olma, günümüzde varolan doğal kaynakların gelecek nesillerin de en etkili şekilde kullanabileceği biçimiyle özenle kullanılması anlamına gelmektedir. 1980’li yıllardan günümüze ‘birey sürdürülebilirliği’ veya ‘sürdürülebilir gelişme’ fikri, ekonomik, sosyal ve çevresel alanların bütünleşmesi ile ilişkilendirilmiştir.

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun 1987 yılında yapmış olduğu tanımlamaya göre ‘İnsanlık gelecek kuşakların gereksinimlerine cevap verme yeteneğini tehlikeye atmadan, günlük ihtiyaçlarını temin ederek, kalkınmayı sürdürülebilir kılma yeteneğine sahiptir.’1992 yılında Rio’da yapılan Çevre ve Kalkınma Konferansı kapsamında sürdürülebilirlik kavramı, küresel ölçekte de kabul

gören bir kavram haline gelmiştir. Toplum, çevresel gelişimde daha merkezi bir konuma gelmiştir.

Analitik bir bakış açısıyla ele alındığında 'sürdürülebilirlik' kavramı temel olarak ekolojiye aittir ve bir ekosistemin zaman içinde hemen hiç değişmeden varlığını sürdürebilmesi anlamına gelir. (Reboratti,C,1999) 1980'li yıllarda gelişmeci(developmentalism) düşünce ile çevreci düşüncelerin (environmentalism) birlikteliğinden kavrama artık sadece çevre açısından değil, toplumsal açıdan da bakılmaktadır. Aslında önemli olan toplumun sürdürülebilir gelişmesidir ve bunun birde çevresel boyutu vardır(Reboratti,C,1999). Sürdürülebilir gelişme, insanların hem fiziksel bir kavram olan 'sürdürülebilirlik' hem de sosyal bir kavram olan 'gelişme'yi ve bunların birbirleriyle olan etkileşimlerini anlamaya yöneliktir.(Çahantimur,A,2007)

1987'de Dünya Çevre ve Gelişme Komisyonu tarafından İngiltere'de yayınlanan Brundtland Raporunda yer alan tanıma göre; gelecek, sosyal denge ve çevre sorumluluğu prensiplerini içermekte ve özellikle gelişmenin çevresel boyutu üzerinde durmaktadır. Brundtland Raporundaki tanıma alternatif sürdürülebilirlik tanımları geliştirilmiştir. Sürdürülebilirliğin sadece doğanın korunması ve ekosistemlerin yönetimi ile ilgili olmadığını, genel olarak yeni sosyal dönüşümü hedeflediğinin, tüm ilgili çevrelere ve topluma duyurulması ve toplumun bu konuda ikna edilmesi gerekliliği vurgulandığı UNESCO-MOST toplantısında sürdürülebilirlik 'toplum ve doğa arasında sosyal olarak şekillenen ilişkilerin uzun vadede yaşamasının sağlanabilmesi 'olarak tanımlanmıştır.(Unesco-most Declaration,1996)

20.UIA Kongresi'nde geliştirilen ve her yönüyle bütün bir süreç ifade eden tanıma göre sürdürülebilirlik, 'yerel, bilgilendirilmiş, katılımcı, denge arayan bir süreç olup, adil bir ekolojik bölge içinde, toprakları ötesine yada geleceğe hiçbir problem ihraç etmeden çalışmaktır.' Tasarım mesleklerinin geleceğine yönelik derin sonuçlar içeren bu tanımda sürdürülebilirlik, toplumu istismarcı, tüketime yönelik bir işletmeden, adil bir toplum haline dönüştürme süreci olarak görülürken, doğanın sınırları içinde adil bir yaşam tarzı oluşturmak önemli bir kentsel tasarım, kent yönetimi ve mimari tasarım problemi olarak ifade edilmiştir.(Levine ve diğ.,1999)

Uluslar arası Mimarlar Birliği (UIA) ve Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından 1996 yılında hazırlanan Mimarlık Eğitimi Şartı'nda da belirtilmiştir.

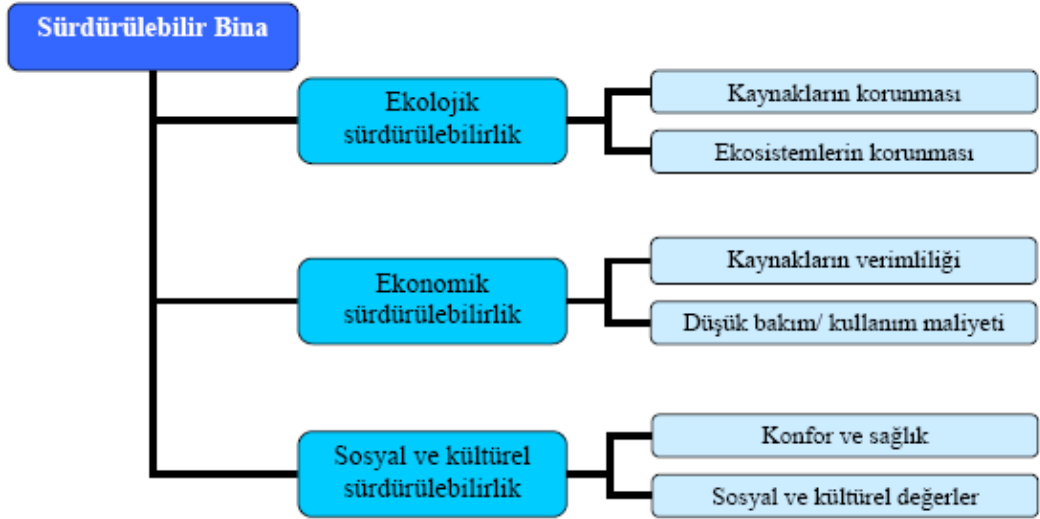
Yayımlanan bu şarta göre, gelecekteki yaşam çevrelerini oluşturmak için benimsenmesi gereken hedefler aşağıda sıralamıştır. Bunlar;

- yerleşim yerlerindeki bütün insanlar için, insanlığa yaraşır bir yaşam kalitesi;
- insanların, sosyal, kültürel ve estetik gereksinimlerine saygılı bir teknik uygulama; yapılı çevrenin ekolojiye duyarlı ve sürdürülebilir gelişimi; ve
- herkesin kendi malı ve sorumluluğu olarak görüp değer verdiği bir mimari olarak belirlenmiştir.(Özmehmet,E.,1997)

Dolayısıyla sürdürülebilirliğin hedeflerine ulaşabilmesi için konunun çevresel, ekonomik, sosyal, kültürel bileşenleriyle ancak bir bütün olarak ele alınması gerektiği ortaya konulmuştur. Sosyal sürdürülebilirlik ekolojik sürdürülebilirlik için bir ön şart iken, ekonomik sürdürülebilirlik ekolojik ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması için çok önemli bir gerekliliktir.

Sürdürülebilirlik anlayışı sadece teknik, mimari, sosyal ya da maliyet kısıtlamalarından oluşan bina yapım süreci değil, aynı zamanda uzun vadeli bakış açılarına verilen önemi güçlendirecek çözümler üretmeyi hedefleyen anlayıştır. Keleş'e ve Yılmaz'a (2004) göre, çevre ile uzlaşmaya odaklanmış olan bu tasarım anlayışı, doğal kaynaklara saygı gösteren, kültürel ve tarihsel farklılıkları benimseyen bir tasarım türüdür. Sürdürülebilir mimari ürünün ana hedefleri aşağıdaki başlıklar altında özetlenebilir (Bourdeau, 1999; CIB, 1999; WGSC, 2004; Yeang, 1999);

- esnek ve değişen koşullara uyum sağlayabilen, uzun kullanım ömrü olan bina tasarımı,
- enerjinin verimli kullanımı,
- kaynakların etkin kullanımı,
- atıkların azaltılması,
- temiz su kaynaklarının korunması,
- zararlı ve tehlikeli maddelerden sakınılması,
- sağlık ve güvenlik risklerinin en aza indirilmesi,
- sağlıklı iç mekan hava kalitesi sağlanması ve
- biyolojik çeşitliliğin korunmasıdır.

Çizelge 1.2 : Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışının Binaya Yansıması
(Özmehmet,E,.1997)

Sürdürülebilirlik, mimari anlamda, bina programının oluşturulması aşamasından başlayıp, gelecekteki kullanımı, bina ömrü ve binanın yıkım/yeniden kullanım sürecini de içeren uzun vadeli bir düşünce ve eylem felsefesi olarak açıklanabilir.

Bourdeau'ya (1999) göre, sürdürülebilirlik yaklaşımın amacı;

- kısa, orta ve uzun vadeli kazançları ortaya koyup gerçekleştirmek ve
- teknik bilgi, yöntemleri ve diğer aşamalarda elde edilen deneyimleri ön tasarım süreci ile nasıl bütünleştirileceğini belirlemek olarak özetlenmektedir.

2.3.1 Sürdürülebilirlik Bileşenleri

Sürdürülebilirlik kavramının dünya gündeminde yer almaya başladığı ilk yıllardan günümüze kadar farklı bakış açılarıyla ele alındığı belirlenmiştir. Ulaşılan tüm tanımlarda kavramların ekolojik, ekonomik, politik, sosyal ve kültürel boyutlarına değiniliyor olması dikkat çekmektedir.

Sürdürülebilir gelişmeyi analitik, normatif ve politik yansımaları ile irdeleyen Becker et.al. (1999), analitik olarak birbirinden ayrılabilen ve çevresel süreçleri açıklayabilen üç temel kategoriden bahsederler : 1) Ekonomik süreçler : malların üretim ve tüketim şekilleri ve düzeyleriyle ilgilidir,

2) Sosyal süreçler, kalıplar ve faktörler : Sosyal hiyerarşi , yaşam biçimleri ve değer yargıları gibi sosyal ve kültürel yapıyla ilgili olan bu kategori ekonomik süreçleri koruyarak biçimlendirir,

3) Karar verme süreci ve kurumsal düzenlemeler : Bu kategori , karar verme sürecine katılım ve bu konudaki duyarlılık ile yaklaşım stratejilerinin yürütülmesi ve değişen şartlara uyum için yapılan kurumsal düzenlemelerle ilgilidir.

Sachs (1999) da , gelişmenin çok boyutlu ve açık uçlu bir süreç olduğundan dolayı, sağlıklı ve gerçekten sürdürülebilir bir gelişme için, sürdürülebilirlik bileşenlerinin her boyutta var olması gerektiğini ifade etmektedir. Sachs'a göre bu bileşenler sırası ile :

- Sosyal sürdürülebilirlik ve onun sonucu olan kültürel sürdürülebilirlik,
- Çevresel ve bölgesel sürdürülebilirliklerle tamamlanan ekolojik sürdürülebilirlik (doğanın sermayesinin korunması) ,
- Her alandaki niceliksel ve niteliksel ilerlemenin sürekli ve sosyal açıdan tarafsız olmasını sağlamak üzere, her türlü ekonomik sistemin (kurumlar, yaklaşımlar ve kurallar) verimliliğinin sağlanması olarak en genel anlamıyla tanımlanabilecek olan ekonomik sürdürülebilirlik,
- Tatmin edici bir ulusal ve uluslararası yönetim çerçevesi sağlayan politik sürdürülebilirliktir. (Çahantimur A.,2007)

Konuyla ilgili yapılan çalışmalar ; çevresel , ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğin sürdürülebilir gelişmenin birbirinden bağımsız ancak birbirini destekleyen bileşenleri olduğunu, sürdürülebilir gelişme hedeflerine ulaşılabilmesi için konunun bu üç farklı yaklaşım ile ancak bir bütün olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymuştur.

Sosyal sürdürülebilirlik ekolojik sürdürülebilirlik için bir ön şart iken, ekonomik sürdürülebilirlik ekolojik ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması için çok önemli bir gerekliliktir. Sürdürülebilir gelişme ve bileşenlerini destekleyen ve izlenen gelişmenin tam anlamıyla sürdürülebilir olmasını sağlayan en önemli faktörlerden biri de sosyal sürdürülebilirlik kapsamında ele alınan kültürel sürdürülebilirliktir.(Çahantimur,A.,2007) Bu bakımdan her anlamda birbirini destekleyen bu kavramların açıklanması gerekmektedir.

2.3.1.1 Çevresel-Ekolojik Sürdürülebilirlik

Çevresel ve ekolojik sürdürülebilirlik en net ve bilinen tanımı ile “dünyanın doğal sermayesinin korunması ve sürdürülebilmesi” dir. Mitlin ve Satterthwaite (1996) doğal sermayeyi aşağıdaki başlıklar altında açıklamaktadır :

- 1) yenilenemeyen kaynakların kısıtlı stoğu ,
- 2) yerel ve küresel ekosistemlerin çözünebilir atıkları çözmek ve emmek için yenilenemeyen ve kısıtlı olan doğal kapasiteleri ,
- 3) yenilenebilir kaynakları sürdürülebilir seviyelerde tutabilmek için ekosistemlerin sınırlı kapasiteleri .

Buckingham,Hatfield,(1996),Elliott,(1994),Gilbert,Stevenson,(1996),Pugh,(1996) gibi bu konu üzerinde detaylı çalışmaları olan araştırmacıların vardıkları ortak sonuç şöyle özetlenebilir : çevresel - ekolojik sürdürülebilirlik ; yenilenebilen maddesel kaynakların ve doğal sistemlerin kendini yenileme hızından daha hızlı bir şekilde tüketilmemesini, yenilenemeyen kaynakların tüketim hızının ise, bu kaynakların yerini yenilenebilir kaynakların doldurabilme hızından düşük olmasını, doğaya atık bırakma hızının hava, su ve toprağın emme ve yeniden işleme kapasitesinin üstünde olmamasını gerektirmektedir. Bu şartlar yerine getirildiğinde; hava, su ve toprak kalitesi insan, hayvan ve bitki yaşamlarının sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için gerekli standartlarda devamlı kalabilecektir. Castells (2000) ise ekolojik sürdürülebilirliği, çevrenin ve yaşam kalitesinin karşı koyulamaz gözüken hızla bozulmasına karşı savaşmak olarak nitelendirerek bu kavrama daha geniş ölçekte bir anlam yüklemektedir. O’na göre bu savaş aynı zamanda mekanların kimliklerini kaybederek anlamsızlaşmalarına karşı da verilmelidir. Castells, tüm ekonomik stratejilerin sistematik bir şekilde ekolojik bir filtreden geçirilmesi ile çevresel sürdürülebilirliğin sağlanabileceğini ifade ederek bu iki kavram arasındaki ilişkiyi net bir şekilde açıklamaktadır. Ekolojik filtreleme burada herhangi bir yatırımdan önce ciddi bir maliyet-kar analizi yapılması anlamında kullanılmaktadır. Castells’in çevresel-ekolojik sürdürülebilirliğe olan bu yaklaşımı tez çalışması kapsamında sürdürülebilir gelişmenin ele alınması ile uygunluğu açısından benimsenmiştir.

2.3.1.2 Sosyal Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilir gelişme kavramının dünya gündemindeki öneminin gün geçtikçe artması , “çevre ” kavramının “ sosyal bir yapı “ olarak düşünülerek sosyolojik analizlere dahil edilmesi ve sosyologlar tarafından genellikle ihmal edilmiş olan “fiziksel çevre” nin pek çok önemli boyutunun ele alınmaya başlamasını sağlamıştır. (Redclift,Woodgate,1997)

Turgut(1990)un ifade ettiği gibi kişi-psikolojik süreçler ve fiziksel-sosyal çevre bileşenlerini bir bütün olarak analiz eden dönüşümsel yaklaşımda davranış, içinde olduğu çevreden bağımsız olarak ele alınamaz (Moore,1987). Bu yaklaşımda insanlar, hem birincil çıkarı olan katılımcılar, hem de bunların içinde buldukları sosyal muhit anlamına gelir. (Wapner, Demick,2000), (Werner et.al.,2002). Araştırmalarında dönüşümsel yaklaşımı kullanarak günlük deneyimlerin zengin karmaşıklığını tarif eden Werner, bu dünya görüşünün bütüncül yaklaşımı yardımıyla mimar ya da planlamacı gibi psikoloji dışındaki uzmanlık alanlarına mensup araştırmacıların da olguların bütüncül tariflerini anlayabileceklerini ve kendi işlerindeki sonuçlarını görebileceklerini düşünmektedir. İnsanlar, psikolojik süreçler, fiziksel çevre ve zamansal niteliklerin birbirine bağlı bir şekilde irdelenmesi anlamına gelen bütüncül yaklaşım, bu dört kavramın anlamlı bütünler oluşturacak şekilde bir araya gelebilme yolları ve zaman içinde bu ilişkilerin geçirdiği değişimleri irdeler. Böylelikle, insanlar ile farklı bağlamlar arasındaki dinamik ve değişken birliğin incelenebilir hale gelmesi sürdürülebilir gelişme ve insan davranışları arasındaki ilişkileri ele alan çalışmalara önemli kolaylıklar sağlamaktadır (Werner, et.al., 2002).

Halk katılımı ve karar verme süreçlerini bütüncül yaklaşımlarla incelemeyi tercih eden Werner (1999) e göre, sürdürülebilirlik hakkındaki çevre psikolojisi araştırmalarındaki kilit varsayım şudur ; “sürdürülebilirlik, insanlar kendi üretim ve tüketim davranışlarının çevresel sonuçları hakkında daha fazla sorumluluk almadıkları sürece elde edilemez ”. Bu alanda yapılan çalışmalar arasında psikolojik prensiplerin kullanılmasıyla tüketimin azaltılması ve yaşam kalitesinin olumlu yönlerini korurken nüfus artışının sabit bir konuma getirilmesi üzerine yapılmış bazı araştırmalar mevcuttur. Werner bu araştırmaları üç geniş gruba ayırmaktadır : 1) günlük yaşam ; insanların kentleri nasıl kullandıkları ve deneyimledikleri, konut politikaları, gürültü ve toksik atıklar gibi çevresel stres yaratıcılar, 2) kaynak

kullanımı ve korunması ; kentin formu ve kaynakların, özellikle enerji ve suyun kullanımı arasındaki ilişki, atıkların azaltılması ve geri dönüşümü, 3) çevre koruma ve restorasyon; nüfus ve kalabalıklaşma. Werner (1999), sürdürülebilirlik ile ilgili psikolojik araştırmaların davranış değişikliklerine dayandığını düşünmektedir. O'na göre birbirini destekleyerek davranış değişikliğini etkileyen beş faktör şöyle açıklanabilir ; sorun hakkında genel bir sosyal farkındalık olarak açıklanabilen sosyal muhit (social milieu), davranışsal çözümler hakkında bilgi sahibi olma ve bunlara katılma için istek duyma olarak açıklanabilen motivasyon, motivasyonu belirgin kılacak zihinsel veya durumsal harekete geçiricileri kapsayan hafıza, bireysel ve sosyal olarak elde edilmiş olan sürdürülebilirlik ile ilgili yeni davranış kalıplarının devam ettirilebilmesi için gerekli imkanları ifade eden fırsatlar ve son olarak sürdürülebilirlik ile ilgili davranışların doğru olarak uygulanabilmesi için gerekli bilgi ve beceriler.

Bu perspektifler arasında etkisi gittikçe artan “tam ekoloji”(full ecology) perspektifinin bakış açısına göre; çevre kaynaklarının kullanıldığı her türlü etkinlik kaçınılmaz olarak sosyal bir boyut alır, çünkü her bir bireyin kullanım etkinliği aynı kaynaklara bağımlı olan diğer yaşam formlarına izin verilen kullanımı etkilemektedir. Sosyal sürdürülebilirlik en genel tanımı ile ; ” insan ihtiyaçlarının karşılanmasına ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasına destek olacak sosyal şartların korunup geliştirilerek doğal kaynakların günümüzdeki ve gelecekteki nesiller tarafından verimli kullanılmasının sağlanması ” dır. Sosyal sürdürülebilir gelişme, toplumun ortak hedeflere ulaşmak için birbirine yardımcı olarak bir bütün halinde çalışmasını sağlayan ve aynı zamanda bireylerin sağlık, barınma, beslenme, kültürel ifade gibi günlük ihtiyaçlarını karşılayabilen gelişmedir. (Buckingham, Hatfield, 1996), (Elliott, 1994), (Gilbert, Stevenson, 1996), (Pugh, 1996). Ketizmen ve Turgut Yıldız(2006). Brundtland Raporu(1987)'nda bulunan ,” doğal kaynakların ve mülklerin günümüzde ve gelecekte nesiller arasında nasıl paylaşılacağı sosyal kurallar ve değerler tarafından belirlenmektedir ” ifadesinden yola çıkarak , gelişmenin sosyal olarak sürdürülebilir olabilmesi için; sosyal yapı, sosyal ilişkiler, gelenekler ve değerlere uygun olması gerektiğini belirtmektedir.

Sachs(1999), sosyal sürdürülebilirliğin eşitlik ve demokrasinin temel değerlerine dayanması gerektiğini düşünmekte ve küreselleşme sürecinde birbirlerine bağımlılıkları giderek artan dünya toplumlarının iç organizasyonu ile ilgili olduğunu

ifade etmektedir. Buradaki demokrasi kavramı, tüm insan haklarının – politik, sivil, ekonomik, sosyal ve kültürel – tüm insanlara mal edilmesi anlamındadır.

Yerel Çevre Girişimcileri Uluslar Arası Konseyi (ICLEI)nin hazırladığı bir raporda tüketim artışını başarıyla bir tutan kültürel normlar sonlu kaynakları olan ve artan nüfuslu bir dünyada sürdürülemez.

2.3.1.3 Kültürel Sürdürülebilirlik

Redclift'e göre ise sürdürülebilirliğin sınırlarının gerçek dünya tarafından olduğu kadar kültürel ve tarihsel etmenler dolayısı ile sosyolojik modeller tarafından da belirlendiği dikkate alınmalıdır. Bu noktada sosyal sürdürülebilirliğin “ kültürel “ boyutu önem kazanmaktadır. Britannica Ansiklopedisindeki(1990) tanıma göre; kültürün gelişmesi insanın öğrenme ve öğrendiği bilgileri gelecek nesillere başarılı bir şekilde aktarma kapasitesine bağlıdır. Kültürlerde uyum ve değişiklik ekolojik ve çevresel değişiklikler ile birlikte görülür. Bu durumda hiç bir zaman statik bir yapıya sahip olmayan kültürün sürdürülebilir olması gerektiğini iddia etmek onun değişen ve gelişen yapısını ihmal etmek olur. En geniş anlamda insan faaliyetlerini kapsayan ve zaman içinde gelişen kültür tanımlayıcı bir kavram olduğu için değerlendirme kriterleri ile birlikte anlam kazanmaktadır (Nyström,L,1999). Bu durum Darlow(1996) tarafından açık bir şekilde belirtilmiştir; “eğer kültür yaşam biçimimiz ise, çevre üzerinde kaçınılmaz olarak çok büyük etkisi vardır. Dolayısı ile yerel otoriteler tarafından uygulanan kültürel politikalar yaşam biçimimizi etkileyerek sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasına katkıda bulunacaktır”. Britannica Ansiklopedisindeki(1990) tanıma göre; kültürün gelişmesi insanın öğrenme ve öğrendiği bilgileri gelecek nesillere başarılı bir şekilde aktarma kapasitesine bağlıdır. Kültürlerde uyum ve değişiklik ekolojik ve çevresel değişiklikler ile birlikte görülür. Bu durumda hiç bir zaman statik bir yapıya sahip olmayan kültürün sürdürülebilir olması gerektiğini iddia etmek onun değişen ve gelişen yapısını ihmal etmek olur. En geniş anlamda insan faaliyetlerini kapsayan ve zaman içinde gelişen kültür tanımlayıcı bir kavram olduğu için değerlendirme kriterleri ile birlikte anlam kazanmaktadır (Nyström,1999). Bu durum Darlow(1996) tarafından açık bir şekilde belirtilmiştir ; “eğer kültür yaşam biçimimiz ise, çevre üzerinde kaçınılmaz olarak çok büyük etkisi vardır. Dolayısı ile yerel otoriteler tarafından uygulanan kültürel

politikalar yaşam biçimimizi etkileyerek sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasına katkıda bulunacaktır ”.

Sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasında en önemli gerekliliklerden biri olarak görülen yerel otoritelerin güçlendirilmesi ve bu yönetimlerin uygulayacağı kültürel politikalar ile, kültürün gelecek nesillere aktarılacak istenen yanlarının korunup geliştirilerek gelecek nesillerin de aynı tutumda olması sağlanabilir. Bu değerler, tarihi kentsel bölgelerin doğal ve mimari yapısı ve günümüzün değerli mimarlık örneklerini içeren “ kültürel miras “ ; kentteki günlük yaşam; ev, iş ve okullarda geçen, aile yaşamı ve gelenekleri, toplum yaşamının kent merkezlerinde, komşuluklarda, çeşitli organizasyon ve demokratik yaşamda paylaşılması olarak özetlenebilecek olan “ kültürel yaşam “ ; resim, müzik, tiyatro, sinema, tasarım, zenaat, festivaller ve spor etkinlikleri gibi birey ve toplumların kültürel üretimlerini içeren “ kültürel etkinlikler “ olarak gruplandırılabilir (Fudge, 1999), (Nyström, 1999).

2.3.1.4 Ekonomik-Politik Sürdürülebilirlik

Seksenlerden bu yana gündemde olan küreselleşme süreci ise, özellikle finansal aktiviteler ve bilgi akışı için önem taşımakta ve kentlerdeki ekonomik ve sosyal değişiklikler üzerinde büyük rol oynamaktadır(Preteceille,1997). Ürünlerin, paranın ve uzman kişilerin dünyada eskisine oranla daha fazla dolaşmasını sağlayan küreselleşme, dünyadaki büyük kentleri bu uluslararası zincirin kavşak noktaları haline getirerek kent ve ekonomi arasında sıkı bağlantılar kurulmasına neden olmuştur (Short,1996). Küresel ölçekteki ekonomik yeniden yapılanma süreci pek çok konuda eşitsizliği destekleyerek kent yaşamı ile ilgili ana problemlerin büyümesine yol açarken, birçok kentin doğal ve kentsel dokusu parçalanmakta ve yok olmaktadır (Recife Declaration, 1996).

Sürdürülebilirlik kavramının da çıkış noktası ekonomik ve teknolojik gelişmelere paralel bir şekilde ortaya çıkan çevre sorunlarının önüne geçebilme ve ekosistemin korunması üzerine odaklanmıştır. Sürdürülebilirlik, çevrenin ve yaşam kalitesinin karşı koyulamaz gözüken hızla bozulmasına karşı savaşmak olarak nitelendirilerek bu kavrama daha geniş ölçekte bir anlam yüklemektedir. Ekonomik stratejilerin sistematik bir şekilde ekolojik bir filtreden geçirilmesi ile çevresel sürdürülebilirliğin

sağlanabileceği ekolojik filtreleme burada herhangi bir yatırımdan önce ciddi bir maliyet-kar analizi yapılması anlamında olup ancak bu yaklaşım ile sürdürülebilir gelişmenin ele alınması gerektiği yapılan araştırmalar sonucu ortak kanı olarak ortaya çıkmıştır.

Bu anlamda ekonomik sürdürülebilirlik en genel tanımı ile ; “ ekolojik ve sosyal sürdürülebilirliği hedefleyen gelişmenin uygun finansal kaynaklar yardımı ile gerçekleştirilerek, ekonomik olarak karşılanabilir nitelikte olması“ dır. Araştırmacılar bu nitelikteki bir gelişme süreci ile gelecek kuşaklara büyük maddi yükümlülükler bırakılmayacağını düşünmektedirler.

Günümüzde tamamen kapitalist olan ve görünebilen gelecekte de öyle olacağı düşünülen dünyada ekonomik sürdürülebilirliğin, maddi kazanç sağlarken bir taraftan da kentin verimliliğini ve rekabet gücünü arttırabilmesi gerektiğini ifade edilmektedir. Buna göre günümüz bilgi çağındaki kentlerin ekonomik sürdürülebilirliği mevcut olan tüm ilişkilerin birbirleri ile bağlı olabilmelerine ve artı değer yaratma yeteneğine sahip insan kaynakları stokuna dayanmaktadır.

Çevresel yaklaşımların sosyal ve ekonomik yaklaşımlara bağlanması doğrultusundaki düşünceler giderek artarken, kentlerin daha üretken, kararlı ve yenilikçi ekonomileri desteklemeye devam etmeleri, ancak bunu düşük düzeylerde kaynak kullanımı ile gerçekleştirmeleri sürdürülebilir kentsel gelişme hedeflerinden biri olarak belirtilmiştir (WHO,1992),(Houghton,Hunter,1994). Ekonomik sürdürülebilirliğin sürdürülebilir gelişmedeki yeri; kentlerin yaşam standartlarını geliştirip mevcut doğal kapasitelerini koruyarak gelişmeleri ve doğal kaynakları tüketmeyen, gelecek kuşakların da gereksinmelerini karşılayabilme olanaklarını ellerinden almayan, ekonomi ile ekosistem arasındaki dengeyi koruyan, ekolojik açıdan sürdürülebilir nitelikte olan ekonomik gelişmedir.’ şeklinde ifade edilebilir.

ÇEVRESEL	Kaynak tüketiminin azaltılması Her türlü zararlı atık maddenin ve üretimlerinin azaltılması Atık maddelerin tümünün geri dönüşümünün sağlanması Yenilenebilir kaynakların kullanımının artırılması Toksik içeren maddelerin kullanımının engellenmesi
EKONOMİK	Ulusların ve nesiller arasındaki eşitliğinin desteklenmesi Eşit olmayan alışverişten kaçınılması Bir toplumun zenginliği için bir diğerinin yoksullaştırılmaması Fiyatlandırmanın gerçek maliyet üzerinden yapılmasının sağlanması Yatırım ve kaynak sağlama politikalarının etik boyutlarının sağlanması Harcama ve kazançların eşit dağılımının sağlanması Yerel ekonomilerinin desteklenmesi
TOPLUMSAL	İnsan yaşamının niteliğinin artırılması Sosyal eşitliğin tüm insanlık için sağlanması Kültürel ve toplumsal bütünleşmenin sağlanması Kendini gerçekleştirme ve kendi kararlarını vermenin önemsenmesi Toplumlara yetki ve kapasite artırımına olanak verilmesi

Çizelge 2.1 : Sürdürülebilirlik Bileşenleri (Sarp,A.,2007)

Kaynak Kullanımının Azaltılması	Enerji etkin yapı tasarımı Enerji etkin yapım süreci Yenilenebilir enerji kaynaklarının değerlendirilmesi Geri dönüşümlü malzeme seçimi Yeniden kullanım Enerji etkin malzeme seçimi Yağmur sularının değerlendirilmesi Atık suların değerlendirilmesi Arazinin etkin kullanımı ve çok parçalanmasının önlenmesi
Çevre ve Doğal Ortamın Korunması ve İyileştirilmesi	Doğal çevreye uyum Doğal bitki örtüsünün korunması ve iyileştirilmesi Çevrenin ekosisteminin anlaşılması ve korunması Her türlü atığın azaltılması ve denetlenmesi Geri dönüşümlü malzeme kullanımı Enerji tüketiminin azaltılması Temiz enerji kaynaklarının kullanılması
İnsan Sağlığının ve Konforunun En Üst Düzeyde Sağlanması	Uygun iç iklimsel koşulların oluşturulması Uygun nitelikli havalandırma koşullarının sağlanması Görsel konfor koşullarının sağlanması Gürültü kirlilik ve kötü kokuların denetlenmesi Uygun akustik koşulların sağlanması Zehirli madde içeren malzemelerin kullanılmaması Sosyal ve Kültürel etkinlikler için alanlar oluşturulması Ulaşım koşullarının sağlanması
Yerin Sosyo-Ekonomik Kültürel ve Politik Gerçeklerinin Gözetilmesi	Toplumların sosyal ekonomik gerçeklerinin anlaşılması Toplumsal çeşitliliğin korunması Kültürel çeşitliliğin korunması ve zenginleştirilmesi Toplumsal gereksinim ve isteklerin anlaşılması Toplumların kendi yaşam ortamlarının oluşturulma sürecinde etkin katılımların sağlanması

Çizelge 2.2 : Sürdürülebilir Gelişme İçin Gereklilikler (Sarp,A.,2007)

Küreselleşen dünyada ortaya çıkan çevre sorunlarının temelinde ekonomi ve çevre arasındaki dengesizlik yatmaktadır. İnsanoğlu bir yandan hızla gelişen bilim, teknoloji ve sanayi ile ekonomik açıdan yaşam kalitesini yükseltirken, diğer yandan da doğaya zarar vermektedir. Sürdürülebilir kalkınma, insan ile doğa arasında denge kurarak doğal kaynakları tüketmeden, gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasına ve kalkınmasına imkan verecek şekilde bugünün ve geleceğin yaşamını ve kalkınmasını programlama anlamını taşımaktadır. Gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin, bugünün ihtiyaçlarını karşılayabilecek kalkınma düzeyinin sağlanması sürdürülebilir kalkınmanın özünü oluşturmaktadır.

Sürdürülebilir çevre, gelecek kuşakların ihtiyaç duyacağı kaynakların varlığını ve kalitesini tehlikeye atmadan, hem bugünün hem de gelecek kuşakların çevresini oluşturan tüm çevresel değerlerin her alanda (sosyal, ekonomik, fizikî teknoloji vb.) ıslahı, korunması ve geliştirilmesi sürecini, sürdürülebilir kalkınma ise bugünkü ve gelecek kuşakların, sağlıklı bir çevrede yaşamasını güvence altına alan çevresel, ekonomik ve sosyal hedefler arasında denge kurulması esasına dayalı kalkınma ve gelişmeyi ifade etmektedir.

2.3.1.5 Teknolojik Sürdürülebilirlik

20.yy'ın ilk yarısında inşa edilen iki yapı, teknolojinin mimaride kullanımını önemli ölçüde etkilemiştir. Teknolojik olanakların artması ise uzun bir süreç gerektirmiştir. Daha rahat yaşam ortamlarını oluşturmak için doğal çevrede yapılan değişiklikler, teknolojinin ön gördüğü ölçüde kalıcı olabilmişlerdir.

İleri teknoloji ve mimarinin genel anlayışının birimsel olarak konfor ve prestij, bütünsel olarak ise çevreden izole edilmiş içsel mekanlar oluşturma yönünde geliştiği saptanmaktadır. 'Yer'den bağımsız olan bu anlayışın, geniş ölçekli konut tasarımlarına uyarlanabilmesi ekonomik olmamaktadır. Yapılı çevrenin yüksek yoğunluklu dokusu içinde en çok enerji tüketen tasarımlar, bu anlayışla üretilen yapılar olmaktadır.

İçinde olduğu bütünün parçası olmayı ön gören ekolojik tasarım anlayışı, teknolojinin kullanımında benimsenen tavıra göre kendi içinde ayrılmaktadır.

Mevcut bir konutun eko-rehabilitasyonu karmaşık, kurulması ve işletilmesi zor, pahalı ve sürekli bakım isteyen sistemlerle ayakta duran bir makine değildir. Ekolojik konut, form ve malzemesiyle, kısaca doğası gereği çevreyle olumlu ilişkiler kuran bir organizmadır. Denenmiş, güvenilir ve basit ilkelere dayanır. Ekolojik olduğu kadar, ekonomik ve teknolojik olarak da sürdürülebilir olmalıdır. Aynı zamanda bu düşünce yapısıyla tasarlanan konut çevresinde oluşan çevre ile uyumlu yaşam, bütünleşme ve uyumluluk hislerinin de beraberinde getirmekte; bu da zaman içinde duygusal ve fiziksel olarak sağlıklı toplumlar oluşmasını sağlamaktadır. Kültürün doğal yaşam ile etkileşimini enerji verimli ve olabildiğince sade bir şekilde gerçekleştirmek için gereken hassasiyetin sağlanmasında ileri teknolojinin kullanımı, ekonomik ve dayanım süresi uzun sonuçlar elde edilmesini sağlamaktadır. Yaşam çevrelerinin oluşturulmasında kullanılan yapım yöntemlerinin enerji tüketimi, ön yapım yapı elemanları kullanılarak azaltılmaktadır. (Özkaşıkçı,H.,2004) Ancak tüm sürdürülebilirlik bileşenlerinin birlikteliği ile sürdürülebilir bir gelişmeden bahsedebiliriz.

3. MEVCUT KONUT STOĞUNUN DEĞERLENDİRİLEBİLİRLİĞİ

İnsanın “çevre” ye verdiği zararın kendisine döndüğü tartışılmaz, belki de kaçınılmaz bir gerçektir. Ancak bunun sebepleri yaşadığımız yerlerin imal etme biçimimizden çok toplumsal yaşantı ve üretim biçimlerimizdir. Tüketmek üzere, ve hiçbir optimizasyon'a gitmeden üretim yapan bir ekonomi modeline sahibiz, ve bu tabii ki kaynaklarımızı “doğru” kullanmamızı engelliyor. Kimse sahip olunabilecekler için “yeterli” diye bir kavram bilmiyor. Kimisi hayatı boyunca harcayamayacağı kadar kaynağa sahip iken kimisi hayatta kalmasına yetecek kaynağa erişemiyor.

Doğru üretmiyor ve doğru paylaşmıyoruz. İhtiyaçlarımızı aşan tüketimlerimiz var ve tüm toplumsal yapımız; kendi kişilik ve toplumsal yerimizi, bu tüketimlerimize göre belirlemeye yöneliyor. Edindiklerimizin amacı kullanımdan çok toplumsal bir “gösteriş”e dönüşüyor. Bu sene üretilen bir ürün ile (örneğin araba) geçen seneki arasında gerçekten kayda değer önemde bir fark olmayınca, fark sadece bu senenin modası oluyor. Bu modalar zaten sahip olduğumuz (dolayısı ile ihtiyaç duymadığımız) ürünleri bize tekrar pazarlamayı başarıyor. Üretim sistemimiz; tüm canlı ve cansız kaynakları sınırsız ve bir şekilde sömürmeye ve bu sömürünün

ürünlerini edinmek için çalışmaya bizi iterken, “çevre bilinci” yanlış bir şekilde yeni bir tüketim alternatifi olmaya başlıyor.(Künar,A,2003)

Günümüzde çevresel sorunların ortaya çıkışında yapılaşmanın da önemli bir rolü olduğu bilinen bir gerçektir. Yapılar, yapı malzeme hammaddesinin kaynağından elde edilmişten başlayıp yapı ömrünün sona ermesine kadar geçen yaşam döngüsü boyunca, çevresel sorunların oluşumuna katkıda bulunurlar. Bunun başlıca nedeni, bütün bu süreç boyunca doğal kaynak ve enerjinin kullanılması sonucu, zararlı emisyonların ve diğer atıkların üretilmesi ve çevreye bırakılmasıdır. Worldwatch Enstitüsü'nün 1995'te yayınlamış olduğu rapora göre, yapılaşma faaliyetleri her yıl küresel olarak kullanılan taş, çakıl ve kumun % 40'nın, doğal ahşabın % 25'ini, suyun % 16'sını ve enerjinin % 40'ını tüketmektedir.

Bunların sonucunda da hava ve su kirliliği, peyzajın bozulması, ormanların yok edilmesi, biyolojik çeşitliliğin azalması küresel ısınma gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır.

İç ortamda oluşan koşullar uygun olmadığı zamanlar da, kullanılanların sağlığı bozulmakta ve çalışma verimi düşebilmektedir. Yapay çevre ile doğa arasındaki etkileşim oldukça karmaşıktır. Çünkü binalar, diğer birçok insan yapımı malzemenin daha uzun bir kullanım ömrüne sahiptir. Bunun yanında binaların programlama aşamasından başlayıp, tasarım, yapım, kullanım, bakım ve yıkım/yeniden kullanım aşamaları süresince doğa ile etkileşimi sürmektedir. Ayrıca Avrupa'da, insanlar yaşamlarının %90'ını bina içlerinde geçirmektedir ve bu nedenle, binaların insan sağlığı üzerinde önemli bir etkisi de bulunmaktadır

(Miljövarsberedningen, 2000; WGSC, 2004). Bir yapı sadece kullanıcılarını, yakın çevresini etkilememekte ya da ortak kullanım alanlarının bir parçası olmakla kalmamakta, aynı zamanda toplumdaki her bireyi, uzun vadede ekolojik dengeleri, dolayısıyla da dünyadaki dengeleri de etkilemektedir. Ehrlich ve Holdren tarafından 1971 ve 1972 yıllarında yapılan çalışmalarda çevresel etkiler formüle edilmiştir. (Özmehmet,E.,1997)

Ehrlich ve Holdren'in formülüne göre,

$I = P * A * T$ dir. Burada,

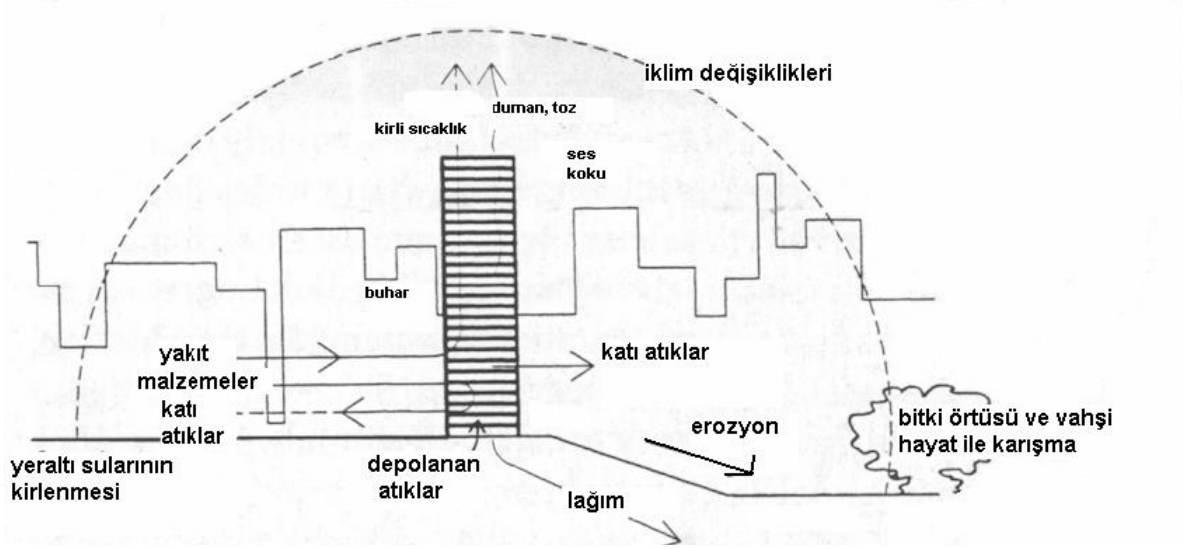
I = çevresel etkiyi,

P = nüfusu,

A = tüketimi ve

T = tüketim başına düşen teknolojik etkileri simgelemektedir.

Yukarıda formüle edilen çevresel etki hesabına göre binanın yakın ve uzak çevresi üzerine yarattığı etkiler Şekil 3.1’de gösterilmiştir.

Şekil 3.1 Yapıların çevre üzerine etkileri (Yeang, 1999)

İnsanın biyolojik, psiko-sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılaması gereken konutun nitelik sorununu konut birimi ve onun çevresinin nitelikli olarak irdelemek gerekir. Bu açıdan bakıldığında nitelikli bir konut çevresi güvenli, sağlıklı, konforlu, kullanışlı, bakımlı ve anlamlı olduğu kadar enerji ve çevreye duyarlı olmak zorundadır (DPT, 1996). Kişilerin yaşam koşullarıyla ilgili beklentilerin arttığı günümüzde, yaşam çevresiyle ilgili standartların da hızla yükselmesi gerekmektedir. Bu bağlamda konutu çevresinden kopuk ve sadece barınak olarak ele almak artık olanaksızdır. İnsanların iş dışı gündelik yaşamlarının önemli bir bölümünün geçtiği, kentin ayırt edici bir parçasını oluşturan konut alanları, yalnızca barınma ihtiyacını karşılayan bina dokularına ya da fiziksel mekanlara indirgenemez. Konut alanlarının fiziksel olduğu kadar, sosyal ve kültürel ayırt edicilikleri ve anlamları da vardır. Diğer bir deyişle, konut alanlar hem belli fiziksel hem de sakinlerinin sosyal ilişkilerinin yaşandığı, kendilerine özgü sosyo-kültürel dokular olan yerleşim yerleridir. Konut dokusunun fiziksel niteliği ve sosyal karakteristikleri açısından

yaklaştığımızda, fiziksel ve sosyal dokunun bir farklılaşma içinde olduğu, bu farklılaşmanın rastlantısal bir şekilde dağılım göstermediği, belli özelliklere göre yığılmaların ve kümelenmelerin gerçekleştiği, her bir dokunun , alanın kendi içinde fiziksel ve sosyal olarak benzeşim göstererek diğerlerinden ayrıldığı söylenebilir (Demir,E,. 1998).

Yapı, içinde bulunan canlı ve cansız varlıkları saran, onlarla karşılıklı ilişki ve etkileşimden bulunan, insanın yaşamı içindeki ilişkilerini sürdürdüğü bir ortam olduğundan çevre olma özelliği taşır. Yapı, doğal çevre içinde tasarlanan ve üretilen yapma bir çevredir. Yapının içinde bulunduğu, yapı dışında kalan ortam yapının dış çevresi, yapı kabuğu ile sarılan ve sınırlandırılan ortam ise yapının iç çevresidir. Yapının dış ve iç çevresinde fiziksel ve sosyal çevreler yer alır. Fiziksel çevre, insanın biyolojik, psikolojik ve sosyolojik gereksinmelerini giderdiği doğal yada yapma ortamlardır. Sosyal çevre ise, bu ortamları kullanarak birbirleri ile etkileşim içinde bulunan insanların oluşturduğu çevrelerdir (Balanlı ve Öztürk, 1995).

Yapının fiziksel dış çevre özelliklerini, doğal ve yapma çevreler belirler. Yapının fiziksel iç çevre özellikleri ise;

- boyutsal ve biçimsel,
- görsel,
- işitsel,
- dokunsal,
- atmosferik

olarak sıralanabilir. Yapının sosyal dış ve iç çevresi, insanların, grup oluşturma, normlara uyma ve sosyalleşme süreci geçirme özellikleri ile oluşur (Balanlı ve Öztürk, 1997). Çizelge 3.2’de yapının çevresel özellikleri ile bunların ayrıntıları görülmektedir.

YAPININ ÇEVRESEL ÖZELLİKLERİ	FİZİKSEL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ	SOSYAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ
DİŞ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ	<ul style="list-style-type: none"> • Doğal çevre hava, su, toprak ve canlılar • Yapma çevre yapılar (binalar), yollar, parklar, vb. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gruplar sokak, mahalle, semt, kent, kurumlar vb. • Normlar din, ahlak, örf ve adet, moda, hukuk • Sosyalleşme süreci
İÇ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ	<ul style="list-style-type: none"> • Boyutsal ve biçimsel özellikler boyut, biçim • Görsel özellikler ışık, renk, estetik • İşitsel özellikler sesdağılım (akustik), gürültü • Dokunsal özellikler güvenlik, temizlik • Atmosferik özellikler hava niteliği, iklim, elektroiklim 	<ul style="list-style-type: none"> • Gruplar aile, çalışma, iş, takım, dernek, vb. • Normlar din, ahlak, örf ve adet, moda, hukuk • Sosyalleşme süreci

Çizelge 3.2 Yapının fiziksel ve sosyal dış ve iç çevre özellikleri (Balanlı ve Öztürk, 2004)

Kentlerin fiziki çevre yapısı, ülkelerin kültürel tarihini, ekonomik gelişmişlik düzeyini olduğu kadar, toplumsal ve sosyal psikolojik özelliklerini de yansıtır. Fiziksel çevre her hangi bir konut alanındaki sosyal çevrenin oluşumuna da önemli katkılarda bulunur. Konut sakinlerinin fiziksel ve toplumsal çevre algısının araştırılmasında önemli kavramlaştırmalardan biri de yaşam kalitesidir. Yaşam kalitesi, gelir düzeyleri, kültürleri, ahlaklar veya iradeleri göz önünde bulundurulmaksızın insanların fiziksel ve sosyal çevrelerinde sağlık ve refah içinde öncelikle yaşamaları için gerekli olan temel gereksinimlerinin karşılanması ve daha sonra ise ruhsal ve sosyal gelişimlerinin sağlanması ile ilgilidir. Yaşam kalitesine ulaşılmasında hedef, sağlık, gelir, güvenlik gibi sosyal çevre dışında iklim, kirlilik ve rekreasyon gibi farklı boyutları kapsayan fiziksel çevreyi de içine alan geniş bir yaklaşım içermelidir. (Avcıoğlu, 2002)

Konut terimi konut alanı çevresinde barınak olmaktan daha anlamlıdır. İyi bir konutun, kullanıcısının refah ve mutluluğuna katkısı önemlidir. Konut barınak olmanın yanı sıra, kullanıcısının toplumdaki yerini ve statüsünü yansıtmaktadır. Konut ekonomik, estetik ve fiziksel değerlerle ilişkilidir. Sonuç olarak da konut kullanıcısının aradığı ve memnun olduğu temel değer sistemi ile sonuçlanmaktadır. Konutun anlamını anlamak değişik kişisel ihtiyaçları içine alan karmaşık, çok boyutlu bir süreçtir. Kişinin evi yaşadığı yer, gündelik hayatındaki sığınağı, sosyo-ekonomik yapıdaki statüsü, kendisinin simgesi ve birçok psikolojik ve sosyal

özellikleri olan insanların yaşadıkları çevreyle olan duygusal ilişkilerinin olduğu yerdir .(Francescato, G., 1998)

Konut tanımlamasında, fiziksel ve mekânsal konular kadar, sosyal, kültürel, bilişsel ve davranışsal konulara da yer verilmelidir. Konutla ilgili araştırmalar konutun özel ve kişisel bir yer olduğunu vurgulamaktadır. Konut fiziksel bir yer olduğu kadar, aynı zamanda bilişsel bir yerdir. İnsanın var olduğu en merkezi yer, hayatında önemli olayların geçtiği, kişinin kendini konforlu, yakın ve sıcak hissettiği, sevdiği, kendini iş hayatından kopmuş hissettiği yerdir (Tognoli, J., 1987).

Konut çevresi içinde konut ve konut topluluğu ikamet edenlerin gereksinmelerinin karşılanması, tatmin olması ve bireylerin, toplumun genel sağlığının iyileşmesi açısından temel bir yaşam bölgesidir. Fiziksel, psikolojik ve sosyo-kültürel çevre içinde yer alan konut ve konut çevresi ile içinde yer aldığı çevrelerden ortaya çıkan problemlerin doğurduğu çeşitli gereksinmeler ikamet edenlerin tatminini ve davranışını etkilemekte, birey/aile ve toplumun genel sağlığı, mutluluğu ve refahını yönlendirmektedir. (Lawrence, R.J., 1987)

Konut ve konut çevresinde ikamet edenlerin beklentileri ve tatminine ilişkin gereksinimleri, insanın temel gereksinimleri çerçevesinde birçok araştırmacı tarafından tartışılmakta ve saptanmaya çalışılmaktadır .(Lawrence, 1987). Çevre ve toplum içinde fiziksel ihtiyaçların birincil ve korunma gereksiniminin ikincil ve diğerlerinin daha sonra yer aldığı Maslow'un (1970) insan gereksinimleri hiyerarşisini değiştirerek, konut gereksiniminin hiyerarşik bir sıralamasını oluşturmaktadır. Bu listeye göre konut insanın barınma, güvenlik, konfor, sosyalleşme ve kendini ifade etme, estetik gereksinmelerini sırayla karşılamaktadır. (Kellekci, Berköz,2006)

Mevcut konut stokunda rehabilitasyona duyulan ihtiyacın en temel sebeplerden biri yapı stokunun bir ekonomik kaynak olması ve ülkenin kısıtlı kaynaklarının en iyi şekilde değerlendirilmesi gereğidir. Konut stoku, toplum yaşantısında sahip olduğu rolün yanı sıra, ülke için de temel bir ekonomik kaynaktır. Ülkemizde bu kaynağa ilişkin politikaların odağında çoğu zaman 'yeni konut üretimi'nin yer aldığı görülür. Oysa, mevcut konut stoku için 'yeniden yatırım' (reinvestment) politikalarının da geliştirilmesi kaçınılmazdır. Bu politikaların konut stokunun bakımı, iyileştirilmesi ve yenilenmesi konularını içermesi beklenir. Konutun ekonomik ömrü sınırlı olmakla birlikte oldukça uzundur. Dolayısıyla, her ne kadar mevcut stokun yenilenmesi 'yeniden yatırım' politikalarının kaçınılmaz bir parçası olsa da, bu politikaların

özellikle stokun bakımı ve iyileştirilmesini hedeflemesi beklenir. Bunun en temel sebebi mevcut stoka bakım ve iyileştirme amacıyla yeniden yatırım yaparak stokun daha verimli ve etkin kullanımının sağlanabilecek olmasıdır. Yeniden yatırımlar yoluyla mevcut stoktan zamansız kayıpları önlemek, stokun ekonomik ömrünü uzatmak, yatırım değerini korumak ve yükseltmek, konutun sunduğu hizmetlerin ve yaşam çevrelerinin standartlarını iyileştirmek ve stokun güncel ihtiyaç ve eğilimlere uyumunu sağlamak mümkündür. Bu sayede hem kullanıcının daha yüksek standartlarda konutlarda ve çevrede yaşaması hem de temel bir ekonomik kaynak olan konut stokunun daha verimli şekilde kullanılması sağlanabilir.

3.1 Mevcut Konut Stoğunun Eko-Rehabilitasyonu İçin Gereken Nitelikler

Konut stoğunda yeniden yatırım konusu hem bir sosyal politika alanıdır, hem de kentsel planlama açısından anlamlı bir araştırma konusudur.(Özdemir ,B.,2007) Mevcut bir yapının rehabilitasyonu için olması gereken nitelikler aşağıdaki tabloda incelenmiştir.

ÖZELLİKLER		YAPI NİTELİKLERİ
FİZİKSEL İÇ ÇEVRE (Fİ)	Atmosferik	Hava niteliği (kalitesi) Gereksinmelere uygun hava bileşimi (O ₂ oranı, vb.) Hava kirleticisi (karbon monoksit, karbon dioksit, azot oksit, kükürt dioksit, formaldehit, benzen, toluen, ozon, radon vb. gazlar ve buharlar; toz, kurşun, asbest, bitkisel ve hayvansal lifler, bakteri, virüs vb. asılı parçacıklar, lifler, organizmalar) içermeme Radyasyon (UV, röntgen ışınları, ...) içermeme Hoşlanılmayan koku çıkarmama ...
		İklim Konfor sıcaklığını sağlama (gerekli ısı geçirgenlik, ısı biriktiricilik, ısı yalıtıcılık, güneş korunumu, iklimlendirmeye sahip olma) Gereksinmeleri sağlayan bağıl nem oranına sahip olma (gerekli su geçirgenlik, su emicilik, nem dengeleyiciliğe sahip olma) Gerekli hava basıncına sahip olma Kullanıcıyı olumsuz etkilemeyecek hava devinimi (hava akımı) ...
		Elektroiklim Kabul edilebilir doğal elektrik ve manyetik alan şiddetine sahip olma İyon yoğunlukları dengesi Yapay alternatif elektrik, manyetik ve elektromanyetik alandan korunma ...
SOSYAL İÇ ÇEVRE (Sİ)	Gruplar Yapı içi grup oluşumuna katkı Grupları bütünlüştirebilme Uyumlu grupları bir araya getirme Farklı yapıdaki grupların birbirlerinden olumsuz etkilenmesini önleme ...	
	Normlar (din, ahlak, örf ve adet, moda, hukuk) Normlara uygunluk Dinsel gereklerin yerine getirilmesine aracı olma Ahlak kurallarına uygunluk Örf-adetlere uygunluk Modaya uygun olma Hukuk kurallarına uygunluk ...	
	Sosyalleşme süreci Sosyalleşme süreci geçirmeye olumlu etki İnanç, ilgi, tutum ve isteklere uygunluk Eğitim, meslek, gelir, entelektüellik düzeyi ve statüye uyum Kültürel yapıya uyum ...	

Çizelge 3.3 : Eko-Rehabilitasyon İçin Yapı Nitelikleri ve Özellikleri (Balanlı,A, ve Öztürk,A., 2004)

Yapının sahip olduğu niteliklerin yetersizleşmesi ve değişen kullanıcı gereksinmelerine yanıt verememe ile ortaya çıkan durum, yapının ve dolayısıyla kullanıcısının sağlığının olumsuz etkilenmesine neden olabilir. Kullanıcı gereksinmelerinin yapı tarafından karşılanması, yapının istenen performansı sağlaması ile gerçekleşir. Yapının performansı, kullanımına yönelik davranıştır. İşlevini yerine getirebilmesi için yapının göstereceği performans, nitelikleri ile bağımlıdır. (Balanlı,A., 1997). Zamanın ilerlemesi ile birlikte yapının fiziksel olarak eskimesi, niteliklerine bağlı performansını olumsuz etkileyerek, kendisinden beklenen görevleri yerine getirememesine ve yararlılığının giderek azalmasına neden olur. Yararlılığını yitiren yapı, gereksinmeleri tam olarak karşılayamayınca kullanıcılarda biyolojik ve psikolojik sağlık sorunları ortaya çıkabilir. Bu nedenle yapı sağlıklı olma özelliğini yitirebilir.

Fiziksel eskime, Ulusaraç (1990) tarafından “yapı bünyesinde dış etkiler nedeniyle zaman içinde ortaya çıkan ve yapı sisteminin tümünün ya da bileşenlerinin bozulma ve yıpranması...” biçiminde tanımlanmıştır. Alemdar (1981) ise, fiziksel eskime tanımını “yapıyı oluşturan öğelerin zamanla iç ve dış etkenler sonucunda yıpranarak yararlılıklarını yitirmesi...” olarak yapmıştır. Eskimeye neden olan iç ve dış etkenler, -doğal olaylardan (rüzgar, yağış, nem, radyasyon, ısı değişimleri, vb.), -hatalı kullanımdan (sürtünme, burulma, çarpma, vb. mekanik etkiler), -çevreden (hava kirliliği, toz, biyolojik etkiler, vb.) kaynaklanan etkenlerdir.

Yapının hizmet ömrü boyunca eskimenin kullanımı ne zaman olumsuz yönde etkilemeye başlayacağı ile ilgili kesin bir değer vermek olanaklı değildir. Bunun nedeni, eskime süresinin

-yapının karmaşıklığına (birçok işlev barındırmasına),

-tasarım ve üretim kalitesine,

-yapım türüne,

-yapının kullanım özelliğine,

-bakım – onarımın niteliğine ve niceliğine,

-yapı ürünlerinin niteliğine,

-dış çevre koşullarına, -fiziksel çevre koşullarını denetleme sistemlerinin (iklimlendirme, elektrik ve gaz vb. sistemler) yoğunluğuna göre değişmesidir.

(Cowan, 1963)Yapının fiziksel ve sosyal dış ve iç çevre özelliklerinde değişiklik

oluşumu, kullanıcı gereksinmelerinin de değişmesine ya da bazılarının önem kazanmasına neden olabilir.

Örneğin, gürültüsüz bir bölgede tasarlanmış yapının kullanımı sırasında, dış çevrede, ulaşım, sanayi, açık hava etkinlikleri, vb. kaynaklı gürültü ortaya çıkabilir. Bu durumda kullanıcının “gürültüden olumsuz etkilenmeme” gereksinmesi önem kazanır. Kullanım başlangıcındaki düşük düzeyde gürültülü çevreye göre oluşturulmuş yapı niteliği (ses geçirimsizlik), oluşan değişiklikten sonra önem kazanan gereksinmeyi karşılamada yetersiz kalabilir. Oluşan fiziksel ve sosyal dış ve iç çevre değişiklikleri nedeniyle kullanıcısının biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yapısına bağlı gereksinmelerine yanıt veremeyen yapı, sağlığını yitirebilir. Bu nedenle, sağlıklı yapının sürdürülebilirliği için, önceki çevresel etmenlere göre oluşturulmuş yapı niteliklerinin, fiziksel ve sosyal dış ve iç çevre değişiklikleri sonucunda önem kazanan ya da değişen kullanıcı gereksinmelerini karşılayıp karşılayamadığı değerlendirilmeye alınmalıdır.(Sarp,A.,2007) Yeni gelişen ülkelerde, kırsal kesimin yükselen yaşam standartları, daha iyi evlerin, güvenilir içme suyunun,daha iyi sağlık bakımının sağlanması,daha iyi gelir fırsatlarının yaratılması ve kırsal,kentsel yaşamın bütünleşmesi, yerleşme politikalarının yapı taşlarını oluşturmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerdeki yerleşme problemlerinden bahsederken, yükselen yaşam standartlarından bahsetmiş oluyoruz. Bu anlamda bu ülkelerdeki yerleşme problemleri genel gelişim metodundan ayrı düşünülemez. İnsanlara, daha iyi konutlara ve daha iyi sağlık koşullarına sahip olma imkanı verilmelidir.(H.P.Improving Human Settlements,1976)

Rehabilitasyon çalışmalarının en önemli nedeni, bütün insanların çağın gerektirdiği tüm kolaylıklardan yararlanmasını ve en azından minimum yaşam standartlarına uygun bir konut ve çevresinde yaşamasını sağlamaktır. Rehabilitasyon sorununun vurgulanmasının bir diğer nedeni de ülkemizde bu politikanın yaygın bir uygulama alanı bulmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Çok yönlü ve kapsamlı bir rehabilitasyon politikasına olan gereksinim her geçen gün önemini artırmaktadır.

Yaşam koşullarına uygun olmayan konutların yoğunluğunun daha çok şehir merkezi çevrelerinde, eski endüstri alanları civarında veya kentleşme hızının fazla olduğu bölgelerde olacağı düşünülebilir. Bu bölgelerde sosyo-ekonomik değişmeler mekana yansımakta, eskime köhneleşmenin yerini belirlemektedir. Konut bölgelerinde arzulan bir rehabilitasyon için bu bölgelerde ortaya çıkan köhneleşmenin tipi,

özellikleri ve bu bölgelerde yapılan geniş çerçeveli araştırmalara dayanarak, yenileme için bazı veriler tespit edilebilir.

Konut, alt yapı kolaylıkları, içilebilir su donanımı, artık ve atıkların uzaklaştırılması kolaylıkları, eğitim ve sağlık servisleri, bu şehirlerin ani ve beklenmeyen nüfus artışlarıyla başa çıkamamaktadır. Yoğun nüfus, fakirlikten gelen sefalet ve pislik, düşük seviyedeki sağlık koruma, gecekondu oluşumu, işsizlik ve bazen de suç oranı şehirlerin göze çarpan karakteristikleri olmaktadır. Ayrıca şehirlerin bu problemlerle başa çıkabilmesi için gerekli finansman kaynaklarının yetersizliği de bunlara eklenebilir(H.P.Improving Human Settlements,1976)

Özellikle şehirsal konut bölgelerinde bina ve çevresi bakımından standart düşüklüğü, binaların tasarımına, içlerindeki donatıma, yapısal sağlamlığa, onarım ve bakım durumuna, arazideki mülkiyet bölümlerine, arsaların büyüklük ve biçimlerine, bina ve nüfus yoğunluklarına, topluma sunulan imkan ve kolaylıklara ve altyapı olanaklarına göre tespit edilebilir. Bu tespitler özellikle binanın fiziksel yıpranmasını belirleyeceği gibi, çevresel ile ilişkilerini de gösterecektir. Eğer bir konut bölgesi yukarda sıralanan faktörlerin etkisi ile standartların altına düşmüş ise, fiziksel yönden köhneleşmiş bölge kabul edilir. Ancak, bu faktörlerin etkisine göre o bölgeyi yada bazı onarımlar, temizleme ve ilaveler ile rehabilite etmek veya her şeyi yıkıp yeniden yaparak tümünden yenilemek gerekebilir.

Teknolojinin gelişmesine, sosyal, kültürel ve ekonomik düzeyin gelişmesine bağlı olarak her geçen gün kullanıcı istek ve gereksinimleri bir önceki güne göre artmakta ve değişmektedir. Dolayısıyla yaşam standartları da yükselmektedir. Mevcut konut stokunun niteliklerinin ve sağladığı kolaylıkların da, yükselen yaşam standartlarına ve gelişen teknolojiye bağlı olarak rehabilitasyonu gerekmektedir.

Kentsel yerleşmelerimizde geleneksel yapılar orta ve alt-orta gelir grubunun mülküdür. Yapılarda kiracı olarak yer alanlar da düşük kira düzeyi nedeni ile bu yöreleri yeğlemektedir. Bu durumda, kentsel kültür varlığımızın, yalnızca sahipleri ve kullanıcıları tarafından rehabilite edilmeleri, korunmaları günümüz insanın yaşam standartlarını karşılayacak konfor koşullarına kavuşturulmaları pek olası görülmemektedir. Bu nedenle, mevcudun korunması ve iyileştirilmesinde, yerel yönetim, kullanıcı örgütü, kullanıcının işbirliği önem kazanmaktadır.(Asatekin,1998) Mevcut konut stokunun modernize edilmesi işlemi çok boyutlu bir olgudur. Rehabilitasyon çalışmasının yapılacağı yerleşme bölgesinin seçimi ve ölçeğinin belirlenmesi, yetersiz ve elverişsiz koşulların araştırılması gerekmektedir. Mimari

yapının karakteristiklerine bağı olarak müdahale türünün belirlenmesi ve bu konuda kimin ve hangi kuruluşun ne şekilde rol alacağı üzerinde durulmalıdır.

Değerlendirilebilir konut stoku, belirli herhangi bir zamanda ülkenin sahip olduğu, oturlan veya oturulabilir konut toplamıdır. Bugün varolan ve kullanılmakta olan konutlar, yani konut stoku, gereksinmeyi karşılaması söz konusu olan birimlerden oluşur. Konut gereksinmesi ile konut stoku arasındaki ayrımı, yani karşılanamayan gereksinmeyi konut açığı yada konut darlığı olarak adlandırılmaktadır (Keleş,R.,1982). Ülkenin yapı stoku hissedilen ivedi barınak gereksinmesi de düşünüldüğünde, en üst düzeyde ve yeterli bir biçimde değerlendirilmelidir. Geleneksel konutlar da bu yapı stokunun nicelik yönünden olmasa da nitelik yönünden en önemli bölümünü oluştururlar. Bu nedenle , geleneksel konut stokunun doğru kullanımı, konut açığının kapatılmasında belli oranlarda katkıda bulunacaktır.(Asatekin,N.,1998)

Konut bağımsız ve sürekli olarak kullanılma özelliklerini taşıyan taşınmaz bir maldır. Bu nedenle de öncelikle nüfus ve aile büyüklük ve sayısı gibi etmenlere bağı olarak belirli sayıda konut birimi stokunun bulundurulması ve her yıl bu stokun büyütülmesi gerekmektedir. Ancak, günümüzde gelişmekte olan çoğu ülkelerde olduğu gibi Türkiye 'de de izlenen politikalar ve tekno-ekonomik koşulların etkisiyle konut stokunda oluşan yetersizliğin hızla ve düzgün bir biçimde giderilemeyeceği görülmektedir.(Atasoy,A,Ünügür,M,)

Konut stokunun fiziksel göstergelerinden, konutların %56'sının sağlam ,%19'nun çürük,%25'nin onarılabilir nitelikte olduğu görülmektedir. Bunun konutların yapımında kullanılan yapı gereçleri ve yapım yöntemleri ile yakından ilgisi bulunmaktadır. Ülkemizde konut stokunun büyüklüğüne ilişkin çalışmalar yok denecek kadar azdır. Yurdumuzun içinde bulunduğu ekonomik darboğaz ve mevcut konut açığı, varolan konut stokunun sağlıklı bir değerlendirmesinin yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Mevcut konut stokunun değerlendirilmesi için, İngiliz Yapı Araştırma Kurumu'nun "Konut Stoku Ver Servisi"'nin hazırladığı veri tabanına göre,kapsadığı bilgiler; konutların yaşları ve tipleri(daire,müstakil ev ;teras,ayrık,bitişik gibi..), yapım türü ve kullanılmış malzemeler, kat sayısı ve binanın boyutları, planları, biçimleri, iç düzenleri, alanı, oda sayısı, sağladıkları kolaylıklar, merkezi ısıtma, yalıtım, bakım-onarım durumları, parselin boyutları ve yerleşim düzeni, çevre kalitesi, konut daire ise blok boyutları ve giriş düzeni şeklinde sırlanabilir.(Stock Data Service ,1989)

Konut stokunun içerik boyutu olarak bilinen bileşen, özellikle mevcut çevrenin doğru analizini zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda çevreyi fiziksel anlam kadar sosyo-kültürel bağlamda da ele almak gerekmektedir. Çevrede varolan değerlerin belirlenmesi, değişim gelişim süreci içindeki yerlerinin saptanması, yeni referans değerlerinin geliştirilmesi gibi rehabilitasyonun sosyal, kültürel, yasal, teknolojik, ekonomik vb. belirleyicileri bu kapsamda yer almaktadır(Atasoy,İnceoğlu,1988). Eko-rehabilitasyonu gerçekleştirilecek yapının sadece fiziksel strüktürünün sağlam olması değil, aynı zamanda kullanıcının değişen ihtiyaçları ve standartlarla uyum sağlaması gerekir.

Konut alanları terimi kent bütünü içinde belli bir alanı tariflemektedir. Ancak kentlerin büyük bir çoğunluğunda çok farklı özelliklere sahip farklı kentsel konut alanları bulunduğundan bu alanlarla ilgili yapılacak çalışmalarda, öncelikle, ele alınacak konut alanının tanımı yapılmalıdır. Bu tanım, alanın fiziksel, sosyo-kültürel ve psikolojik özelliklerinin belirlenmesi ile netleştirilerek konut alanlarının eko-rehabilitasyon bağlamında sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi sağlanabilir. Bu anlamda konut alanlarının fiziksel bileşenleri ; “ konum ” , “ konut tipi ” ve “fiziksel çevre özellikleri ” alt bileşenleri ile ifade edilmiştir. Bu bileşenler aşağıdaki gibi açıklanabilir :

Konum : Konut alanları en genel hatları ile “ kent içi “ ve “ kent dışı “ olarak iki ana grupta toplanmaktadır. Birbirinden çok farklı özellikler gösteren fiziksel ve sosyo-kültürel bileşenleri olan bu konut alanlarının sürdürülebilir kentsel gelişmesinin sağlanmasına yönelik farklı yöntemler geliştirilmiştir. Ele alınan konut alanının kent içi veya kent dışında bulunma durumu kavramsal çerçevede “ konum “ olarak ifade edilmiştir.

Konut Tipi : Konut alanlarının kent içi ve kent dışı olarak temelde ikiye ayrılmasından sonraki adımda bu alanlarda bulunan konutlar ; “müstakil kullanımlı konutlar” ve “ müşterek kullanımlı konutlar” olmak üzere iki farklı tipe ayrılmaktadır. Kent içi ve kent dışı konut alanlarında hem tek bir kullanıcıya ait müstakil konutlar, hem de ortak kullanım alanlarına sahip olan ve birden çok konut birimi (daire)nin oluşturduğu apartmanlar bulunmaktadır. Bu durum kavramsal çerçevede “konut tipi” olarak ifade edilmiştir. Kendi içlerinde gruplara ayrılmakta olan müstakil ve müşterek kullanımlı konutlar, mekansal özellikleri gereği farklı yaşam şekillerine sahne olmaktadır. Farklı yaşam şekillerine sahip insanların sosyal kültürel sürdürülebilir kapsamında eko rehabilitasyonun sağlanabilmesindeki rollerinin nasıl

değiştirdiğinin belirlenmesi bu amaçla yapılacak çalışmalar için önemli bir veri oluşturmaktadır.

Fiziksel Çevre Özellikleri : Konut alanlarının farklı “fiziksel çevre özellikleri ” ne sahip olmaları, farklı problemler ve çözüm alternatifleri ile sürdürülebilir kentsel gelişmenin sağlanmasında ayrı bir öneme sahip olmalarına neden olmaktadır. Fiziksel çevre özellikleri başlığı altında, kentsel konut alanının fiziksel çevresini oluşturan yapay bileşenler olan binaların ve alt yapı elemanlarının biçimsel ve sayısal mekan özellikleri; doğal bileşenlerin ise topoğrafik özellikleri ve bitki örtüsü özellikleri ele alınmıştır. Konut alanlarının yapı taşı olan konutların sahip olması gereken standartlar fiziksel çevre özellikleri ile birlikte irdelenmiştir. Eko rehabilitasyon açısından, konut alanlarının belirlenmesinde farklı yapı çevreleri düşünmek, saptanacak ilke ve politikalar açısından gerekli görülebilir. Bunlar da kendi içinde şöyle sıralanabilir:

Sit alanı olmamakla birlikte, tarihi ve kültürel değerleri yoğun olan konut alanlarının rehabilitasyonu, bu tür alanlarda genellikle sağlıklılaştırma, iyileştirme gibi yöntemler öncelikle tercih edilmektedir. Esas olarak,

-Nitelsiz ve korunmasının alan için götürüsünün getirisinden büyük olduğu tespit edilen yapı stoğunun temizlenip ayıklanması,

-Geri kalan yapı stoğu için de mevcut bulunan nitelsiz yapıların, alanın özgün karakteriyle uyumlu bir şekilde sağlıklılaştırarak eko-rehabilitasyonu,

-Kültür varlığı niteliği olan yapıların, çağdaş koruma ilkeleri doğrultusunda alana geri kazandırılması,

-Yenilenen yapıların, konut fonksiyonu yanında edinecekleri diğer işlevlere karar verilmesi,

-Temizleme ve ayıklama sonrasında boşalan alanların, konut ve alanlarda yer alacak diğer fonksiyonları destekleyecek donatılar için ayrılması,

-Ulaşım deseninin yeni konut dokusu açısından verimli ve rasyonel olmasının sağlanması,

-Altyapı şebekesinin güçlendirilerek yenilenmesi,

-Eko-rehabilitasyon alanının diğer alanlardan soyutlanmayıp bütünleştirici tasarım ilkeleri benimsenmesi gibi ilkeler dikkate alınmalıdır.

Diğer farklı yapı çevresi ise nitelsiz, ancak coğrafi, çevresel ve ekonomik açılarından avantajlı bir yapı potansiyeline sahip konut alanlarında eko-rehabilitasyon çalışması;

- Alanda yer alan yapıların niteliğine göre, ayıklanması ve rehabilitasyonu, modernizasyonu, restorasyonu,
- Sokak silüetinin bütünselliğini sağlamak amacıyla çevreyle uyumlu rehabilitasyonu çalışmalarının uygulanması,
- Ulaşım deseninin, yaya mekanlarını ve meydanları da aynı iyileştirme anlayışıyla ele alınması,
- Eko-rehabilitasyon yapılmış alanların yeniden prestij kazanması amacıyla, alan içinde bulunan boş alanların konut işlevini besleyecek ve geliştirecek donatılara ayrılması,
- Diğer alanların da iyileştirilebilmesi için mal sahiplerini teşvik edecek ve mal sahipliğini özendirerek vergi kolaylıkları sağlanması,
- Konutların bakımının devamlılığı için özel mülk sahiplerine yardım edilmesi,
- Mevcut kaynakların yaratıcı ve rantabl kullanımının sağlanması,
- Bu çalışmaların civar mahallelerde ve semtlerde de oluşumunun sağlanması olmalıdır. (Özden,P,.2008)

3.1.1 Türkiye Genelinde Değerlendirilebilir Konut Stoğu Durumu

Hızlı nüfus artışı, kentleşme ve ekonomideki gelişmeler çevre, sağlık, eğitim, altyapı ve güvenlik gibi temel sektörlerdeki problemlerin artmasına yol açmıştır. Diğer taraftan kırsal alandan kentlere dönük göçler, bölgesel dengelerin ve sosyo-ekonomik yapıların bozulmasına yol açmıştır. Bu bozulmaların alansal ölçeklere yansımaları, çarpık altyapı sistemlerinin oluşmasına, doğal kaynakların hızlı tüketimi ve çevrenin tahribatı gibi olumsuz gelişmelere sebep olarak ülkemizi çözümü zor ve çok değişkenli karmaşık bir yaşam ortamına sürüklemiştir. Böyle bir ortam içinde, sahip olduğumuz kaynakların sosyal, kültürel ve ekonomik değişimlerden nasıl etkileneceği ve korunacağı, ülkemiz insanları için yaşanabilir bir düzeyde nasıl daha verimli ve etkin olarak değerlendirilebileceği gibi konuların ele alınması gereklidir.

Türkiye genelindeki veriler analiz edildiğinde çeşitli dönemler itibariyle; konut sorunu ve konut sorununa bulunan çözümler bakımından farklı yaklaşımlar sergilendiği anlaşılmaktadır.

1929-1950 dönemindeki bina stoku, 2000 yılı toplam bina stokunun %5.9' unu oluşturmaktadır. Bu dönemde kentleşme hızının düşük olması nedeniyle, bireysel

olarak üretilen konutlar genel olarak düşük hızda gelişen kentleşmenin konut ihtiyacını karşılayabilmiştir.

1950-1960 döneminde ise bina stokunun bir önceki döneme (1940-1949) oranla kıyaslandığında iki katına çıktığı görülmektedir. Bu dönemde kentleşme hızının % 6'lar düzeyine yükselmesi ve gecekondulaşmanın hızlanmasına ilave olarak rantlara dayalı kar amaçlı yap-satçılığın gelişmesi ve konut sorununun devlet tarafından da ele alınması bu artışı açıklayan başlıca sebeplerdir.

1960-1980 döneminde ise bina stokunu 2000 yılı toplam bina stokunu içerisindeki payı % 30'lara ulaşmıştır. 1960 sonrası devletin yaptırdığı veya bankalarıyla desteklediği toplu konut alanları gelişmiştir.

1980-2000 dönemine ait bina stoku, 2000 yılı toplam bina stokunun % 57,8'ini kapsamaktadır. Bu dönemdeki en önemli gelişme 1984'de Toplu Konut Fonunun kurulmasıdır. Toplu Konut Fonu ile konut sektörüne ciddi bir finansman kaynağı sağlanmıştır. Toplu Konut Fonunun oluşturulduğu 2985 Sayılı Kanunla kurulan Toplu Konut İdaresi Başkanlığının doğrudan konut üretimine başlamasının yanında piyasa ve konut yapımcılarını yönlendirici etkisi, kooperatifçiliğe ciddi destek olunmuş olması, konut sektörünü kurumsallaştırmış ve güçlendirmiştir. Nüfus artışı ve ailelerin küçülmesi, konut kooperatifleri ile beraber yerel yöntemlerin konut sektörüne niteliksel ve sosyal açıdan bakışlarının değişimi sonucunda konut sunumunda da sürekli bir artış olmuştur.

Bölgeler genelinde incelendiğinde bina stokunun özellikle Marmara Bölgesi, Akdeniz Bölgesi, Ege Bölgesi ve Orta-Batı Anadolu'da yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Eğitimli nüfusun bu bölgelerde yoğunlaşması, buralardaki önemli merkezlerin ticaret ve özel tarımla daha zenginleşmiş olması sonucunda endüstrileşmenin gelişmesi, kırdan kente göçün bu yöre ve merkezlere doğru gelişmesi bu bölgelerdeki yoğunlaşmanın sebeplerindendir. 1985'li yıllardan sonra gelişen turizm sektörünün Akdeniz ve Ege sahillerinde yeni iş imkanları sağlaması göçün bu bölgelere yönelmesini teşvik etmiştir. Bina sayısı en fazla olan İstanbul ilinin Türkiye genelinde toplam bina sayısı içerisindeki payı %11,4' tür. Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan bir araştırmaya göre binaların ortalama yaşı İstanbul ili için 18 yıl iken, İzmir ilinde 23 yıl ve Ankara ilinde 22 yıl olarak hesaplanmıştır. Bina stoku içerisinde payı en fazla olan ilk beş ilin beş büyük ille çakıştığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda illerin dağılımı aşağıdaki gibidir:

Payı En Fazla Olan Beş İl	Bina Stoku (Adet)	Binaların Ortalama Yaşı
İstanbul	777.416	18
İzmir	491.970	23
Ankara	330.753	22
Bursa	235.605	19
Adana	223.993	18

Çizelge 3.4 : Mevcut Konut Stokunun İllere Göre Dağılımı(DPT,2001)

Ülkemizde, kalkınmış ülkeler düzeyinde kent planlaması ve uygulaması olmadığı gibi imarlı konut alanlarını koruma, değerlendirme ve iyileştirmeye yönelik politikalar da bulunmamaktadır. Konut stokunun statik ömrü dolmadan yıkılmasının kökeninde, sosyal ve ekonomik nedenlerin yanı sıra ülkemiz gerçeklerine uygun belirgin bir koruma ve iyileştirme politikası bulunmaması yatmaktadır. Mevcut konut stokunun rehabilitasyonu, sürdürülebilir kalkınma fikri çerçevesinde kalkınma için ekonomik bir girdi olarak görülmeli ve kalkınmayı destekleyici bir faktör olarak ele alınmalıdır. (Konut Müsteşarlığı Apk Daire Başkanlığı,2003)

Konut stoku, toplum yaşantısında sahip olduğu rolün yanı sıra, ülke için de temel bir ekonomik kaynaktır. Ülkemizde bu kaynağa ilişkin politikaların odağında çoğu zaman ‘yeni konut üretimi’nin yer aldığı görülür. Oysa, mevcut konut stoku için ‘yeniden yatırım’ (reinvestment) politikalarının da geliştirilmesi kaçınılmazdır. Bu politikaların konut stokunun bakımı, iyileştirilmesi ve yenilenmesi konularını içermesi beklenir. Konutun ekonomik ömrü sınırlı olmakla birlikte oldukça uzundur. Dolayısıyla, her ne kadar mevcut stokun yenilenmesi ‘yeniden yatırım’ politikalarının kaçınılmaz bir parçası olsa da, bu politikaların özellikle stokun bakımı ve iyileştirilmesini hedeflemesi beklenir. Bunun en temel sebebi mevcut stoka bakım ve iyileştirme amacıyla yeniden yatırım yaparak stokun daha verimli ve etkin kullanımının sağlanabilecek olmasıdır. Yeniden yatırımlar yoluyla mevcut stoktan zamansız kayıpları önlemek, stokun ekonomik ömrünü uzatmak, yatırım değerini korumak ve yükseltmek, konutun sunduğu hizmetlerin ve yaşam çevrelerinin standartlarını iyileştirmek ve stokun güncel ihtiyaç ve eğilimlere uyumunu sağlamak mümkündür. Ülkemizde ise uzun yıllar boyunca konut sorunu niceliksel bir sorun

olarak ele alınmış, kentsel planlamanın ve konut politikalarının odağında ‘gelişme’ ve ‘yeni yapı üretimi’ yer almıştır. Temel de konu yeni konut üretimine duyulan ihtiyacı azaltacak sebepler ve mevcut konutlara yeniden yatırımı gerekli kılan sebepler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yeni konut üretimine duyulan ihtiyacı azaltacak sebepler arasında yıllık nüfus artış hızının azalma eğiliminde olması, kente olan göçün yavaşlaması ve ülke genelinde kentsel konut stoku üretiminin kentlerde yaşayanların sayısının oldukça üstünde seyretmesi sayılabilir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 1980-2000 yılları arasında nüfus artış hızı yaklaşık %27 oranında azalmış ve 2000 yılı itibariyle nüfusun kentlerde yaşayan bölümü %65’e ulaşmıştır (TÜİK, 2003). Bu bilgiler kentsel alanlarda ani nüfus artışlarının beklenmemesi gerektiğine, dolayısıyla yeni konut üretimine duyulacak ihtiyacın azalacağına işaret etmektedir. Buna ek olarak, ülke genelinde kentsel konut üretimi kentte yaşayan sayısının üstünde seyretmekte ve sistem genelinde coğrafi farklılıklar bulunmakla birlikte yaklaşık %20’lik bir stok fazlasının olduğu bilinmektedir (Balamir, 2002). Güncel ihtiyaçlara duyarlı, yeni malzeme ve üretim teknolojilerinden faydalanan konut üretimine her zaman ihtiyaç duyulacağı bir gerçektir ancak artık konut politikalarının birinci önceliği ‘yeni konut üretimi’ olmamalıdır. Mevcut konut stokunda yeniden yatırıma duyulan ihtiyacın en temel sebeplerden biri yapı stokunun bir ekonomik kaynak olması ve ülkenin kısıtlı kaynaklarının en iyi şekilde değerlendirilmesi gereğidir. Ancak, Türkiye için konunun başka geçerlilik nedenleri de vardır. Bu nedenlerden en dikkat çekicisi afetler konusudur. 1999 yılında Marmara Bölgesi’nde yaşanan depremler resmi kayıtlara göre 15.000 kişinin ölümü ve 300.000 konut biriminin yıkılması ya da hasar görmesiyle sonuçlanmıştır (Dünya Bankası, 1999). Depremin yarattığı hasar bu kadarla sınırlı kalmamış sosyal ve ekonomik anlamda ciddi maliyetler doğurmuştur. Afetlere karşı hazırlıklı olmak ve güvenli yaşam çevreleri sağlamak için mevcut yapı stokunda ve kentsel alanlarda yeniden yatırımlar Türkiye’nin önceliği olmalıdır. Türkiye’de konut stokunun kullanımı ve verimliliğini inceleyen yakın tarihli bir çalışma kentsel alanlarda yaşayan halkın %31’inin ihtiyaçlarına göre daha büyük, %25’inin ise daha küçük konutlarda yaşadığını göstermektedir. (Oğuz, S.C. 2003) Bunun anlamı, ülke konut stokunun yaklaşık yarısının verimsiz bir şekilde kullanıldığıdır. Bu durum, konut politikalarının mevcut stokun verimli kullanımı konusunu dikkate almasını ve stokun güncel ihtiyaçlarla uyumlu hale getirilmesini gerektirmektedir.

Uzun yıllar boyunca politikalarını ve kaynaklarını ‘gelişme’ ve ‘yeni yapı üretimi’ne yönlendirmiş ve mevcut yapılaşmış alanlara ilişkin politikalar ve müdahale yöntemleri geliştirmemiş ülkemizde bu tutumun sürdürülmesi artık mümkün görünmemektedir. Yeniden yatırımlar yoluyla daha sağlıklı, güvenli ve değerini koruyan kentsel çevreler elde etmek, mevcut stoku yaşayanların güncel ihtiyaç ve eğilimleri ile uyumlu hale getirerek konut ihtiyacının bir kısmını mevcut stoktan karşılamak ve bu sayede sürekli yeni konut alanları açılmasının bir ölçüde önüne geçmek, yaşayanların daha yüksek standartlarda konutlarda ve çevrede yaşamasını sağlamak mümkündür. Ülkemizde konut stokunun neredeyse tamamına yakın bir bölümünün özel kesimin elinde olduğu ve stokun bakım ve onarımına ilişkin kararların tamamen yaşayanlara bırakıldığı düşünülürse hane halkının vereceği yeniden yatırım kararlarının ülke konut stokunun ve yaşam alanlarının kaderini belirleyecek kadar etkili olacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla, yeniden yatırımın temel aktörü olan hane halkının davranışları daha etkin yeniden yatırım politikaları tasarlamak ve uygulamak için girdi oluşturmalıdır.

3.2 Mevcut Konut Stoğunun Ekolojik Yüğü

Enerji, teknolojinin hızla geliştiğı günümüz dünyasında, hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Enerjinin bu kadar yoğun ve denetimsiz bir şekilde tüketilmesi, doğal kaynaklarımızın hızla tükenmesine, oluşan çevre kirliliğı nedeniyle ekolojik dengenin bozulmasına ve enerji üretiminin yüksek maliyetlere ulaşmasına neden olmaktadır.

İnsanlar özellikle 1960’lı yıllardan başlayarak doğal ekosistemleri çeşitli biçimlerde etkileri altına almışlardır. Başlangıçta insanın bu etkileriyle doğal düzen değişmemiş, ekosistemler ekolojik denge içinde yapı ve işlevlerini koruyabilmişlerdir. Bunun başlıca nedenleri, başlangıçta insan nüfusunun azlığı, teknolojinin doğayı tahrip edecek kadar gelişmemiş olması ve yaşam düzeyinin yüksek olmamasıdır. Ancak zamanla insanın doğaya egemen olma boyutları genişledikçe doğra tahribi artmış, birçok yerde atmosfer, hidrosfer ve pedosfer yaşam ortamı olmaktan çıkmıştır. Bu sürdürülen doğaya müdahale ya da ekolojik baskılar sonucunda birçok ekonomik, sosyal, politik ve çevresel sorunlar doğmuştur. İnsanın doğayı kullanıp bozması, değiştirmesi, özellikle endüstri devrimi ile hız kazanmış, doğanın kendi kendini yenileme kapasitesinin üstünde bir yükü karşılaşmasının başlangıcı olmuştur.

Dünya nüfusundaki hızlı artış, yaşam düzeyinin yükselmesine bağlı olarak insanların lüks mekan istekleri, bireylerin kalabalık aileyle bir arada bulunma yerine tek başına mekan sahibi olma arzusu ve özellikle de yasal olmayan plansız konutların yapılması gibi nedenlerle mekan bunalımı ve sorunları dünyanın her yerinde alabildiğine büyümüştür. Bütün dünyada hızlı bir kentleşme süreci başlamıştır.(Dil,H,.1998)

Bu mevcut yapılaşmanın ekosisteme getirdiği yük diğer sektörlerin içinde en büyük payı almaktadır. Bu amaçla yapılan her yeni yapının çevreye getirdiği ekolojik yük çevre kalitesi ile yakından ilgilidir. Yapılaşma evrelerinin çevre üzerindeki etkileri yapı malzemesinin hammaddesi, yapı malzemesi, yapım süreci ve kullanma sürecinde giderek artmaktadır.

Yapı Malzemesi : Doğada bulunan kaynakların kullanılması,kaynak tüketimine neden olmaktadır.Kendi kendini yenileyemeyen enerjilerin,üretimde kullanılması kum, agrega, kil almak amacıyla arazinin değiştirilmesi kaynakların azalmasına ve çevre sorunlarına yol açmaktadır.Hammaddeyi işlemek için gereken enerji miktarının fazla olduğu bilinmektedir. Malzemenin yeniden kullanılması amacıyla yapılan geriye dönüştürme işlemi ile hem süreç hem enerjisi, hem de enerji tüketimi ile oluşan atıklar azaltılmış olmaktadır.

Yapı Malzemesi : Bina yapımında kullanılan yapı malzemelerinin üretim ve kullanım tekniği de genellikle çevre kirlenmesine neden olmaktadır. Endüstriyel üretim (çimento,demir vb.) sıvı ve gaz atıkları ile çevreyi kirletmekte, süreç için kullandığı enerji ile geri dönüşü olmayan kaynaklar tükenmektedir.(Dil,H,.1998) Örneğin ,çimentonun üretimi için kullanılan kömür, taşınması ve kullanılması sırasında havaya karışan kül ve katı zerrecikler ,mekanik atölyelerden havaya karışan tozlar,kum yıkama ve püskürtme tesislerinden atmosfere karışan ince zerrecikler çevreye önemli bir yük getirmektedir.(Dil,H,.1998)

Yapı malzemesinin üretiminde %70 oranında bir enerji kullanılırken geri kalan %30 ise eşit olarak taşıma ve uygulama alanındaki aktivitelerde kullanılmaktadır. Hammaddeyi işlemek için gereken enerji miktarının fazla olması sebebiyle, yapı malzemesinin üretiminde kullanılan hammaddelerin taşımacılığı da ortaya çıkan enerji miktarını arttırmaktadır.

Yapım süreci: Yapılaşma ile alan örtülmesi söz konusu olup, yüzey toprağının etkilenmesi, coğrafik açıdan büyük çukurlar oluşması,yüzey sularının kirlenmesi gibi zemin etkileri oluşmaktadır. Bununla birlikte, yapılaşmanın temel ve drenaj yapımı ile de yer altı suyunun etkilenmesine ve kirlenmesine neden olduğu bilinmektedir.

Yeni bir binanın yapımı temel ve drenaj gibi zemin altı işlemlerle taban suyu akımını ve niteliğini etkilemektedir. Özellikle taban suyu düzeyi sığ olan topraklarda, yapılarla su kirletilmektedir. Her yapılan yapı alanı su ekonomisini ve niteliğini dolaylı olarak insan, hayvan ve bitkilerin yaşam düzenini de olumsuz yönde etkilemektedir. Yol ve kenarlarına açılan kanalizasyonlar, yağış sularının hem niteliğini bozmakta, hem de kültür alanlarının bu sudan yararlanmasına engel olmaktadır. Bu da su ekonomisinin dolayısıyla flora ve faunanın değişmesine neden olmaktadır. Bu dolaylı etkinin yanında yapı alanları doğrudan doğruya canlılar üzerinde etkili olmaktadır. Yapılaşmanın atmosferdeki etkileri bir yandan küresel ısınmaya ve iklim değişikliklerine, diğer yandan asit yağmurlarına yol açmaktadır. Küresel ısınma, ısınmanın giderek artması, iklim değişmesi hem havadaki CO₂ gazının çoğalmasına hem de ormanların zamanla azalmasına bağlanmaktadır.

Tarihteki yapılar taş, tuğla gibi ısı stoklaya bilen ve geçiş direnci yüksek malzemelerden yapılırken, endüstrileşme devri ile stok ve direnci az olan hafif malzemeler kullanılmaya başlamıştır. Yeni yapılar eskiye oranla daha çok ısı yalıtım malzemesine ihtiyaç gösterdi. Ayrıca büyük inşaat alanlarında şimdiye kadar olduğu gibi önemli yan etkileriyle birlikte, noktasal olarak geri çekilmeler olmaktadır. Yeraltı suyu çekilmeleri, suyu, havayı, sıcaklığı ve hatta ekili alanların tarım ürünleri dengesini etkiler. Atık maddelerden dolayı şehirde toprak seviyesi yükselir. Yerleşme içinde toprağın sıkışıklığı ve birçok yerde kültür tabakasının genişliği ve kalınlığı ile bağımlıdır. Yeni yapılaşmalar büyük toprak kayıplarına neden olmaktadır. Kentleşmenin gereği olarak, yeni yerleşme alanları kurma zorunluluğu, verimli tarım topraklarının, kentsel topraklara katılmasıyla sonuçlanmaktadır. Böylece birçok tarım toprağı alanı betonlaşarak kirlenmektedir. (Dil,H.,1998)

Sonuç olarak genel bir değerlendirme yapacak olursak, bütün dünyada, günümüzün yaşam hızı ve karmaşıklığı karşısında kent merkezlerinin çekiciliğı gündeme gelmiştir. Buna paralel olarak özellikle büyük kentlerde yeni konut birimlerine ve farklı çözüm önerilerine gereksinimler artmaktadır. Ancak kent merkezlerinde nüfus artışına ve göç olgusuna bağlı olarak yaşanan arsa sorunu nedeniyle var olan mekanların yeniden değerlendirilmesi mimarlığın ve kentsel tasarımın gündeminde olmak durumundadır. Bir yapının varlığının çevreye verdiği ekolojik yük bu bağlamda insanların yaşadığı çevreyi kurtarmak ve korumak için bireysellikten

kolektifliğe doğru geçmesini gerektirmektedir. Bu da mevcut yapı stoğunun en iyi şekilde değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

3.3 Mevcut Konut Stoğunun Sosyal-Kültürel Açından Değerlendirilmesi

Geliştirilen kavramsal çerçevede mekansal, sosyo-kültürel, psikolojik ve zamansal nitelikleri ile kent, ev ve yakın çevresi transaksiyonel bir bütünlük olarak tanımlanır. Bu nitelikler birey-toplum, kullanıcı-ev dinamik değişimlerinin etkileşimi yansıtır. Ekonomik ve sosyal değişim süreci kentleşmenin ve konut probleminin bu değişimler altında tekrar tanımlanmasına ihtiyaç duymaktadır. Lawrence (1993) ve Dovey (1985) de evin sadece 'mekansal organizasyonu' temsil etmediğini daha çok zaman boyutunun çok önemli olduğu kültürel, sosyo-demografik, psikolojik, politik ve ekonomik faktörlerce tanımlanan ve tanımlayan bir karmaşık bütünlük olduğunu çalışmalarında tartışır. Bu sebeple evin değişen anlamını keşfetmek için mekanın kullanım dinamiğindeki değişik dayanakları, diğer bir deyişle mekan dinamiklerini ortaya koymalıdır.

Eko-rehabilitasyon sürecinde konutun bir önceki halinden farklı bir durum alması konutun fiziksel olduğu kadar anlamsal içerik de taşımasını sağlamaktadır. İnsanoğlu yaşamda fiziksel çevre ile kuşatılmasının yanı sıra anlamsal bağlarla fiziksel çevreyle iletişim kurmaktadır. Bundan dolayı fiziksel çevrenin değişmesi ile anlamsal bağlarında değişmesinin kaçınılmaz olduğu söylenebilir. Dolayısıyla süreç içinde insan, etkileşim içinde olduğu çevresini değiştirmekte ve kendisi de bu süreç sonunda değişmektedir.

Günümüz kent dinamikleri küresel yeniden yapılanma sürecindeki değişimlerin sonucu olarak kategorize edilmeye çalışılırsa, kentsel ekonomi, dünya kenti olma olgusu, farklılaşma arayışı, yeni ortaklıklar ve katılım, yeni endüstriler, sosyal dışlanma toplumsal parçalanma olarak belirlenmektedir. Buna göre geliştirilen çevre değişim süreçleri günümüz kent dinamikleri ile etkileşim içindedir ve bu süreçte ortaya çıkan kavramlar günümüz kentsel konut oluşumlarında yansımalarını bulmaktadır.

Kentleşme ve küreselleşme sürecinde oluşan kentsel dinamikler aynı zamanda evin anlamını ve kullanımını oluşturan kavramlardaki değişim ve dönüşümleri de oluşturmaktadır. Evin değişen anlamı ve tercihlerini açıklamak üzere evin insan ve çevresi ile bağ oluşturan bütünlük şeması ve yaşama deneyimi ile mekansal, sosyo-

kültürel ve zamansal bağlamdaki etkileşimlerinin vurgulanmasıdır. Dovey (1985) de ‘ ev ‘ ve ‘ konut ‘ arasındaki farkı, konutun çevrenin parçası olarak maddesel bir şeyken, evi ise insan ve çevre arasındaki bir çeşit ilişki olarak tanımlar. Bu anlamlı ilişki konut ve kullanıcı arasındaki duygulara dayanır. Dovey bu ilişkiyi düzen, kimlik ve birbirine bağıllık olarak üç şekilde ortaya koyar. Bu kavramlara dayanarak ev bizi yönlendirir, geçmiş ve gelecek, etrafımızdaki fiziksel ve sosyal çevre ile bağlar.

Konut sosyo-kültürel bağlamda ele alındığında, içinde yaşayan bireyler için ifade ettiği anlamlar ile birlikte kazandığı “yuva” niteliği önem kazanarak bu yuvanın yaşam bulduğu “ev” kavramı ön plana çıkmaktadır. “Konut”, “ev-yuva”, “ikamet” kavramları arasındaki farklılıklar ve ilişkiler üzerinde çalışan pek çok araştırmacı konutun, günlük yaşamın bir parçasını ve sosyal ilişkileri içerdiği için diğer mimarlık ürünlerinden çok daha farklı niteliksel özellikler taşıdığı konusunda ortak bir görüşe sahiptirler (Dovey,1985,Turgut, 1993). Araştırmacılara göre “ev-yuva “ kavramı ise içerdiği psikolojik, sosyal ve kültürel anlamlar ile “konut” kavramından daha soyuttur ve insanlar ve çevre arasındaki ilişkiler bütünü olarak düşünülebilir. “Ev–yuva” kavramının çok boyutlu yapısını, dönüşümsel bir yaklaşımla ele alarak , “kullanım” ve “anlam” kavramları yardımı ile açıklayan Turgut ve Kellett(1996); kullanımın eve anlam kattığını, anlamın ise evin nasıl kullanılacağını belirlediğini ifade etmektedirler. Norberg – Schulz (1985) ise “ev-yuva” ile “konut” arasındaki farkın “evde olmak” anlamına gelen “ikamet etme” eylemi tarafından ortaya koyulduğunu düşünmektedir. Seagert (1985) e göre ; bireyin konut ve evi aracılığıyla çevresi ile en içten ilişkilerini kurma süreci olan “ ikamet etme ” fiziksel, sosyal ve psikolojik faktörlere bağlı olarak konuta anlam kazandırır. Kültürel, sosyo-demografik, psikolojik, politik ve ekonomik faktörler tarafından tanımlanabilen kompleks bir bütün olan konut, “ev-yuva” sıfatı ile de farklı kültürlerin fiziksel çevre ile olan etkileşimlerinin izlenebildiği, içinde yaşayan insanların yaşam şekilleri ile büyük bir uyum içinde olan kişisel mekan olarak özetlenebilir.

Zaman ev kavramına iki farklı yönü ile değişiklik getirir. Öncelikle insanların barındıkları yere karşı yaşamları boyunca verdikleri değer ve fikirlerin değişmesi ve ikinci olarak da sosyal ve ailesel bağlamda değişimlerin zaman içinde konut örüntülerini etkilemesidir. Sosyo-kültürel ve mekansal bağlamların birbirini takip ettiği küreselleşmiş birçok ülkede değişimin ikinci yönü olarak konut örüntülerinin

değişimi daha da önem taşır. Kültür çevre ilişkileri üzerine kavramsal ve teorik çerçeve geliştiren Rapoport tam olarak birbiri ile çelişen arzu, değer, idealler ve standartlara sahip dolayısıyla da farklı çevre kalitesi kavrayışına sahip grupların tanımında kültürün önemli rolü üstünde durmuştur. (Turgut,İnalhan,2007)

İnsan oluşumunu bir bütün olarak ele aldığımızda, toplumun kırılma noktalarını belirleyen önemli sosyal ve ekonomik faktörlerin, mimari mekansal formları etkilediğini düşünebiliriz. Mekansal açıdan bakıldığında, toplumların değişmesi, yalnızca fiziksel tip bileşenlerine bağlı değil, ayrıca kültür boyutu gibi mekan düzenleme derecesine de bağlıdır. Kültürel arka planlar özellikle geleneksel dünyanın belirleyicisi olarak tasarım girdilerine önemli ölçüde etki eder. Toplumun farklı kültürel altyapıları yerleşim dizgelerinde kendi öznesini güçlendirerek mekan organizasyonunda önemli bir girdi olarak karşımıza çıkmaktadır. Modern hayatların bu kültürel arka plana sahip çıkamaması bu mekan toplum ve sosyal altyapı üçlüsünün sarsılmasına neden olmaktadır. Oysaki rehabilitasyon sürecinde de üzerinde çok fazla durulmayan sosyal yaşam tarzları aslında fiziksel mekânın yeniden kurgulanmasında önemlidir. Rapoport'un(1990) dediği gibi 'bir yerleşmenin biçimsel özelliği o yerleşmenin sosyal yapısının bir göstergesidir.' (Özbek,P,.2007) Bir yerleşmede yaşayanlar o yerleşmenin fiziki kurgusuna göre yaşam biçimlerini örgütlerler ve birbirleri aralarında da o mekânı kullanmada ortak bir dil yaratırlar. Sosyal ve kültürel yaşam şekillerine göre yapı adaları, duvarlar, avlular, meydanlar gibi görünen ve görünmeyen sosyal ara yüzler sınırları oluşturmuştur. Bu ara yüzler hem geleneksel yerleşimlerde hem de modern yerleşimlerde vardır. Modern kent yerleşmeleri, artan nüfus, ulaşım, açık alan ihtiyacı, mekansal kalite gibi sorunsallar düşünülerek üretilen modeller tecrübe edildiği gibi başarısız ve bazı uygulamalar ise yaşayanlar tarafından terkedilmiş mekânlara dönüşmüşlerdir. Sosyal ilişkilerin anlamlandırılmasının altında yatan önemli olgu o topluluğun kimliksel verilerini oluşturan kültür altyapılarıdır. Yerleşim alanlarının biçimsel durumları ve sosyal akışkanlığı, coğrafya, din ,gelenek ve tüm diğer sosyal kavramların sonucu olan kültüre bağlanır.Bu yüzden bir yerleşimin eko-rehabilitasyonu sırasında o yerleşimi anlayabilmek için ilk önce kültürel arka planını iyi okuyabilmeliyiz. Mekansal düzen, bir sosyal formasyonla diğeri arasındaki kültürel farklılıkların oluştuğunu fark ettiğimiz, toplumdaki her bireyin kendi sosyal varlığını yaşadığı ve yeniden ürettiği farklılıklar anlamını taşır.(Özbek,P,.2007)

Tez kapsamında ortaya konulan ve çok boyutlu bir kavram olan sürdürülebilirlik bir küresel kültür ürünüdür. İnsanoğlu yaşadığı dünyadaki mevcut doğal ve fiziksel değerleri farklı kültürler ile yoğurarak şekillendirmiş ve bugünkü duruma getirmiştir. Günümüzde dünyanın içinde bulunduğu durumun olumlu ve olumsuz yanları ; ulaşılan genel geçer değerlerin bir sentezi olarak nitelendirilebilecek, küresel kültür kapsamında yorumlanarak sürdürülebilirlik kavramı ortaya atılmıştır. Bir kültür ürünü olarak ele alınabilecek sürdürülebilirliğin tam olarak ne olduğu ve nasıl sağlanabileceği yine kültür yardımıyla netleşebilir.

Bu anlamda kentler ve mekanlar kullanıcıları ile birlikte anlam kazanırlar ve yaşarlar. Kullanıcı kültürü fiziksel çevreyi şekillendirir ve onu destekleyen sosyal çevreyi oluşturur.

Kültürün sürekli kendini yenileyen ve geliştiren devingen yapısı korunarak gelişmeye açık bir şekilde, ancak özünü kaybetmeden sürdürülmelidir. Bu bağlamda Sosyo-kültürel gereklilikler yardımıyla fiziksel gerekliliklerin önemi anlaşılacak yerine getirilmeleri için çalışmalar yapılabilir. Başarılı sürdürülebilirlik politikaları ancak bu şekilde geliştirilebilir. (Çahantimur,A.,2007)

Araştırmacılar tarafından yapılan sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişme ile ilgili çalışmalarda, toplum ve bireylerin sosyal özelliklerinin çok önemli bir yer kapladığı görülmektedir. Bunun nedeni, her bireyin çevresel kaynakların kullanımına farklı yaklaşarak aynı kaynaklara bağlı diğer yaşamları farklı etkilediğinin, bu farklılıkların nedeninin ise sosyal ve kültürel özellikler olduğunun anlaşılmasıdır. Dolayısıyla, çevreye karşı ilginin sosyal değişkenlerle olan ilişkisinin belgelenmesi dikkat çekmeye başlayan bir araştırma alanı olmuştur. (Çahantimur,A.,2007)

3.4 Kullanıcı Açısından Değerlendirilmesi

İnsanlaşma sürecinin başlangıcı olarak varsayılan insan-doğa ilişkilerinin, toplamadan üretime, sürüden toplumsallaşmaya geçişi ile karşılıklı etki, toplumsal etkinlik ve toplumsal yararlanma biçimine dönüşmüştür. Bu aşamadan sonra birey, artık toplumsal bir varlıktır (Ünlü,H., 1998).

Bireyin ve toplumun, sosyo-kültürel ve yapısal özelliklerinden bahsedildiğinde, “yaşam tarzı” kavramının varlığı karşımıza çıkar. Yaşam tarzı, çok yönlü ve karmaşık bir toplumsal olgudur. Tüketim biçimleri, yaşanan bölge ve oturlan konut, toplumsal etkileşim ve katılma türleri, boş zaman etkinlikleri, değerler,

eğilimler, tutumlar ve zevkler; giyinme ve konuşma biçimleri; evlenme yaşı ve biçimleri ve daha pek çok olgu ve süreçler, yaşam tarzını belirler (Aslan,S,. 2000).

Fiziksel çevre ve insan eliyle biçimlenmiş çevre, kendisini oluşturan toplumun sosyal, ekonomik, politik, kültürel, psikolojik, tarihsel birikimlerinin göstergesidir. Dünya görüşü, gündelik yaşam tarzı, ekonomik durum, üretim ve tüketim araçları, teknolojik imkânlar ve ilerlemeler, dini inançlar, aile yapısı kısaca toplum kültürü; mekânları, evleri, yerleşim bölgelerini ve fiziksel çevreyi şekillendirmiştir. (Gültekin ve Özcan, 1997).

Tarihsel süreç içinde toplumun sosyo-kültürel yapısında meydana gelen değişimlerle birlikte, var olan çevrenin değişimini ve dönüşümünü gözleyip belgelemek gerekir. Yapının oluşum aşamasında, konutu yaptıran ailenin ihtiyaç ve gereksinimleri mimari biçimi şekillendirmiş, daha sonraki dönemlerde, mimari birimin kullanıcıları değişince buna bağlı olarak mimari birimin kullanımı ve fiziki yapı da değişmiştir. (Asatekin,N,. 1994)

İnsan kentsel çevresi ile birlikte, özgün bir birey olarak, fiziksel ve sosyal çevresi ile iletişim kurma ihtiyacı duyan bir varlıktır. Küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan erişilebilirlik, modernleşmenin şu anda görülen en uç göstergesi olan bir olgu olarak hayatımızın içindedir. Kent mekanlarındaki izleri her geçen gün daha da net okunabilmektedir.Yerleşim alanlarında genelde gözlemlediğimiz kentlerin kendi öznelliklerini, kimlik yapısını kaybetmeleri, kentsel tasarımın özellikle günümüzde altını çizdiği kentlerin mekansal-kültürel-mimari ve ekonomik anlamda yarışma özgünlüğünü yakalayamamaları olarak belirtilebilir.

Mekan kullanıcı tarafından tanımlandığında bir anlam kazanır ve bu anlam ortak bir dile dönüşür. Bu yüzden, mekan ve kullanıcı tarafından bir dilsel anlam oluşturulmamışsa ilişkiler de kurulamaz. İlişkiler kurulamazsa buradan çıkarılacak anlam kendini tüketir ve önemli bir veri olan mekansal devamlılığını sürdürmez.

Yerleşim alanı biçimleri ve mekansal örüntüleri, hem sürekliliklerin hem de dönüşümlerin yer aldığı durumlardır. Bu yüzden geleneksel yöntem olan davranış kalıpları üzerinden tahmin yürütmek yerine, toplumun çok kimlikli, heterojen yapısını ve zamana bağlı kullanıcı gereksinimlerini karşılayacak bir sistemin oluşturulması gerekmektedir. (Özbek,P,.2007)

Yapılaşmış çevredeki unsurların bir gösterge olduğu düşünülürse, bu unsurlara dayanılarak kullanıcıda anlam oluştuğu söylenebilir. Kullanıcının çevre hakkında

geliştirdiği anlam iki boyutta gelişmektedir. İşaretsel anlam olarak bahsedilen birincil hisler kapsamında somut anlam; çağrışımsal olarak gelişen anlam da ikincil hisler kapsamında soyut anlam olarak nitelendirilebilir. Yapılaşmış çevrenin algılanması çevrenin fiziksel özellikleri, bireyin zihninde onun algıladığı gibi öznel boyutlarıyla belirir. Bireyin algıladığı biçimde çevrenin nitelikleri birer gösterge olarak anlamlandırma sürecini başlatır. Çevrenin gerçek boyutları, aydınlık düzeyi, büyüklüğü, rengi, biçimi gibi özellikler bireyin algılamasından sonra dar, aydınlık veya karanlık, büyük ya da küçük şeklinde somut anlamlara dönüşürken, soyut anlam düzeyinde ferah ya da boğucu, neşelendirici veya iç karartıcı, karmaşık veya basit olarak adlandırılabilir. Soyut ve somut anlamın belirmesinin hemen ardından, çevreye ilişkin anlamın oluşacağı düşünülebilir. Ancak anlamı belirleyen bir diğer eleman da davranışsal boyuttur. Birey, soyut ve somut anlama dayanarak önce davranışsal boyut çerçevesinde bir çıkarıma varır. Davranışsal boyutun belirleyicileri ise, mahremiyet, güvenlik, ait olma ve sahiplenme hisleridir. Yapılaşmış çevrenin fiziksel özelliklerine dayanarak edinilen soyut ve somut anlam kullanıcıda davranışsal boyuta ilişkin hisleri belirler, bu hisler yardımıyla da kullanıcıda anlamın oluşması beklenir. Ancak yapılaşmış çevrenin hangi özelliklerinin ya da yapısal niteliklerinin anlamı oluşturmada etkin olduğu konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bazı yaklaşımlar, yapılaşmış çevre üzerinde durarak anlamın doğrudan bu yönde geliştiğini öne sürerken, bazıları da çevre kadar kullanıcı özelliklerinin de önemli olduğunu savunmaktadırlar. Buna göre, tasarım ve yapım sürecine kullanıcının da dahil edilmesi gerekmektedir. Kullanıcı ve çevrenin etkileşimine dayanan yaklaşım daha gerçekçi görünmektedir (Es,M.,Akin,Ö.,1998). Kullanıcı niteliklerini yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, sosyo-kültürel yapı, sosyo-ekonomik yapı, geçmiş deneyimler, beklentiler, önyargılar, yaşam tarzı ve dünya görüşü belirleyebilir.

Buna göre, her kullanıcının beğenileri değişebilmekte, çevreden memnuniyet düzeyi de farklı olmaktadır. Kullanıcıların memnuniyeti açısından doğru tasarlanmış, doğru hesaplanmış, doğru uygulanmış kaliteli konut sunumu önem kazanmaktadır. Aksi takdirde, ülkemizde gözlemlendiği gibi konutu ile bütünleşemeyen kullanıcılar durmaksızın tadilat yapmakta, bir yerleri değiştirmekte ya da ilaveler yapmaya çalışmaktadırlar (Demirarslan, 2005). Konut ve konut yerleşimleri, insanın ‘başını sokabileceği çatı’ olarak değil, insan ve kentle birlikte yoğrulması gereken bir doku olarak anlaşılmalıdır. Böylece, bir konut veya konut yerleşimi tasarımında

kullanıcının kim ya da kimler olacağı, bu insanların yaşam biçimlerinin nasıl olduğu, konut bölgelerinin planlanması ve tasarlanması ve rehabilitasyon çalışmalarında son derece önem taşımaktadır. Konut eko-rehabilitasyonu, mimari tasarım sorunu olarak değil, sosyal bir sorun olarak da görülürse konuya daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Konut temelde insanın barınma ihtiyacını karşılamaktadır. Barınma, genel anlamda insanın doğanın olumsuz etkilerinden korunup, yeme-içme, oturma, yatma, yıkanma vb. eylemlerini gerçekleştirmesine uygun ortamın sağlanmasıdır. Konut kullanıcıların bu eylemlerini gerçekleştirmelerini sağlamak için gereken çevre şartlarına kullanıcı ihtiyaçları denilmektedir.

Kullanıcı ihtiyaçları, aynı zamanda, kullanıcıların bir mekan içinde yaşamını toplumsal, psikolojik ve fizyolojik rahatsızlıklara uğramadan sürdürebileceği ve yaptığı işlerde verimli olmasına yardım edecek olanakları sağlayan çevre koşulları olarak da tanımlanmaktadır. Konutta kullanıcı memnuniyetini etkileyen faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerden bir tanesi mahremiyettir. Mahremiyet, mekansal insan davranışının bir parçasıdır ve bireysel olarak tek başına olmanın bazı kademelerini oluşturan alanlara girişin sınırlanması anlamındadır.

Buna göre, bir kişiye veya gruba diğerlerinin optimum yaklaşıma koşulu olarak tanımlanabilir.

İnsanlar arasındaki etkileşimi ayarlayan ve düzenleyen, kişiler arasındaki bir sınır kontrol sürecidir. Zaman içinde herhangi bir anda, bireyin diğerlerine istenen bir erişme ya da erişmek istememe seviyesinin optimal derecesi söz konusudur. Bu optimum dereceden sapma bireyde hoşnutsuzluk yaratabilir. Mahremiyetin optimum seviyesini genellikle toplumsal kurallar belirlemektedir. Toplumdan topluma mahremiyet anlayışının değişmesi söz konusudur (Es,M,. Akın,Ö.,1998). Dolayısıyla İnsan çevre ilişkilerinin bu çok boyutlu yapısının sürdürülebilirlik üzerindeki etkileri, günlük yaşamın büyük bir kısmına sahne olan ve kentteki en büyük mekan kullanıcısı olması dolayısıyla kent formunu büyük ölçüde etkileyen konut alanlarında incelenebilir. Özellikle, konut alanlarını oluşturan komşuluk üniteleri(mahalle) kent ve konut arasındaki ara ölçekte bulunmalarından dolayı mekansal olmakla birlikte sosyo-kültürel boyutlarıyla da önemli bir araştırma konusu olarak görülmektedir. Tezde ele alınan problemin belirlenmesi ve tartışılması sürecinde, konut alanlarını oluşturan temel birim olan “ konut “ son derece önemli bir yer tutmaktadır. Kavramsal çerçevede konutun fiziksel boyutu ile birlikte, sosyokültürel ve psikolojik boyutları ve kullanıcı perspektifi ile ele alınmaya çalışılmıştır.

Kullanıcının yaşadığı çevreye bağlılık ve aidiyet ile bu çevrenin algılanma düzeyine, geliştirilen kentsel kimliğin niteliğine ve çevreden duyulan memnuniyete bağlıdır. Bu memnuniyetin oluşması kullanıcı açısından duygular(bağlılık-aidiyet) , algılar ve değerlendirme ve beklentiler olarak alt başlıklarda incelenebilir.

Duygular (bağlılık – aidiyet) : yaşanan konut alanı ve konuta karşı duyulan bağlılık ve aidiyet (ait olma) duygularını ifade etmektedir. Kültürün sosyal değişkenlerinden biri olan “kimlik” kavramı kavramsal çerçevedeki yerini bu bileşen altında bulmaktadır. Bonaiuto ve Bonnes (2000),”Sosyal Kimlik Teorisi” (Social Identity Theory) ni irdeledikleri çalışmalarında, insanların kentsel kimlik ifadeleri geliştikçe yaşadıkları çevreye karşı olan bağlılık ve aidiyet duygularının arttığını belirtmektedirler. Diğer yandan Mazumdar (2003), yaşam kalitesi yüksek çevreler ile insanlar arasında duygusal bağlar kurulduğunu, yaşanan çevrenin yaşam kalitesi yükseldikçe, buraya duyulan bağlılık duygusunun arttığını ifade etmektedir. Sürdürülebilir kentsel gelişmenin ana hedefinin yaşam kalitesinin yükseltilmesi olduğu düşünüldüğünde bu hedefe ulaşabilmek ile bağlılık ve aidiyet duyguları arasındaki ilişki netleşmektedir.(Çahantimur,A.,2007)

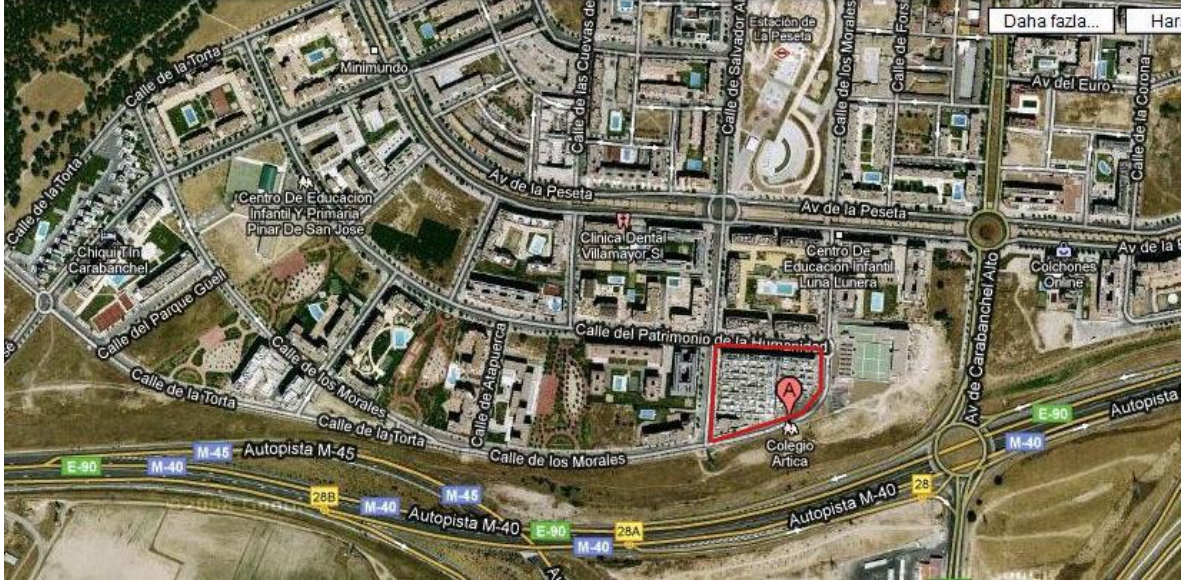
Algılar ve Değerlendirme : Konut alanı sakinlerinin yaşadıkları çevreden ne anladığını , bu çevreyi nasıl algıladığını ve çevreyle ilgili olumlu / olumsuz değerlendirmelerini ifade etmektedir. Bonaiuto ve Bonnes(2000), sosyal kimlik kavramının kademelerinden biri olarak ifade ettikleri “kentsel kimlik” ile çevrenin “algılanma düzeyi “ arasındaki ilişkiyi incelemişler ve kentsel kimlik geliştikçe çevrenin daha olumlu bir şekilde algılanmaya başladığını tespit etmişlerdir. Algılar ve değerlendirme ile “çevre farkındalığı”,”çevreyle ilgili kaygı”,” çevresel sorumluluk” ve “çevreye bağlılık” gibi çevresel davranışlar arasındaki ilişkilerin belirlenmesi bu davranışların sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi yönünde değiştirilebilmesi için gereklidir(Bonnes,Bonaiuto, 2002).

Beklentiler : Konut alanı sakinlerinin yaşadıkları çevrenin ne gibi imkanlara sahip olmasını istediğini ifade etmektedir. Diğer psikolojik bileşenler ile birlikte insanların çevre ile olan bağlarını düzenlemede ve çevre performanslarının değerlendirilmesinde etkilidir. Marans (2003), yaşam kalitesinin artırılması çalışmalarında çevreden duyulan memnuniyet derecesinin belirlenmesi kadar çevre sakinlerinin beklentilerinin ne yönde olduğunun tespit edilmesi gerekliliğinin önemini vurgulamaktadır.(Çahantimur,A.,2007)

4. 'EKO-REHABİLİTASYON' ÖRNEKLERİNİN İRDELENMESİ

4.1 Yurtdışı Örnekleri

4.1.1 Cubist Casbah Housing Madrid,Spain

Şekil 1.1:Madrid Sosyal Konut Yerleşim Yeri (Kaynak : www.google.com/maps)

İspanya ,Madrid'de Carabanchel kentinde konumlanmış olan sosyal konutlar Morphosis Team adlı mimarlık şirketi tarafından bir eko-köye(casbah:kuzey afrikadaki yerleşim yerleri) dönüştürülmüştür. 2002-2006 yılları arasında bir yarışma sonucu kazanılan projede Morphosis ekibi orta sınıf için yapılan sosyal konutların etrafından fırlayan kulelerle dramatik bir karşıtlık önermiştir.

Şekil 1.2:Madrid Sosyal Konut Genel Görünüşü (Kaynak :www.morphosis.com)

Belirsiz kimliğe sahip yüksek blok birimlerine alternatif olarak farklı sosyal modellerin köy ve peyzajla bütünleşmesini ortaya koyuyor. Proje, İspanya'daki kamusal yerleşimde pek rastlanmayan bir şekilde çoklu aile yaşam kompleksini galeri boşlukları, yeşil alanlar ve yerel ölçüde kütleleşme ile zenginleştiriyor. Kamusal yerleşim projesinin geleneksel doğasını analiz etmek için özelleştirilmiş açıklıkların ve peyzaj ile kaplanmış açık alan dizisinden oluşuyor.(Kaynak: www.arkitera.com)

Şekil 1.3:Madrid Sosyal Konut Genel Görünüşü (Kaynak :www.morphosis.com)

Yüksek bloklar modern 'Casbah'ın' avlularını ve az katlı konutlarını çevrelemektedir. Morphosis ekibi 2 odalı daireleri dar kesitte 7 katlı olan blokları da tüm sitenin kuzey kısmına yerleştirmiştir. Binanın caddeye bakan cephelerinde küçük açıklıklar yapılmış ve böylelikle dairelerin her birinden düzlükteki teraslara çıkılabilmektedir.

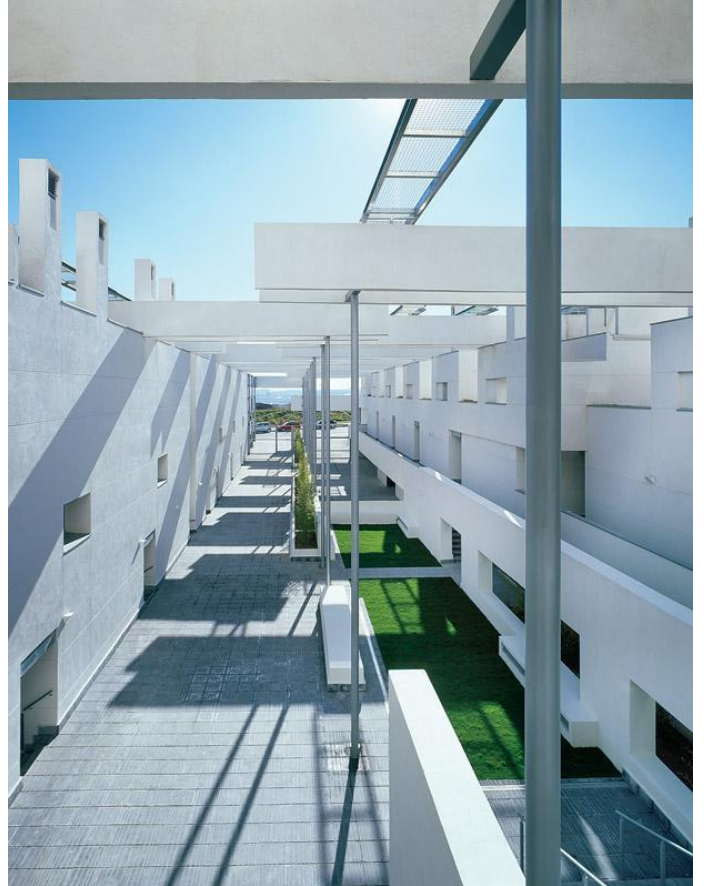
4 katlı bloklar yapının güney kısmını sınırlarken, 3-4 odalı dubleks daireler park alanının üstünde konumlandırılmıştır. Açık alanlar üç farklı ölçekte oluşuyor:

Küçük boyut: Bireysel yaşam birimlerinin içindeki yerel parçalar.

Orta boyut: Alçak yerleşim yapısındaki kamusal iç bahçeler.

Büyük boyut: Toplumsal peyzaj düzenlemesi yapılmış dolaşma alanları. Dolaşım alanları ağaçlarla gölgelendirilmiş ve sarmaşık bitki örtüsü geleneksel iç geçit olarak çevreniyor.

Morphosis ekibi sosyal konutları modern bir eko-köye dönüştürürken burada yaşayan insanların birbirleriyle buluşup vakit geçirebilecekleri sosyal altyapının önemi üzerinde durmuştur. Mevcut konutu konstrüksiyonu bozmadan 3 farklı uzunlukta modül yapılarak mevcut sisteme eklenmiştir. Mevcut sisteme ekler çelik konstrüksiyonla da desteklenmiştir.

Şekil 1.4: Cubist Casbah Housing Madrid, geniş cephelerde oluşturulmuş alüminyum kanopiler güneş kontrolü yaparak gölgelenmeyi sağlarken bitki çeşitliliğinin de devamı desteklemektedir. (Kaynak :www.morphosis.com)

Şekil 1.5,1.6 : Cubist Casbah Housing Madrid,Açık Alan Görünüşleri
(Kaynak :www.morphosis.com)

Şekil1.7:Madrid Sosyal Konut Güneş Kırıcılar (Kaynak :www.morphosis.com)

Isınma için çatıya güneş panelleri yerleştirilmiş, böylelikle gün ışığından maksimum faydalanarak binanın enerji masrafları düşülmüştür. Bina içinde yaratılan boşluklarla doğal hava sirkülasyonu sağlanmaktadır. Eko-köy de oluşturulan yapıdaki koridorlar,merdivenler ,iç avlular fiziksel bir armatür gibi davranıp sosyal etkileşimi ve en çok da doğal habitatın devamlılığını sağlayan mekanlar haline gelmiştir.

4.1.2 124 Apartman Bloğu Eko-Rehabilitasyonu Szczecin ,Poland

Polonya'nın Szczecin kentindeki birçok konut 19 yy. ortalarında inşa edilmiştir. Son 50 yıllık süreç içinde bir çok konutta iyileştirme yapılması gerekmiştir.

Polonya Hükümeti iyileştirme çalışmalarında doğa ile birlikte sürdürülebilir çözümler bulunması gerekliliği üzerinde durmuştur.

Bu proje sosyal konutlarının bulunduğu 124 dairesel bloğun eko-rehabilitasyonu olarak yapılmıştır.

Şeikl 2.1: 124 Apartman Bloğu Vaziyet planı
(Kaynak:www. lifetime.vtt.fi/lifetime_network/4_szczecin.pdf)

1994 yılında başlanan proje de enerji ve çevre kalitesi konusunun önemle üzerinde durulmuştur. Proje 3 aşamada yürütülmüştür. Ana nokta genel olarak Polonya genelinde yapılan iyileştirme çalışmalarıdır.

İlk aşamada 100 konutun eko rehabilitasyonun yapılması planlanmıştır. Uygulanan çözümler büyük ölçüde faydalı olmuştur.

İkinci aşamada 20 konuta uygulanmıştır. Sınırlı bütçeyle çok iyi sonuçlar elde edilmiştir.

Projenin üçüncü aşamasında 4 konuta eko rehabilitasyon uygulanmıştır. Uygulanan çözümler en yüksek yenileme kalitesiyle gerçekleştirilmiştir.

Proje de ortaya konan amaçlar :

- Sağlıklı iç ortam yaratılmasını destekleyen yapısal materyaller ve onların üretim süreci boyunca çevreye en az zararın verilmesi,
- Verimli enerji kullanmak,
- Yenilenebilir enerji kullanmak,
- Su tüketimini azaltmaktır.

Bu deneysel olarak uygulanan proje Polonya' daki iyileştirme kavramına yeni bir yaklaşım getirmektedir. 2.ve 3. basamak yılın rehabilitasyon ödülünü almıştır.

Projede yapının genel konstrüksiyonunda hiçbir değişiklik yapılmamıştır. Projede yer alan tüm aktörler(mimarlar, şehir plancıları, mühendisler, kurumlar v.s) aynı sorumluluk içersinde her şeyi düşünerek başarılı bir eko rehabilitasyon çalışması gerçekleştirmiştir.

Bu proje yapılacak olan diğer projeler için örnek oluşturmuştur.

Yapının eko-rehabilitasyonu genel olarak 3 grupta toplayabiliriz. Bunlar :

1. Enerji Yönetimi

Eko- rehabilitasyon için enerji yönetimi 4 strateji ile desteklenmiştir.

-ısı yalıtımının çok iyi sağlanması için termik köpükler kullanılmıştır.

-yenilenebilir enerjinin kullanılması, örneğin güneş enerjisi,

-fosil kaynakların kullanılması örneğin binanın ısınma sistemi

-konut kullanıcılarının enerji tüketimi konusunda kontrollü olmasının sağlanmasıdır.

2. Su Yönetimi

Eko-rehabilitasyon yapılmadan önce bina içindeki sağlık koşulları yetersizdir.

Örneğin konutlarda katlara ortak olarak döşenmiş sayaçlar bulunmaktadır. Bu durum normal koşullarda su kullanımını arttırmaktadır. Böylelikle ilk aşama olarak

kişiselleştirilmiş sayaçlar kurmaktı. Kişiselleştirilen sayaçlar sayesinde kullanıcılar daha dikkatli olarak su tüketmeye başlamıştır.

Su tüketiminin sınırlandırılması için ayrıca, tuvalet rezervuarları 10L yerine 6L 'ye düşürülmüştür. Ekonomik dinamik basınçlı musluklar tercih edilmiştir. Suyu ve havayı karıştıran ve daha güçlü akış sağlayan vantilatörler kullanılmıştır.

3- Malzeme Yönetimi

- Yapıda geri dönüşümlü PVC malzeme kullanılmıştır.
- Ya da PVC yerine çevreye zarar vermeyen ve dış şartlara dirençli Polyethylene malzeme kullanılmıştır.
- Dış duvar kaplamaları için doğal linolyum malzeme kullanılmıştır.
- Özenli yalıtım materyalleri seçilmiştir.
- Metal alaşım için çevreye zarar veren çinko yerine plastik kullanılmıştır.

Şekil 2.2 : 124 Apartman Bloğu Eko-rehabilitasyonu Görünüş

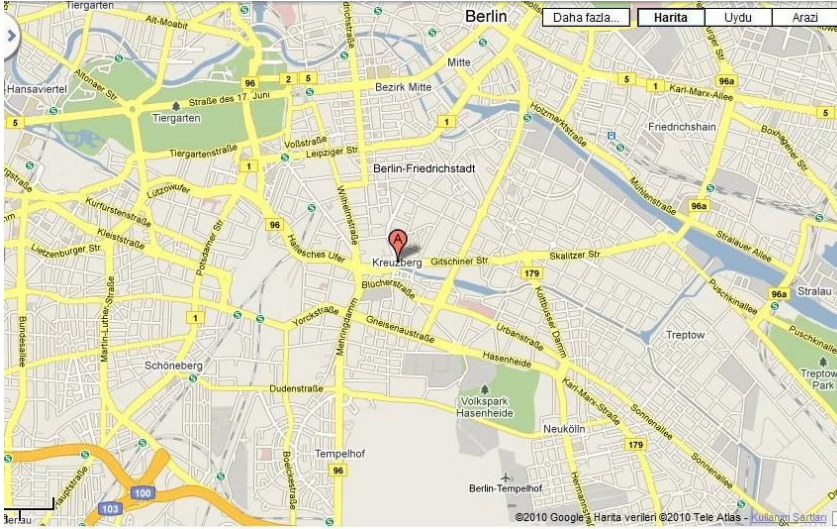

Şekil 2.3 : 124 Apartman Bloğu Eko-rehabilitasyon alışmaları

Şekil 2.4 ,2.5: 124 Apartman Bloğu ,Szczecin Eko-Rehabilitasyon ncesi

4.1.3 Almanya ,Berlin Kreuzberg Konut Rehabilitasyonu

Şekil 3.1 :Berlin Kreuzberg Yerleşimi

Batıda bilenen ilk ve öncelikli örneklerden biri de Berlin'deki Kreuzberg yenileme alanıdır. Bu projede duvarın yıkılmasının ardından kentin oldukça merkezi bir alanında kalan Kreuzberg 'de sosyal-kültürel sürdürülebilirliğin , halkın katılımının mutlak sağlanması ve fiziksel dokunun da bu paralel de rehabilitasyonudur. Bu projenin başlanmasına 1983 tarihinde karar alınmıştır. Değerlendirmeler sonucu alanda anlatılan sosyal doku Berlin'de yaşayan alt gelir grubuna mensup ,marjinal bir kesimi tarif etmektedir. Tüm alanın rehabilitasyonun ilkeleri şu biçimde saptanmıştır. İyileştirme yapılacak yerler, bölgede halihazırda yaşayanların gereksinimlerine göre yönlendirilmeli ve onlarla birlikte planlanmalıdır. Yapıların özü, ilke olarak elde bırakılmalıdır.

Projenin esasını, kullanıcılarla önlemleri yürütenler arasındaki ileri derecedeki uyum oluşturmaktadır.

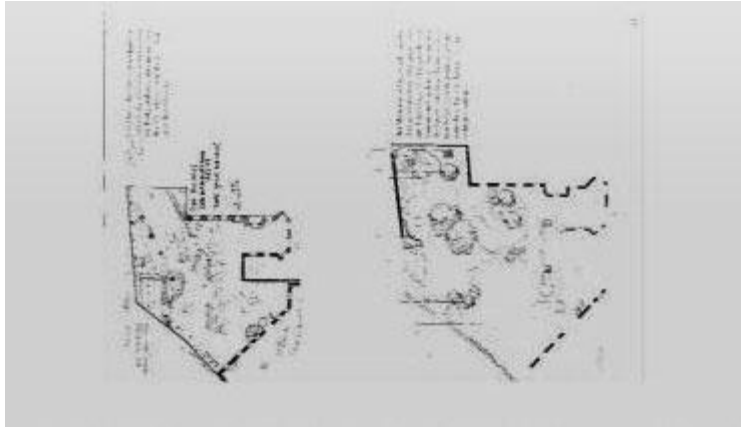
Güven duygusunun ve geleceğe iyimser bakışın yeniden geliştirilmesi gereklidir. Yapıların özünü tehdit edici hasarlar hızlı programlarla olabildiğince kısa zamanda giderilmelidir.

Yapıların envanterinin yapılması, fişlenerek yapısal/strüktürel durumlarının, korunmuşluk ve konfor koşullarının saptanması, onarım/restorasyon önceliklerinin belirlenmesi gereklidir. Bu konuda acil müdahale edilmesi gerekli, yapısal tehdit oluşturan yapılara öncelik verilebilir. Bir de mimari/estetik değer bakımından öncelikli yapılar saptanabilir ve bunlara acil müdahale yapılabilir.

Rehabilitasyon zaman içinde aşamalı olarak gerçekleştirilebilir olmalıdır. Birinci aşamadaki temel standartta diğer önlemlerle eklemeler yapma olanağı bulunmalıdır.

Yapıların dış cephe mimari ve estetik değerlendirilmeleri ile iç mimari/konfor değerlendirilmeleri özel envanter fişleri hazırlanarak bilimsel olarak yapılmalıdır. Ancak bu değerlendirme sonucunda her bir yapının nasıl ve hangi yöntemle ele alınacağı (köklü onarım, sağlıklaştırma, restorasyon, renovasyon vb) belli olacaktır. Konutların bölünmüşlük durumu, içinde yaşayan aile sayısı, altyapı/konfor koşulları dikkatle ele alınmalıdır. Tek yapıların onarımları strüktürel, basit, sıva/boya (makyaj) onarımı vb kategorilere ayrılacak ve buna bağlı sokak cephesi onarımları yapılacaktır. 1985 yılının sonuna kadar 1500 konutun iyileştirilmesi ve yeniden yapılması öngörülmüştür. Bütün bu çalışmalar hakkında kiracılar aydınlatılmış, kiracıların %95 nin apartmanlarında, hatta 2/3 'ünün aynı konutta ikamet etmelerinin sürdürülebilmesi hedeflenmiştir.

Tüm proje süresince halkın doğrudan katılımı sağlanarak kendileri ile ilgili kararlarda söz sahibi olmaları sağlanmıştır. Hatta bu süreç bölgede yaşayanların kendi yaşam alanları ile ilgili projeler de üretmelerini özendirmiştir. Kreuzberg projesinde felsefe insan odaklı olmaktır. Sosyal, fiziksel ve mekansal sürdürülebilirlik bir arada düşünülmüş, tamamlayıcı olarak ta sosyal dokuyu geliştirmeyi ve iş olanakları yaratmayı de hedefleyen ekonomik sürdürülebilirlikle tamamlanmıştır.

Şekil 3.2 : Kreuzberg'de yaşayanların kendi arka avluları ile ilgili yaptıkları eskizler (Stern,1990)

4.1.4 İngiltere ,Londra Southwark Mahalle Rehabilitasyonu

Sanayileşmeyi ilk yaşayan ülke olan İngiltere, iyileştirme çalışmalarının da ilk örneklerinin veren ülkelerden olmuştur. Sağlıksız koşullarda hızla üretilen işçi mahallerini, rehabilite ederek kente ve kamuya kazandırmayı amaçlanmıştır.

İngiltere’de başlatılan bu çalışmalara örnek olarak ele alınabilecek projelerden biri de Southwark Mahalle Yenileştirme Stratejisi’dir.

Genel olarak 1960- 1970 yıllarında yapılan ilk uygulamalarda, sosyal konut olarak yapılmış fakat zamanla köhneleşmiş yapıların hükümet desteği ile iyileştirilip yoksul vatandaşlara sübvansede edilmiş kira bedelleri karşılığı kiralamalarını sağlamak için mali yardıma yönelik yasal çerçeve değiştirilmiştir. Bölgede yaşayan insanlar, orada kalmayı ve evlerinin yıkımına göre daha uygun bir yol olan sınırlı müdahale ile iyileştirmeyi tercih etmişlerdir. Bölgedeki binalar temel donatılara sahiplerdi ve uzun sıralar oluşturan bitişik nizam değillerdi, bu binalar bahçesi olan, teraslarla ayrılmış bloklardı. 70lerin sonunda bazı problemler başlamıştır, örneğin binaların fiziki durumları nem gibi zamana bağlı faktörler tarafından zarar görmeye başlaması gibi. Buna ek olarak çevrenin kalitesi günün standartlarına uygun değildi. Arabalar için park alanı olmadığından park etmek için caddeler kullanılmaktaydı. Çocukların oyun alanına ihtiyacı vardı ve bölge çevre kalitesini arttıran diğer bölgesel düzenlemelerden de yoksundu. (Şahingür,2005)

Bunların yanında sosyal ve fiziksel dokunun iyileştirilmesine yönelik öncelikli hedef bulunmaktadır. Kentsel iyileştirme paralelinde hazırlanan Londra planının, Londra’nın tarihi çevresini korumak için stratejiler bulunmaktadır.

Stratejiler arasında;

- Terkedilmiş ya da az kullanılan binalara ve alanlara uygun kullanımları getirmek ,
- Riskli binaların bakım-onarım ve yeniden kullanımlarının güvence altına alınması
- Yerek ekonominin iyileştirilmesi ve toplumsal uyum ve birlikteliğin arttırılmasına yardımcı olmaktır.

Bu planda altı mutlak çizilen konular mevcut yapıların yeniden sağlıklı olarak kullanılabilmesidir.(Kocabaş A,2006)

4.1.5 Familistere Godin,Guise,Fransa

Bu örnek, Fransa’nın Belçika sınırı yakınında Picardie bölgesinde ,Paris’in 186 km. kuzey doğusunda yer alan Guise kentinde gerçekleştirilen bir projedir.Küçük bir sanayi kenti olan Guise’nin en ilginç ve ünlü binalarından birisi, Oise nehrinin kıvrımında, şehir merkezin dışında Jean Baptiste Godin’in yaptırmış olduğu, yaklaşık 500 konut birimini içeren büyük binalar kompleksi ‘sosyal saraylar’dır.

Jean Baptiste Andre Godin'in 1840 yılında kurduğu ocak fabrikasında çalışan işçileri için yapılmış konut birimlerinin yanı sıra komplekste tiyatro binası, okul, restoranlar, mağazalar, yüzme havuzu ve bir kreş bulunmaktadır. Fabrikatör ve politikacı Godin (1817-1888) ,ütopist Charles Fourier'in kolektif yaşam fikrinin etkisinde kalarak sahip olduğu fabrikanın işçilerinin barınma sorununu çözmek amacıyla 1859'da işçi konutları kompleksini inşa etmeye başlamış,ve fabrika üretimine son verinceye dek bu binalar ve ekleri işçilerin barınma ve diğer sosyal yaşamları için hizmet vermiştir. Godin, Familistere 'de gerçekleştirdiği işçi konutları düşüncesini, konut alanında bir reform olarak değerlendirmektedir. Daha önce işçiler için inşa edilmiş olan 'Cite Ouvriere' örneğindeki gibi, işçilerin kent yaşamından yalıtıldığı ve kendi dünyalarının sınırlarında kaldıkları barınma biçimini aşmak onun temel çıkış noktasıdır. Kompleks, yaklaşık olarak 1600 kişinin barınmasına fırsat vermektedir. Ayrıca büyük aileler için iki konutu birleştirme olanağı verilmektedir. Mekansal organizasyon açısından projenin yenilikçi özelliklerinden söz edilebilir.Üzeri örtülü avlular ortak kamusal mekanlar olarak,buluşma ve iletişim alanları yaratmaktadır.Bu mekanlarda özel günlere ait toplantılar düzenlenebilmektedir.Galeriler ise komşuluk ilişkilerinin yoğunlaştığı ,ortak sosyal alanın izlenebildiği ,istenildiğinde katılınılan yarı kamusal alanlar olarak,özel mekan ile kamusal alan arasında bir geçiş olarak tanımlanmaktadırlar. Ayrıca Godin,'sosyal çözümler' olarak tanımladığı projesinde ekonomi konusunda da çözüm üretme arayışındadır. İşçi konutlarının kira bedelleri, diğer ülke ortalamalarıyla karşılaştırıldığında oldukça uygundur.

Yerleşmede günlük ihtiyaçların yanı sıra her türlü sağlık, emniyet birimleri, itfaiye vb. diğer donanımlar sunulmaktadır.

Godin 'in ütopyası 1968'de iflasına kadar devam ettirilmiştir. Sonrasında fabrika binalarının bir kısmının özel bir Fransız şirketine, kamusal binaların ise belediyeye devredilmesi ve konut birimlerinin özelleştirilmesi sonucunda binalar bugüne kadar gelmiştir. 1991 yılında Anıtlar Kurulu tarafından koruma altına alınmış olan Familistere ,bugün sadece mimari değil,sosyal ve politik açılardan da kültür değeri olarak benimsenmiştir.

Familistere 2000 yılında yeni bir 'ütopya'projesi olarak yeniden ele alınmıştır. Alan, konut birimlerinin iyileştirilmelerinin yanı sıra, bir kültür merkezine, o döneme ait bir açık hava müzesine dönüştürülmektedir. Konut sakinleri arasında üç tip yeni kullanıcıdan söz edilmektedir. Bunlardan ilk grup tarihi Familistere'nin eski sakinleri, diğer bir grup özelleştirme sonrasında konut sahibi olanlar ve geçici kiracılarıdır.

Ayrıca koruma altında olan bu binalar aracılığıyla ,kullanıcıların ve ziyaretçilerin kültür mirası kavramı ve değeri konusunda bilinçli hale gelmeleri hedeflenmiştir. Konutların yeni iç mekan organizasyonlarında yine sınırlı m2 lere sadık kalınarak , ancak çağdaş yaşamın gerekliliklerine uygun iç düzenlemeler getirilmektedir. Avlunun değerlendirilmesi mimari açıdan projenin önemli bir parçasıdır. Tarihi kamusal alan, bugünde ziyaretçilerin bulunduğu, dinlendikleri bir mekan olarak işlevlendirilmiştir. Guise kenti için konut kapasitesini geliştirmiş olmasının ve mevcut stokun kullanılmasının ötesinde bir kültür hizmeti sunma amacıyla da önem taşımaktadır. (İncedayı,D.,2007)

4.1.6 Danimarka ,Kopenhag Konut İyileştirme Programı

1990'lı yıllarda Danimarka, Kopenhag'da 7 farklı bölgede kapsamlı iyileştirme programları ve yaşama geçirilmiştir. Program, kent içerisinde bulunan mevcut konut stokunun iyileştirme kapsamında alınarak yeniden kente kazandırılması amacını taşımaktadır. Alanlar, bugün çeşitli nedenlerle kentsel çöküntü mekanlarına dönüşmeleri ve sakinleri tarafından terk edilmiş olmaları nedeniyle seçilmişlerdir. Zaman içerisinde oluşan gerek fiziksel, gerekse sosyal, kültürel vb. açılardan sağlıksız yaşam koşulları nedeniyle bu kentsel alanlar olumsuz gelişmeler sergilemiş ,ancak 90'lı yılların sonlarında kentsel planlama çalışmaları kapsamında tekrar ele alınarak kente kazandırılması planlanmıştır. Bunun yanı sıra, kent içerisinde konumları, konut birimi yaratma kapasiteleri ve binaların özgün nitelikleriyle konut çevreleri olarak yeniden düzenlenmeleri ve kazanılmaları yönetimler açısından değer bulunmuştur.

Belirlenen alanlarda aranan bazı ortak koşullar bulunmaktadır. Bunlar şöyle özetlenebilir;

- Özel mülk olmamaları
- Kar amacı gütmeyen konut organizasyonu tarafından örgütlenmeleri,
- Fiziksel , sosyal, kültürel vb. açılardan sağlıksız yaşam koşullarının varolması,
- Olumsuz kentsel gelişmelere açık olmaları,
- Dengesiz nüfus dağılımı,(genç nüfus, yaşlılar,göçmenler çoğunlukta)
- Sosyal ve kültürel açıdan sorunlu alanlar olmaları,
- Kentın diğer bölümü ile bütünleşme sorunları yaşamaları,
- Çok kültürlü nüfusa sahip olmaları,

-Geliştirilen dönüşüm projelerin ortak hedefleri olarak ise şu konular getirilmektedir:

-Yerel yönetimle bölge nüfusu arasındaki ilişkileri geliştirmek ,

-Kira sistemini desteklemek,

-Sakinler arasında sosyal kültürel bütünleşmeyi sağlamak,

-Kültürel zenginliği yaşatabilmek,

-Çevre oluşumunda sakinlere rol vermek ve bayındırlık formasyonu kazandırmak ,

-Gelecek için kentsel politikaları , stratejileri belirleyebilmek,

-Kurumlar arası koordinasyon ve toplumsal bütünleşme için model oluşturmak,

-Kolektif yaratıcılığı teşvik etmek,

-Kullanıcı katılımı deneyimi sağlamak, demokrasi kültürünü desteklemek,

-Disiplinler arası deneyim geliştirmek,

-Yönetim birimleri , uzmanlar,sivil toplum arasındaki işbirliği yaratmak,

Belirlenen alanlarda yaşayan nüfusun özelliklerinde şu noktalar çarpıcı olmaktadır;

-Nüfusun %25'ini göçmenler oluşturuyor,

-Bölgelerde 30'dan fazla farklı dil konuşuluyor.

- Genç nüfus ağırlıklı, ancak eğitim düzeyi ülke genelinin altında,

-Sakinlerin büyük kısmı işsizlik sigortasından yararlanmakta,

-Genellikle orta alt ve alt gelir gruplarının yerleşim alanları,

-Belediyenin psikolojik yardım birimlerindeki çocukların yarısından fazlasını bu bölgeden gelen çocuklar oluşturmakta,

-Sosyal ve ailevi sorunlar yoğunluk kazanmakta,

Kentsel iyileştirme kapsamında kolektif yaratıcılık bağlamında olumlu ve verimli bir program uygulanmaktadır. Bu noktada sürdürülebilirlik deneyimi önem kazanmaktadır. Soruna yaklaşırken, getirilen öneriler salt barınma sorununa çözüm üretmek ve konut stoku yaratmak değildir. Bunun ötesinde ,birçok tasarım alanında olduğu gibi, Kopenhag çevresindeki alanlarda uygulanan programla konut çevresi sorunu çok boyutlu ele alınmaktadır. Özellikle göçmenlerin ve kentin diğer kısımlarına göre sosyal sorunları ağırlıklı nüfusun barındığı bölgelerdeki çevre düzenleme çalışmalarına kullanıcıları katmak gibi stratejik hedefler gözetmektedir. Yapılan çalışmalar sonrasında, bölgenin demografik yapısının farklılaştığı, geri dönüşlerin gerçekleştiği ve giderek bölgenin prestijini yeniden kazandığı gözlemlenmektedir.

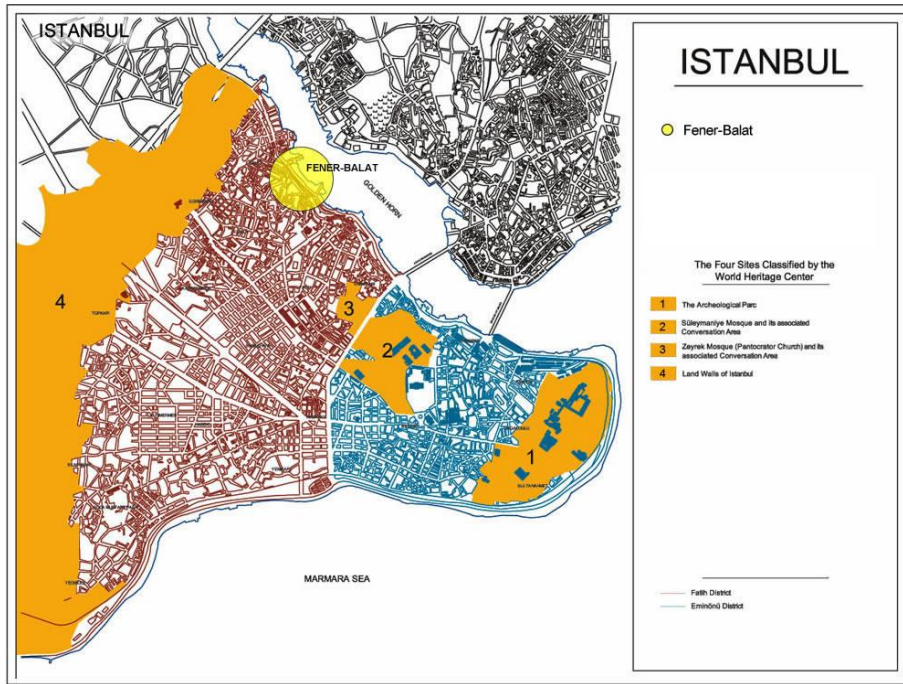
Varolan konut stokunu, çok boyutlu çevre yaklaşımıyla yeniden planlayarak kente ve kentliye kazandırmak salt işlevsel ve fiziksel değil, sosyal ve kültürel boyutu ön

plana çıkan bir yaklaşım olmaktadır. Yapı üretim sürecinin denetlenmeden gerçekleştiği kentlerde, mevcut kentsel mekanlardaki birçok değeri (ekonomik,mekansal,kentsel,psikolojik,çevresel vb.) yeniden üreterek konut çevresi projelerine dönüştürmek sadece mimari/kentsel tasarımın sorunu değildir. Özellikle doğal ve kültürel varlıkların değerlendirilmesi, yaşatılabilmesi, gibi uzun erimli sonuçlarıyla birlikte bir bütündür.

4.2 Yurtiçi Örnekler

4.2.1 Fener –Balat Rehabilitasyon Projesi

4.2.1.1 AB Unesco Projesi

Şekil 4.1 : Fener-Balat Unesco Projesi Alanı (Kaynak:İstanbul Metropolitan Planlama Arşivi,2009)

Eko- Rehabilitasyon uygulamalarının ülkemizde çıkış noktaları felsefe olarak batıdaki örneklerle benzerlikler göstermektedir. İstanbul'un tarihi ve mimari değeri olan birçok bölgesinde olduğu gibi Fener-Balat bölgesinde de çok önemli yapıda fiziksel ve sosyal yıpranmalar söz konusudur. Özellikle büyük çaplı rehabilitasyon projelerinde sosyal rehabilitasyon olmadan fiziksel rehabilitasyon çok mümkün olmamakta ya da uzun süreçte çok faydalı gözükmemektedir. 1996 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen Habitat Konferansı sonuç bildirgesinde 'sosyal ve çevresel haklara saygı gösteren kent politikalarının benimsenmesi' için yapılan çağrı

sonucunda Fener ve Balat Semtleri Rehabilitasyon Programı bu yaklaşım için olası bir model olarak düşünülmüştür. (Kaynak :www.fenerbalat.org)

Ülkemizdeki bu anlamda ilk rehabilitasyon çalışması Fener-Balat bölgesi için uygulanmaya başlanan projedir. Bu proje Avrupa Birliği, Unesco, Fransız Anadolu Araştırmaları ve Fatih Belediyesi ortaklığı ile 1998 yılında hazırlanmıştır. Fener Balat semtlerinin rehabilitasyon projesi UNESCO ile bağı 1985 yılında İstanbul’u Dünya kültür mirası listesine dahil etmesinden sonra hayata geçirilen ilk rehabilitasyon projesi olma özelliğidir.

Projeye Avrupa Birliği de mali destek vermektedir. Bu projeye ait genel öneriler şu biçimde sıralanmaktadır.

-Meskenin iyileştirilmesi, bu faaliyet temel olarak, mal sahipleri ve kiracıları yapı mirasının rehabilitasyonuna özendirme biçiminde olacaktır, bu faaliyetin amacı bir yandan yapı mirasının mimari ve kentsel özelliklerini korumak,diğer yandan bu yapılaşmayı içinde rahat yaşanabilir bir hale getirmektir.

-Semt sakinlerinin yaşam düzeyinin alt yapı çalışmalarını (ulaşım şebekesi, doğalgaz, elektrik, temizlik, yağmur sularının tahliyesi)içeren bir program sonucunda iyileştirilmesi

-Özellikle gençlerin istihdamına (gençlerin istihdamı, bir ölçüde semtin rehabilitasyonunun doğrudan ve dolaylı olarak yol açacağı faaliyetlere bağlıdır.)ve kadınların eğitimine önem veren toplumsal –eğitsel tesislerin oluşturulması,

-Proje sosyal-kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması gerektiğini önemle vurgularken bunun sağlanabilmesi adına çeşitli atölyeler kurarak semtte yapılacak çeşitli müdahalelerin yarattığı ihtiyaçlara cevap veren kalifiye bir iş gücü yaratacak, böylece tahribata uğramış yapıların rehabilitasyonu doğrultusunda eğitim hizmeti verecektir, ayrıca semt sakinleri için iş imkanı yaratarak toplumsal bir yakınlaşma sağlayacaktır.

Ana hedefleri ve uygulama adımları 1998 yılında bu şekilde ortaya konulan Fener-Balat projesinin bir dönem kesintiye uğramış ve uygulama süreci 2003 yılında yeniden başlamıştır. Proje her anlamda toplumun katılımını öngörmektedir. Bu amaçla semt gönüllüleri seçerek, program bileşenlerine katkıda bulunmaları sağlamak üzere özenle yetiştirilecektir.

Türkiye’de önemli rehabilitasyon uygulama örneği olarak Fener ve Balat semtlerinin seçilmesi, kentsel ve mimari kaliteleri oranında önemli özellikler ve tarihi bir birikim taşımasının yanında birbirini dik kesen geometrik yollar, kesik kenarlı kavşaklar, çok

yüksek olmayan binalar, birbiriyle uyumlu cepheler, stil ve mimari özellikleri, cumbalı sıra evler hepsi tarihi bir doku oluşturmaktadır. Müdahalenin bu semte yapılması yönündeki tercihin, hiçbir şekilde rastlantıya değil aksine benzersiz bir kentsel manzaraya yapılması gereken müdahalenin aciliyetine bağlı olarak yapıldığı ifade edilmektedir (Değirmenci,İ.,2009). Bölgedeki işlevsel dağılım incelendiğinde, kullanım genelinin konut alanı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte konut alanlarıyla yer yer birlikte görülen ticaret fonksiyonları ve depolarda mevcuttur.

Bölgenin tarihi mirasını incelediğinde, üzerinde bulundurduğu yapıların daha çok 1930 öncesi yapılmış yapılar olduğunu görülmektedir. Bölgedeki yapıların fiziksel durumlarına bakıldığında genellikle fiziki durumları açısından binalar orta ve kötü durumdadır. Bölgede durumu iyi olan yapılar ve yıkıntı haldeki yapılar da mevcuttur.

Şekil 4.2: Fener-Balat Unesco Projesi Kapsamında Çalışılacak Alan (Kaynak:İstanbul Metropolitan Planlama Arşivi,2009)

Şekil 4.3: Fener-Balat Unesco Projesi ,Alan İçinde İyileştirme Yapılması Gereken Alanlar (İstanbul Metropolitan Planlama,2009)

	KONUTLAR		BALAT ÇARŞISI		SOSYAL MERKEZLER	
	Basit Onarımlar	Kapsamlı Onarımlar	Basit Onarımlar	Kapsamlı Onarımlar	7-8-9 Parseller	Dimitri Kandemir Evi
1.Grup	22	4				
2.Grup	24	13	28	5	3	1
3.Grup	7	14				
Toplam	53	31	28	5	3	1
Toplamlar	121					

Çizelge 4.1 : Fener –Balat Bölgesindeki Onarım Planlaması (İMP)

Rehabilitasyon yapılan yapıların sayısal analizi Projede rehabilitasyon bileşeni kapsamında müdahale edilmesi gereken yapılar belirli kriterlere göre sınıflandırılmıştır. Her bir kategoride iyileştirilmesi planlanan bina sayısı 75 olarak belirlenmiştir.

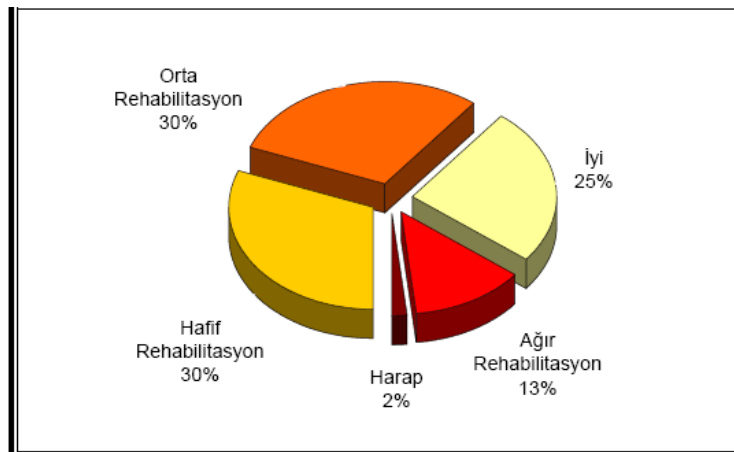
Hafif rehabilitasyon ile; yapı sorunu olmayan binalarda çatının yüzeysel onarımı, bina cephelerinin elden geçirilmesi, su, doğalgaz ve elektrik şebekelerinin normlara uygun hale getirilmesi çalışmaları yapılacaktır.

Orta rehabilitasyon ile; sağlam bir yapıya sahip binalarda yeniden yapılması gereken çatı ve konsollar, değiştirilmesi gereken pencereler, yeniden yapılması gereken mutfak, banyo ve tuvalet, tamir edilmesi ve tümüyle yeninde boyanması gereken iç duvarlar ele alınacaktır.

Ağır rehabilitasyon ile; yapı sorunu olan binalarda yeninde yapılması gereken çatı ve konsollar, kaplanması gereken zemin, tümüyle yeniden boyanması gereken iç duvarlar iyileştirilecektir. Bu kategorideki rehabilitasyonlar öncelikle projede öngörülen kamusal tesislerin kurulması amacıyla gerçekleştirilecektir.

Rehabilitasyon çalışmaları ile dört yıllık bir zaman içerisinde 225 binanın iyileştirilmesi hedeflenmektedir.(Tatlıcan,G,2006)

Rehabilitasyon programı dahilinde basit ve kapsamlı rehabilitasyon çalışmaları yapılmıştır. Binanın temel ve genel strüktürünü güçlendirme işleri, tuğla duvar sağlamlaştırma veya yenileme, elektrik ve sıhhi tesisat işleri, iç strüktürlerin yenilenmesi veya tamir edilmesi, iç sıva işleri, zemin ve tavan kaplamaları, mutfak ve banyolar, iç boya işleri, çatı yenileme ve onarım, dış cephe düzenlenmesi, dış sıva işleri, bütün dış cephe ve kapı imalatı, korkuluk ve kepenk imalatı, dış cephe boya işleri gibi uygulamalar yapılmıştır. (Değirmenci.İ,2009)

Çizelge 4.2 : Fener-Balat Semtleri Rehabilitasyon Projesinde Binaların Durumlarına Göre Dağılımı (İMP)

Şekil 4.4.: Fener-Balat Sektleri Rehabilitasyon Öncesi Ve Sonrası Konutlar
(Kaynak:www.fenerbalat.org)

Şekil 4.5 : Fener-Balat Sektleri Rehabilitasyon Öncesi Ve Sonrası Konutlar
(Kaynak:www.fenerbalat.org)

Tüm bu rehabilitasyon çalışmaları sırasında ana amaç çevre kalitesinin artırılmasıdır. Bu amaçla yapılan müdahalelerde sosyal-kültürel sürdürülebilirliğin yanı sıra ekolojik sürdürülebilirliğin de sağlanmasına katkıda bulunulmuştur. Bölgenin temizliğinin artırılması amacıyla, Fener ve Balat semtleri için katı atık yönetimi stratejisi geliştirilmiştir. Bölge sakinlerinin katıldığı toplantı ve görüşmelerde katı atıkların her eve dağıtılan plastik kutularda biriktirilerek toplanması ya da sokaklara konulacak geri dönüşüm kutularına atılması seçenekleri üzerinde durulmuştur. Maliyet açısından en uygun çözümün, değerlendirilebilir atıkların evlere dağıtılacak, şeffaf plastikten yapılmış geri dönüşüm kutularında biriktirilmesi ve haftanın belli günlerinde Fatih Belediyesi görevlilerince toplanması olduğu kararlaştırılmıştır. (Değirmenci.İ,2009)

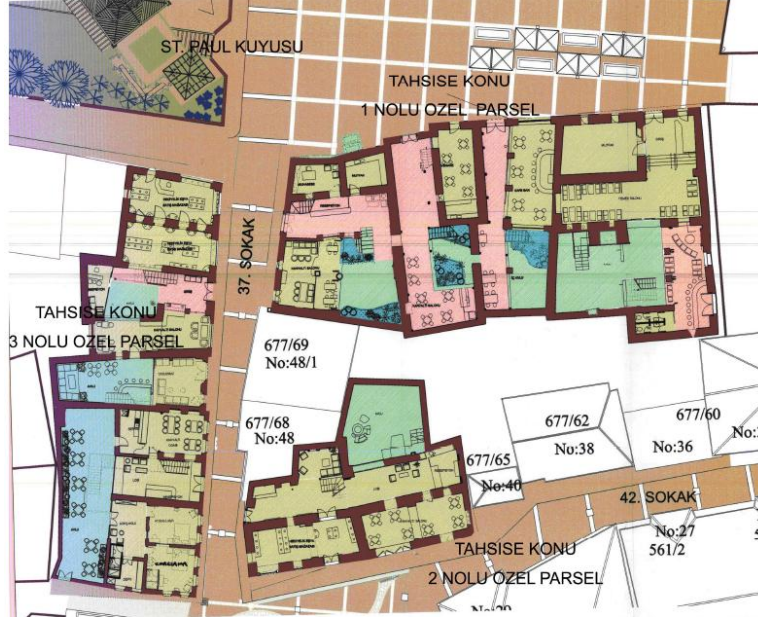
4.2.2 Tarsus 37 ve 42.Sokaklar Rehabilitasyon Projesi

Mersin'in Tarsus ilçesinde yapılan eko-rehabilitasyon projesi ; Hıristiyanlarca kutsal sayılan St. Paul'un doğduğu ve yaşadığı yer olarak bilinen St. Paul kuyusu çevresinde yer almaktadır. Parseller üzerinde Adana Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 01.01.1990 gün ve 696 sayılı kararıyla korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilen taşınmazlar bulunmaktadır. Koruma Kurulu'nun 27.10.1998 gün ve 3188 sayılı kararıyla Kentsel Sit içerisindeki Korunması Gerekli 42. Sokağın İyileştirme Projesi çerçevesinde binaların bakım ve onarımlarının yapılması ilke olarak benimsenmiş ve aynı Kurul tarafından değişik zamanlarda alınan kararlarla taşınmazlar Sokak İyileştirme Projesi kapsamında projelendirilmiştir.

Sokak içinde yer alan yapılardan biri 677 ada, 61 parsel üzerinde yer alan 2 katlı bina Cumhuriyet'in ilanının ilk yıllarında Adliye Binası, daha sonraları konut olarak kullanılmıştır. Binanın dışarıdan tek girişi bulunmaktadır. Üst kata merdivenle çıkılan yapının zemin kat kapı ve pencereleri içerde bulunan avluya bakmaktadır. Konutun iç mekanında ve dış cephesinde iyileştirmeler yapılmıştır.

677 ada 66 ve 67 parseller üzerindeki 2 katlı konutların alt ve üst katı kesme taş, çatısı ise düz dam şeklinde yapılmış olup her iki binanın avlusu ortak kullanılmaktadır. Binaların dış cephe iyileştirilmeleri tamamlanmış, iç cephede ise çalışmalar devam etmektedir.

121 ada, 1 ve 2 parseller üzerinde yer alan 2 katlı konutlar St. Paul Kuyusu ve 37. Sokağa cephelidir. Binaların iç ve dış cephe iyileştirme çalışmaları tamamlanmıştır. Binalarda birbirine geçiş bulunmaktadır.

Şekil 5.1 : Tarsus 37 ve 42.Sokaklar Rehabilitasyonu Yapılacak Konutlar
(Kaynak: www.kultur.gov.tr)

Diğer parsellerde de eko-rehabilitasyon çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığınca devam etmektedir. (www.kultur.gov.tr)

Şekil 5.2: Tarsus İlçesi Sofular Mah. 37-42.sokaklarda iyileştirme yapılan binalar

Şekil 5.3: Tarsus İlçesi Sofular Mah. 37-42.sokaklarda iyileştirme yapılan binalar-1
(Kaynak: www.kultur.gov.tr)

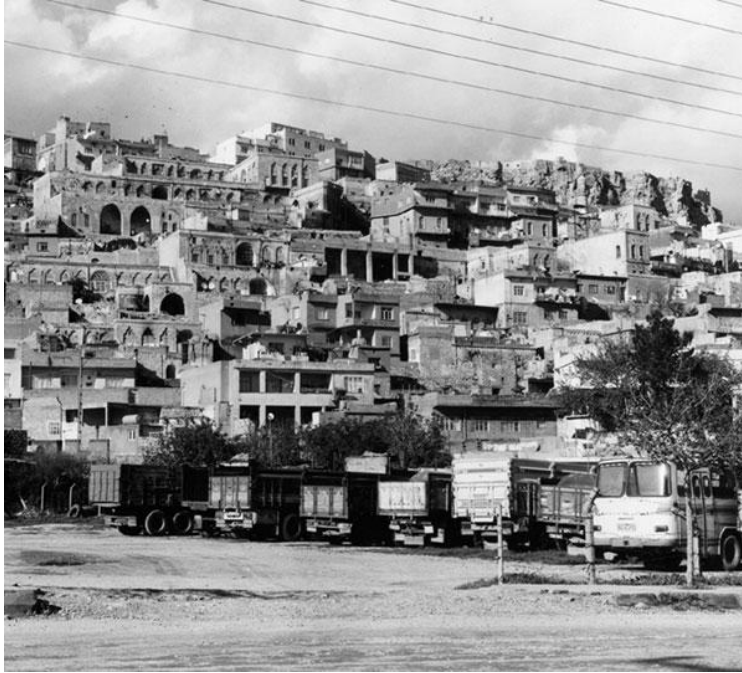

Şekil 5.4 : Tarsus İlçesi Sofular Mah. 37-42.Sokaklarda İyileştirme Yapılan Binalar-2

Şekil 5.5 : Tarsus İlçesi Sofular Mah. 37-42.Sokaklarda İyileştirme Yapılan Binalar-3 (Kaynak :www.kultur.gov.tr)

4.2.3 Mardin Katılımcı Kentsel Rehabilitasyon Projesi

Şekil 6.1 : : Mardin Yerleşimi (Kaynak:www.1resimler.com)

Mardin'in tarihsel ve kültürel değerlerinin, özellikle de tarihi kent dokusunun korunması, yaşatılması, kentin geleceği ve kalkınması konusunda önemli bir değer olduğunun ön plana çıkarılması amacıyla projenin gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Bu bağlamda yönlendirici ilke, bu tür kentsel yenileme/koruma planlarının, söz konusu mekanın kültürel özgüllüklerinden bağımsız biçimde, aynı zamanda bu mekanda yaşayanların çıkarlarını da yansıtmaları olmuştur. Başka bir deyişle, aşağıdan yukarıya planlama bu tür programların sağlıklı biçimde uygulanması açısından çok önemli bir ilke olmuştur.

Bu proje kapsamında GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve İstanbul Teknik Üniversitesi arasında Aralık 2000 tarihinde imzalanan protokol ve İsviçre Hükümeti'nden sağlanan 350 bin dolarlık hibe ile başlatılan "Mardin Katılımcı Kentsel Rehabilitasyon Projesi"nin kapsamını, Mardin İli'ne yönelik sosyo-kültürel araştırmaların yapılması, şehir merkezi için uygulama stratejisinin belirlenmesi ve bir kılavuz hazırlanması, eski ticaret bölgesinde yer alan "Sipahiler Çarşısı"nda bir uygulama projesinin gerçekleştirilmesi oluşturmaktadır. Bu pilot çalışma, bir dizi başka projenin de uygulaması için bir altlık olacak ve bölgenin diğer illeri için de model olarak kullanılabilir.

Mevcut durumda ilk olarak Mardin'de Yaşam Biçimleri Kritik Analizi (Toplum Bilimsel Araştırması) hazırlanmıştır. Daha sonraki aşamada Mardin'de 1952 yılından beri üretilen tüm imar planları ve ek bilgileri proje arşivine alınmıştır. Mardin'in kentsel mimarisine ilişkin belgeleme, genel tipolojik ve morfolojik analiz çalışmaları tamamlanmıştır. Proje kapsamında elde edilen tüm fotoğraflar arşivlenmiştir. Bir pilot uygulama olarak, Sipahiler Çarşısı'nda rehabilitasyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Böylece, Mardin el sanatlarının toplu halde görülebileceği ve alışveriş imkanının sağlandığı küçük ölçekte bir ortam yaratılmıştır. Söz konusu çalışmayla birlikte yerel halkın, Sipahiler Çarşısı'nda gözlemlediği canlılıkla, diğer çarşılarda da rehabilitasyon çalışmalarının başlatılması, yerel halka ekonomik girdi ve istihdam sağlanması amaçlanmıştır. Böylelikle sosyo-kültürel sürdürülebilirlik kapsamında projenin ilerlemesi sağlanmaktadır. Mardin Katılımcı Kentsel Rehabilitasyon Projesi'nin başlaması ile birlikte kentin uluslararası düzeyde tanıtımı sağlanarak, turizm yönünden bir canlılık kazandırılmış, katılımçılık sağlanmış, elde edilen verilerle birlikte; diğer projeler ve Mardin'in UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'ne adaylığına yönelik olarak önemli bir altyapı oluşturulmuştur. (www.gap.gov.tr/proje-ve-faaliyetler/kultur-varliklari-ve-turizm/biten-projeler)

4.3 Eko-rehabilitasyon Sürecinde Konut Alanlarındaki Değişimin Sosyal Kültürel Açıdan Değerlendirilmesi

Eko-Rehabilitasyon kavramı , “fiziksel/tasarım, sosyal, ekonomik ve yasal/yönetmel ve çevresel” olmak üzere birbirleriyle örtüşen beş temel boyutu içinde barındıran bir kavramdır. Fiziksel boyut, bölgenin içinde bulunduğu kent ile ulaşım bağlantıları, konut stoku, teknik ve sosyal altyapı ve çevresel problemler ile ilgilendirir (Turok, 2004). Tasarım boyutu, fiziksel olarak kentsel gelişim, değişim ve korumayı yönlendiren kentsel tasarım sürecini içerir. Sosyal boyut, sağlık, eğitim, konut ve kamu hizmetlerine erişim, suç, toplumdan dışlanma, proje sürecine kamu ve özel sektörün, yerel halkın ve gönüllülerin katılımı gibi koşullarla ilgilendirir (Atkinson, 2004). Ekonomik boyut, seçilen alan ve çevresindeki iş olanaklarının nitelik ve niceliklerini yükseltmeyi içerir. Yasal/yönetmel boyut, yerel karar verme mekanizmasının yapısı, yerel halkla ilişkiler, diğer çıkar gruplarının katılımı ve liderliğin türü gibi koşulları içerir (Gibson ve Kocabaş, 2000). Çevresel boyutu ise, yapının ve kullanıcıların içinde bulunduğu çevre ile ilişkisini içerir. Ekolojik yaklaşımın ortaya koyduğu sürdürülebilir kent modelleri “kendine yeterli kent” ve “kompakt kent” formlarıdır. “Kendine yeterli kentler” yeşil kent idealinin bir parçasıdır. Amacı, doğal kaynakları korumak ve yapıları doğayla en uygun biçimde bütünleşecek şekilde tasarlamaktır. Sürdürülebilirliğe ulaşmanın yolu olarak; küçük nüfusların doğa merkezli bir yaşam tarzını benimsemesi, ekolojik bilinçliliğin artırılması ve bu sayede doğal kaynakların tüketimini azaltılması ön görülmektedir. Kentler geçtiğimiz yüzyılın başından bu yana hızla büyümeye devam etmemelidir; kentlerin büyümesi motorlu araç kullanımının artması, kirlilik, sıklık, yaşam kalitesi, sosyal ayrılmaya ilgili sorunlara neden olmaktadır. Alt-kentler/banliyöler şeklinde yayılan alanlar pek çok yerlerde kırsal alanlarla birleşmeye başlamış ve buralarda konut ve ticaret gelişmeleri ortaya çıkmıştır. Bu nedenle “kompakt kent” formu özellikle nüfus yoğunluğunun düşük olduğu Kuzey Amerika ve Avustralya kentlerinde plancılara hedef haline gelmiştir. Yayılan kent formları, çoğu kez kentlilere yürüme mesafesinde iyi konumdaki konut alanlarında, karşılayabilecekleri fiyatlarda kaliteli konut olanağı sunmamaktadır. Öncelikle var olan kentsel alanın kullanımını öngörülmalıdır. Kentsel alanlardaki boş alanların kullanımı, küçük ve/veya yıpranmakta olan binaların bulunduğu yeterince kullanılmamış alanların tekrar geliştirilmesi, var olan binaların rehabilitasyonu. Var olan kentsel alanın

kullanılması Avrupa ve Asya bağlamlarında Amerika, Kanada ve Avustralya'da olduğundan daha problematiktir; çünkü kentler geleneksel olarak daha yoğun yapılaşmıştır ve tekrar geliştirilebilecek alan miktarı kısıtlıdır. Büyümenin denetlenmesi, kentlerin dışarı doğru yayılmasının yavaşlatılması veya durdurulması; arazi kullanımının ulaşım sistemleriyle, ekolojik ve rekreasyonel gereksinimlerle ve var olan gelişmeyle uyumlu hale getirilmesidir (Wheeler 2004).

İnsanoğlu yaşadığı dünyadaki mevcut doğal ve fiziksel değerleri farklı kültürler ile yoğunlaşarak şekillendirmiş ve bugünkü duruma getirmiştir. Günümüzde dünyanın içinde bulunduğu durumun olumlu ve olumsuz yanları ; ulaşılan genel geçer değerlerin bir sentezi olarak nitelendirilebilecek, küresel kültür kapsamında yorumlanarak sürdürülebilirlik kavramı ortaya atılmıştır.

Eko-rehabilitasyon sürecinde kavramsal çerçevede kültür bileşeninin çok önemli bir yer tuttuğu açıktır. Kültürel bir olgu olan kentin kültürel bağlamda ele alınması ; kentsel yaşamı ve kent formunu oluşturan, toplumsal ve bireysel düşünce ve uygulamaların dikkate alınmasını gerektirmektedir. Bu da ancak, kentin farklı kültürler tarafından üretilirken aynı zamanda bu kültürlerin üretim yeri olarak görülmesi ile sağlanabilir (Agnew et.al,1984). İnsan etkinliklerinden bağımsız olarak düşünülmesi mümkün olmayan kültür, hem sürekliliğin, hem de değişimin nedenlerini ifade edebilecek şekilde kullanıldığında kent ve kültür ilişkisinin karmaşık yapısı bir netlik kazanabilir.

Sürdürülebilir kentsel gelişme sosyal kültürel gerekliliklerinin sağlanması, fiziksel gerekliliklerin gerçekleşebilmesinin ön şartıdır. Sosyal kültürel gereklilikler yardımıyla fiziksel gerekliliklerin önemi anlaşılabilir ve yerine getirilmeleri için çalışmalar yapılabilir.

Sürdürülebilirliğin elde edilebilmesi, öncelikle, insanların bireysel değer yargılarındaki kalıpların kırılarak davranış ve yaşam şekillerindeki kaçınılmaz değişiklikleri yapabilme ve bu doğrultuda yaşamlarını yeniden düzenleyebilme becerilerine bağlıdır (ESCR,1996,Sachs,1999,UNESCR,2002). Kenti ve kent sakinlerini etkileyen psikolojik, sosyal, kültürel ve fiziksel faktörlerin her biri tek tek ve aralarındaki karmaşık ilişkiler ile sürdürülebilir kentsel gelişmeyi etkilemektedir. İnsan çevre ilişkilerinin bu çok boyutlu yapısının sürdürülebilirlik üzerindeki etkileri, günlük yaşamın büyük bir kısmına sahne olan ve kentteki en büyük mekan kullanıcısı olması dolayısıyla kent formunu büyük ölçüde etkileyen konut alanlarında incelenebilir. Özellikle, konut alanlarını oluşturan komşuluk üniteleri(mahalle) kent

ve konut arasındaki ara ölçekte bulunmalarından dolayı mekansal olmakla birlikte sosyal kültürel boyutlarıyla da önemli bir araştırma konusu olarak görülmektedir. Fiziksel gereklilikler ; bir kültürel sistem, kültürel miras ve kültürel yaşamdan meydana geldiği ifade edilen kentin bu bileşenleri ile birlikte olumlu yönde gelişmesini sağlayan gerekliliklerdir. Sosyal kültürel gereklilikler ise; kentin fiziksel olarak sürdürülebilirliğinin sağlanması için gerekli olan sürdürülebilirlik kültürünün oluşmasında vazgeçilemez olan koşulları ifade etmektedir. Sürdürülebilirliğin önemini bilincine vararak, gerekli sorumlulukları yerine getirmeyi kabullenmiş, yani; sürdürülebilirlik kültürü gelişmiş bir toplum, benimsemiş olduğu bu sürdürülebilirlik kültürü ile kendi öz değerlerini, gelenek, görenek ve sosyal normlarını bütünleştirebildiğinde sürdürülebilir gelişme sosyo-kültürel anlamda sağlanabilir. Sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi yönündeki olumlu çabaların sadece günümüzdeki çalışmalar ile sınırlı kalmayıp gelecekte de devam ettirilmesinin sağlanabilmesi, insanların sürdürülebilirlik kavramını ve gereklerini bilinçli bir şekilde kabul ettiklerini gösterecektir. Bu yöndeki sürekliliğin sağlanması yeni bir “ sürdürülebilirlik kültürü “ oluştuğunun somut ifadesidir. Oluşan sürdürülebilirlik kültürünün insanları eski alışkanlıklarından vazgeçirerek sürdürülebilirliğin gerekliliklerini sağlayacak yeni davranış kalıplarının yerleşmesini sağlaması ise bu yönde gelişen yeni bir “ yaşam şekli “ olduğunu göstermektedir. Sürdürülebilirlik kültürü gelişmiş bir toplum bunu mevcut kent kültürü ile birleştirerek yeni bir yaşam şekli oluşturabilen toplumdur. (Çahantimur,A.,2007) İnsan etkinliklerinden bağımsız olarak düşünülmesi mümkün olmayan kültür, hem sürekliliğin, hem de değişimin nedenlerini ifade edebilecek şekilde kullanıldığında kent ve kültür ilişkisinin karmaşık yapısı bir netlik kazanabilir. Kent kültürü ve sürdürülebilirlik kültürü konut alanları ile sürekli bir etkileşim halindedir. Bu etkileşim kültür ve gelişme kavramlarının devingen yapıları gereği döngüsel bir zaman dilimi içinde devam etmektedir. İlk olarak “kültür”, konut alanları sakinlerinin yaşamlarını sürdürdükleri mekan ile olan fiziksel, sosyal kültürel ve psikolojik boyutlardaki ilişkilerini etkilemektedir. İnsanların değer ve anlamlar sistemlerinin oluşmasında etkin rol alan psikolojik özellikler de kültür ile etkileşim içindedir. Konut alanları, yaşam şekli olarak ifade edilen kültür ile etkileşim sürecinde, kent kültürünü oluşturan kültürel sistem, kültürel miras ve kültürel yaşamın bir parçası haline gelir. Kent bütünündeki bu önemli yeri ile konut alanları, sürdürülebilir kentsel gelişmenin sağlanabilmesinde önemli bir hareket noktasıdır. Konut alanlarındaki yaşam şeklini oluşturan “sosyal

kültürel bileşenler” ve bu yaşam şeklini yönlendiren davranışları oluşturan “psikolojik bileşenler”, sürdürülebilir kentsel gelişmenin sağlanabilmesinde temel olan “sosyal kültürel gereklilikler ” in bireysel ve toplumsal ölçekteki gelişme düzeyini belirlemektedir. Eko-rehabilitasyon sürecinde de konut alanlarındaki değişim sürdürülebilirliğin önemini bilincine vararak, gerekli sorumlulukları yerine getirmeyi kabullenmiş olan toplumun, kendi öz değerleri ile gelenek, görenek ve sosyal normlarından oluşan kültürel yaşamını ve bu yaşamı barındıran fiziksel çevresini koruyarak geliştirmeyi sağlayabilir. Bu da sürdürülebilir gelişmenin sosyo-kültürel açıdan sağlanabildiği anlamına gelmektedir.

Sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için toplumda yerleşmesi gereken sürdürülebilirlik kültürünün en kısa zamanda oluşturulabilmesi konut alanlarında mümkündür. Sürdürülebilirlik kültürünün oluşmasında etkili olduğu ileri sürülen; yaşanan çevrenin fiziksel, sosyal kültürel ve psikolojik özellikleri konut alanlarında net bir şekilde belirlenebilir. Bu alanlar, barındırdıkları kültürel miras ve sürekli sahne oldukları kültürel yaşam ile kent kültürünü en iyi yansıtan kentsel mekanlardır. Aynı zamanda, konut alanları sürdürülebilirlik kültürünün gelişerek bir yaşam şekli haline gelmesi için gerekli olan tüm sosyal kültürel ve psikolojik özelliklere sahiptir. İnsan, yaşadığı konutla, kültürel değerlerin ve toplumsal kurumların etkisi altında ilişkiye girmekte ve konutu bu çerçevede şekillendirmektedir. Bu anlamda fiziksel çevredeki ayrıntıların kültüre özgü olmasının, insanların kültürel kodlarındaki bu ayrıntıları yaşam çevrelerinde bulmak istemelerini ve bulamadıklarında o yere adapte olamadıklarını göstermektedir. Sosyal bir grubun, kültürel değerleri dikkate alınmadan gerçekleştirilen tasarımların, çoğu kez, yaşamayan, çalışmayan yapılar ortaya çıkardığı bir gerçektir (Soygeniş,S.,2006). Kültürel öğelerin tasarıma katılmadığı, konutta, salt fiziksel yenilik ve iyileştirmelerin yeterli olduğu düşüncesi sonucu, kültürel kimlikten yoksun çevreler ortaya çıkmaktadır. Kültürün bileşenleri, farklı kültür gruplarına ait olan konutlarda, farklı şekillerde kendini göstermektedir. İnsanların, kültürel edimlerine uygun yaşama çevrelerini tercih ettikleri, bu uygun çevreleri bulamadıklarında ise, ya konutu kendi anlayışlarına göre biçimlendirme çabası içine girdikleri ya da konutu reddettikleri görülmektedir. Nitekim eko rehabilitasyon sürecinde konut tasarımında da, bu kültürel farklılık ve çeşitlenmelerin ihmal edilmemesi, kullanıcıların konutu benimsemeleri açısından belirleyici bir nitelik taşımaktadır.

4.4 Eko-Rehabilitasyon Sürecinin Kullanıcı Açısından Değerlendirilmesi

Her ekosistemin temel konusu olarak, insanın psikolojik, sosyal, kültürel, ekonomik ve tarihsel yönlerini ele alan eko rehabilitasyon yaklaşımında, çevre kaynaklarının kullanıldığı her türlü etkinlik kaçınılmaz olarak sosyal bir boyut alır, çünkü her bir bireyin kullanım etkinliği aynı kaynaklara bağımlı olan diğer yaşam formlarına izin verilen kullanımı etkilemektedir. Ekolojik çevrede gerçekleşen bireysel hareket ve deneyimler “çevresel farkındalık” kazanmaya başlayarak insanlarda “çevresel kaygı, sorumluluk” ve “ çevreye bağımlılık” kavramlarının yerleşmesini sağlamakta ve böylelikle çevreyle ilgili davranışlar ile aynı çevreye kişisel uyumu sağlayan sosyal-algısal sistemler birleştirmektedir.

Konut sosyal kültürel bağlamda ele alındığında, içinde yaşayan bireyler için ifade ettiği anlamlar ile birlikte kazandığı yuva niteliği önem kazanarak bu yuvanın yaşam bulduğu ev kavramı ön plana çıkmaktadır. “Konut”, “ev-yuva”, “ikamet“ kavramları arasındaki farklılıklar ve ilişkiler üzerinde çalışan pek çok araştırmacı konutun, günlük yaşamın bir parçasını ve sosyal ilişkileri içerdiği için diğer mimarlık ürünlerinden çok daha farklı niteliksel özellikler taşıdığı konusunda ortak bir görüşe sahiptirler(Dovey,1985) Konut önemi, üretimi ve çevresi ile toplumsal bir sorundur. Eko rehabilitasyon sürecinde konutlar kullanıcıların konut ve çevresel kalite memnuniyetlerini en üst düzeyde sağlayacak sosyal ve teknik donatım tesislerini bünyelerinde barındırmaları, kentteki diğer fonksiyon alanları ve sosyal teknik altyapı ile güçlü şekilde bütünleşme sağlandığı takdirde sağlıklı bir kentleşmeye yardımcı olmaktadır. Rapaport (1977) konutun bulunduğu yerden izole edilmiş, ayrı olarak düşünülemediğini, aksine bireyler, komşular ve konut alanındaki imkânların konut yerleşim sistemini oluşturduğunu belirtmiştir.

Konut alanı çevresinin kullanıcıların beklentileri, ihtiyaçları, amaçları için ne kadar uygun olduğu ile ilgili memnuniyet değerlendirmesine sıklıkla ihtiyaç duyulmaktadır. Büyük ölçekte bakıldığında herhangi bir değerlendirme konut kullanıcı memnuniyeti belirleyicisidir. Konut alanı konut kullanıcı memnuniyeti, insanların yaşadıkları çevreye olan cevaplarını yansıtmaktadır. Çevre kelimesi sadece konuttan, konut alanı gelişiminden, komşuluktan meydana gelen fiziksel konut alanı bileşenlerinden değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik (düzenleme ve kuruluşlar) durumlarla da ilgilidir. Konut herkesin görece olarak rahat yaşayacağı bir yer olmalıdır. İnsanların çoğu, yaşam çevrelerinin çocuklarını büyütebilecekleri, kişiselliği olan, uyunabilecek,

yemek yenilebilecek, rahat davranılabılınacak ve kendilerini yenileyebilecekleri gibi bir çevre olmasını istemektedirler. Bu da iyi düzenlenmiş, sıkıntıdan, gürültüden, kalabalıktan, tehlikeden, hava kirliliğinden, çöpten ve diğer kötü özelliklerden yoksun bir çevreyi tarif etmektedir. Konut ve konut çevresi kalite memnuniyetinde belirleyici etken olan öznel kişisel değerlendirmeler konut kullanıcılarının davranışsal ve psikolojik faktörleri gibi öznel özelliklerini içermektedir.

Bu anlamda önce problemi ortaya koymak gerekir. Konut literatürü politikaların, programların, planların sık sık başarısızlıklara uğradığı örneklerle doludur. Kullanıcıların konut ve çevresini nasıl algıladıklarının, giderek daha fazla önemi olduğu ortaya çıkmaktadır. Problemler tanımlanırsa; politikaların, stratejilerin ve programların başarı şansı artacaktır. Eko rehabilitasyon sürecinde müdahale edilecek konut alanını kullanacak insan kitlesinin demografik ve sosyo-ekonomik yapısının çok iyi tahmin edilmesi ve bu konutu kullanacak olan kitlenin konut ve çevresel kalite memnuniyetini yükseltecek faktörlerin belirlenmesi gerekmektedir. Konut ve çevresel kalite memnuniyetinin yükselmesi insanların yaşam kalitesini artırmakta, dolayısıyla insanların hayatlarından memnuniyetlerini etkilemektedir. İnsanların yaşamaktan zevk aldıkları, mutlu oldukları konut alanları kullanıcıların ruhsal tatminini artırmakta, hayatta başarılı olmalarına yardımcı olmaktadır.

Kenti nesiller boyu bugüne taşıyan, insan yerleşimlerinin ana aktörü olan insan yada kent sakininin anıları, birikimleri, yaşantılarından başlayarak, kentin dönüştüğü bu oluşumun sorgulanması ve çözümlenmesi gerekmektedir. İnsanların yaşadıkları kentin değişmesine ne kadar ayak uydurabilecekleri göz ardı edilemeyecek en önemli sorunlardan birisidir. Bu bağlam da Türkiye’de yapılmış örnekler üzerinden bakarsak uygulanmaya çalışılan eko rehabilitasyon projelerinde aslında projenin sürdürülebilirliğinin birincil şartlarından olan kullanıcı faktörü önemle üzerinde durulmadığı yada göz ardı edildiği için başarıya ulaşamamaktadır. Örnekler üzerinden devam edersek Türkiye’de uygulamaya konmaya çalışılan projelerde hedefler tüm sürdürülebilirlik ve katılım modelini içeren ideal bir yapı ortaya koymaktadır, ancak uygulama süreci ve uygulama yöntemleri tamamen bu hedeflerin dışında gerçekleşmiştir. Örneğin bölgede çok eskiye uzanan bir geçmişe sahip olan ve bölgeyle özdeşleşen çingenelerin Sulukule'den uzaklaştırılmaları ana hedef olmuştur. Bunun paralelinde kendiliğinden oluşan ve mimarsız mimarlık dediğimiz, gerçekten sosyal dokunun mekana yansması olan binalar tamamen nitelsiz kabul

edilerek hızla yıkılmışlardır. Tüm bunların paralelinde insanların yaşam olanakları da tek tek yok edilerek tam bir asimilasyon sağlanmaya çalışılmıştır.

Zeytinburnu projesi ise ilk deprem dönüşüm projesi olup, projede isimsiz ve kişisiz yüksek konut blokları yerine , mekan duygusu ve kimliği yaratacak, her türlü sosyal ve toplumsal donatı hizmetleri bulunan ,düşük gabarili ve yüksek yoğunluklu yapılaşmalarda sürdürülebilir toplumlar inşa etmek üzerine kurulu iken; bu projede de yine aynı niyetler; sürdürülebilir toplum, sürdürülebilir ekonomi ve sürdürülebilir fizik mekan vaatleri vardır, ancak bu vaatler hangi noktaya dek gerçekleşebilmektedir? Var olan kentsel dokuyu hiçe sayarak (yakın bir gelecekte yap-sat düzenini de arayacağımız bir noktaya da geleceğiz) kapalı siteler konseptinde tasarlanmış, yapı yoğunlukları arttırılmış bir mekan düzeni gündeme gelmiştir.

Bu anlamda Türkiye'deki örneklerden yalnız Fener-Balat projesinde mekansal ve fiziksel dokunun korunarak sürdürülmesi söz konusu olmuştur. Fener-Balat projesi yola çıkış ve felsefe olarak batıdaki örneklerle benzerlikler göstermiştir. Dünya üzerindeki rehabilitasyon örneklerinden görülmüştür ki sosyal rehabilitasyon olmadan fiziksel rehabilitasyon çok mümkün değil yada uzun süreçte çokta faydalı değildir. Londra, Berlin Kreuzberg örneklerinde yıkıp, yeniden yapmak asla söz konusu değil; iyileştirme, sağlıklılaştırma ve sürdürülebilirlik (halkı bilgilendirip, tüm süreçlere bire bir katarak) ana hedefler olarak ortaya çıkmıştır.

		Türkiye'deki Eko-Rehabilitasyon Örnekleri	Yurtdışındaki Eko-Rehabilitasyon Örnekleri
Fiziksel-Tasarım Boyutu	Kent ile ulaşım ağı sağlanması	✓	✓
	Mevcut konut stoğunun tespiti	✓	✓
	Teknik altyapının oluşturulması	x	✓
	Çevre problemlerinin giderilmesi	x	✓
	Koruma/Kentsel Tasarım	✓	✓
Sosyal Boyut	Sağlık Hizmetlerine Erişim	x	✓
	Eğitim ve Kamu Hizmetlerine Erişebilirlik	x	✓
	Toplumla Etkileşim	x	✓
	Kentlinin (Kullanıcı)Katılımı	x	✓
Ekonomik Boyut	Seçilen alan ve çevresindeki iş olanaklarının oluşturulması	x	✓
Yasal -Yönetmelik Boyut	Yerel karar verme mekanizması	✓	✓
	Yerel halkla ilişkiler	x	✓
	Özel sektör katılımı ve liderliği	x	✓
Çevresel Boyut	Yapının ve kullanıcıların içinde bulunduğu çevreyle olan ilişkisi	x	✓

Çizelge 5.1 : Eko-rehabilitasyon Sürecinde Konut Alanlarındaki Değişimin Boyutunun Türkiye ve Yurtdışındaki Örnekler Açısından Değerlendirilmesi

SONUÇ

Küreselleşme sürecinde kentsel kimliğin hızlı dönüşümü, mimarlık alanında yeni düşünceler, çalışmalar ve söylemlerin gereğini ortaya koymaktadır. Kentlerin tarihsel ve geleneksel dokusuna eklenen, yeni yorumlarla çeşitlenen insan yerleşmeleri, farklı değişim ve dönüşümlerle şekillenmektedir.

Son yıllarda kentler temel sosyal, kültürel ve ekonomik dönüşümlere tanık olmuştur. Bu süreç kentsel konut alanlarındaki süreklilik ve gelişme eğilimleri ile birlikte yaşam kalitesini de etkilemiştir. En önemli nokta küresel dünya kültürünün etkilediği yeni kültür mekan boyutlarını anlamak ve bu eğilimleri analiz etmek için yeni kavramsal çerçeveler geliştirme gerekliliğidir. Bugünün hızlı dönüşüm sürecinde dikkatler küresel ağların üstüne çevrilmiş, mekansal gelişimin dinamikleri farklı sorgulamaları getirmiştir. Mekansal gelişimin yönlendirme ve eğilimleri, değişim ve dönüşüm çalışmaları geleceği oluşturmak adına bugünü ve geçmişi anlama adına önem kazanmaktadır. Özellikle uzun vadede , iyi bir analiz sürecini gerektiren “eko – rehabilitasyon” olgusunun temelinde var olan sosyal ve kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması konusu tartışmaya açılmalıdır.

Kentsel dönüşüm olgusu ilk kez gelişmiş Batı ülkelerin kentlerinde sosyal ve ekonomik açıdan çöküntü alanlarının yeniden canlandırılmasına yönelik müdahaleler yapılmasıyla başlamıştır. Genelde kentin, nüfusunu kaybetmiş ya da düşük gelir gruplarının kötü ekonomik ve fiziksel şartlarda yaşadıkları ve sosyal dayanışmanın kaybolduğu konut alanlarında, eski boş liman ve sanayi alanlarında kentin ekonomik gelişimine katkıda bulunacak projelerin uygulanması biçiminde olmuştur. Batı kentlerinin mekansal biçimlenmesine müdahale yöntemleri, yapılan hatalardan alınan derslerle zaman içerisinde o toplumlara özgü kurumsal yapıların varlığına ve toplumsal dinamiklerine göre geliştirilmeye başlanmıştır. Kentsel dönüşüm Türk planlama sisteminde bir strateji olarak uygulanmamış, Türkiye'nin bağlamsal ve uygulama dinamiklerine göre gerçekleşmiştir. Bu yüzden, Türk metropoliten kentlerindeki dönüşüm olgusunu Türk kentlerinin mekansal yapısının oluşma dinamiklerini dikkate almadan açıklamanın yetersiz kalacağı söylenebilir. (Osmay.S.,Ataöv. A,2007)

Bu anlamda eko rehabilitasyon sürecini yeni bir strateji olarak ele almaya başlayan Türkiye'de , politik ve ekonomik kaygılarla ön plana çıkan kavramlar, dönüşümün ya

da rehabilitasyonun temelini oluşturan topluma yönelik kavramların önüne geçmektedir.

Son dönem, yani *2000'li yıllar*, yerel yönetimin özel sektörle işbirliğinin hız kazandığı ve ilk defa 'dönüşüm'ün strateji olarak tanımlandığı dönemdir. Ancak dönüşüm stratejisi sadece kentsel yenileme olarak tanımlanmış ve bu yaklaşım farklı kent parçalarının farklı kullanımlara dönüştürülmesi için uygulanmaya başlanmıştır. Bunun yanında tarihi konut alanlarının soylulaştırılarak korunması ve apartman alanlarının iyileştirilmesi de göze çarpar. Analizler Türkiye'de dönüşüm alanlarının bağlamsal özelliklerini öğrenmeden ve tanımadan müdahale etmenin sınırlı ve parçacı fiziksel değişimden ileriye gidemeyeceğini göstermektedir. Bugün geçerli yeni planlama ve müdahale paradigmasına uygun olarak dönüşümün yapılacağı alanın yerel özelliklerinin dikkate alınmasını, yerel yönetimin yanısıra diğer iddia sahiplerinin de sürece katılımını, ortaklıkların kurulmasını ve çok yönlü bir değişim sürecinin yönetilmesini gerektirmektedir. Yapılacak dönüşüm uygulamaları için bu doğrultuda yeni bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. (Osman.S.,Ataöv. A,2007)

Avrupa ve Amerika'da geliştirilen pek çok müdahale biçiminden farklı olarak Türkiye'de kentsel dönüşüm deyince akıllara gecekonduların dönüşümü geliyor. Kentsel dönüşümün doğasına aykırı olarak, kentlerin farklı problemlerine karşı genellikle tek ve aynı çözümler uygulanıyor. Dönüşüm sorunları, fiziksel mekanın dönüşümüne indirgenirken, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlar genellikle dikkate alınmıyor.

Türkiye'de kentsel dönüşüm deneyimi, plan ve programların, politik müdahale biçimlerinin doğrudan sonucundan çok, piyasa koşullarına, toplumun "spontan/anlık" çözümlerine, merkezi ve yerel yönetimin karşılıklı etkileşimine dayanmaktadır. Tarihsel bir analiz yapmanın amacı ise kentsel dönüşüm süreç ve pratiğinde dışsal etmenlerin ulusal ve uluslararası rolünü belirlemektir. (Osman.S.,Ataöv. A,2007)

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde meydana gelen ekonomik ve sosyal değişim süreci kentleşme ve konut problemini bu değişimin ışığı doğrultusunda tanımlamayı gerektirir.(Turgut, İnalhan, 2007) Bu bağlamda yeni oluşturulacak kentsel alanların yanı sıra ekonomik ömrü sınırlı olmakla birlikte oldukça uzun olan konutun her ne kadar mevcut stokun yenilenmesi 'yeniden yatırım' politikalarının kaçınılmaz bir parçası olsa da, bu politikaların özellikle stokun bakımı ve iyileştirilmesini hedeflemesi beklenmektedir. Bunun en temel sebebi mevcut stoka bakım ve iyileştirme amacıyla yeniden yatırım yaparak stoğun daha verimli ve etkin

kullanımının sağlanabilecek olmasıdır. Yeniden yatırımlar yoluyla mevcut stoktan zamansız kayıpları önlemek, stokun ekonomik ömrünü uzatmak, yatırım değerini korumak ve yükseltmek, konutun sunduğu hizmetlerin ve yaşam çevrelerinin standartlarını iyileştirmek ve stokun güncel ihtiyaç ve eğilimlere uyumunu sağlamak mümkündür. Bu sayede kullanıcılar hem daha yüksek standartlarda konutlarda ve çevrede yaşaması hem de temel bir ekonomik kaynak olan konut stokunun daha verimli şekilde kullanılması sağlanabilir. Bu bakımdan konut stoğunda eko rehabilitasyon konusu hem bir sosyal politika alanı, hem de mimari tasarım sorunları açısından anlamlı bir araştırma konusu olarak tanımlanabilir.

Uzun yıllar boyunca politikalarını ve kaynaklarını ‘gelişme’ ve ‘yeni yapı üretimi’ne yönlendirmiş ve mevcut yapılaşmış alanlara ilişkin politikalar ve müdahale yöntemleri geliştirmemiş ülkemizde, bu tutumun sürdürülmesi artık mümkün görünmemektedir. Yaşam çevrelerinin ve konut stokunun devamlılığına, bakımına, iyileştirilmesine ve yenilenmesine ilişkin kararları ve müdahaleleri içerecek ‘yeniden yatırım’ politikalarının geliştirilmesi Türkiye’nin öncelikli işlerinden biri olmalıdır.(Özdemir, 2007)

Yeniden yatırımlar yoluyla daha sağlıklı, güvenli ve değerini koruyan kentsel çevreler elde etmek, mevcut stoku kullanıcının güncel ihtiyaç ve eğilimleri ile uyumlu hale getirerek konut ihtiyacının bir kısmını mevcut stoktan karşılamak ve bu sayede sürekli yeni konut alanları açılmasının bir ölçüde önüne geçmek, kullanıcıların daha yüksek standartlarda konutlarda ve çevrede yaşamasını sağlamak mümkündür.

Dünya genelinde yaşanmakta olan bu değişim ve dönüşüm süreci Türkiye’de de yaşanmaktadır. Hızla gelişen sanayi ve iletişim sistemlerinin getirdiği küreselleşme sürecine karşı fiziksel, sosyal ve kültürel alt yapının geliştirilmesi aynı hıza ulaşmamaktadır. Bu şartlar altında insanların fiziksel , sosyo-kültürel ve psikolojik ihtiyaçları yeterince karşılanamazken, uygulanan yanlış politikalar plansız, alt yapısız ve sağlıksız kentsel çevreler içeren kimliksiz kentlerin gelişmesine neden olmaktadır.

Dönüşümün yapısal nitelikleri, dönüşen, dönüşmekte olan veya dönüşmeye hazır ama dönüşemeyen alanların toplumsal (yoksulluk ve istihdam, sosyal gelişim, yerel yönetim, işbirlikleri ve ağlar gibi), fiziksel (altyapı, ulaşım, çevre yönetimi, konut, açık alan gibi) ve politik (yasal değişimler ve uygulamalar, devletin temel hedefleriyle kesişen tarafları gibi) özelliklerdir. Dönüşüm kendi sosyal dinamikleri

içerisinde yavaş yavaş gelişen bir süreçtir. Bu süreç, fiziksel yapının değişimi yanında, değişimin ilişki katmanlarını da içerir. Bu bağlamda, dönüşüm sürecinin aşamalarını, her aşamayı etkileyen yapısal özellikleri ve aktör etkileşimlerini ve ilişkileri de anlamak gerekir. (Osman S., Ataöv. A., 2007)

Türkiye yerleşmelerinde iyileştirme politikalarına yönelmek için, çok sayıda gerekçe bulunabilir. Ancak bu kavrayış ve yönelişi eyleme dönüştürebilmek üzere gerekli altyapı ve düzenlemelere sahip olduğumuz söylenememektedir. Türkiye’de kentsel planlama mevzuatı, kentsel alanların yalnızca genişletilmesini kolaylaştıran, yatırımların bu amaçla yönlendirilmesini sağlayan bir yaklaşıma sahiptir. Bu yaklaşımla, yalnızca “kadastral ve imarlı alanlar” olmak üzere iki bölge tanımlanır. Öngörülen asıl süreç, yalnızca birinciden ikinciye geçiştir. Bu nedenle sistemin temel araçları da yalnızca ‘kamulaştırma’ ile sınırlı kalmıştır. Yarım yüzyılı aşkın bir süredir bu rejim altında yürütülen kentleşme sonucunda, oluşan alanlar da kentsel hizmetler ve yatırımlar açısından yetersiz ve düşük standartlarda gelişmiştir. (Balamir, M., 2002)

Dünya ülkelerinde, içinde canlandırma, yeniden oluşum, eski haline getirme gibi çeşitli dönüşüm türlerini barındıran kentsel yenileme çeşitli kurum ve kuruluşlar arasında paylaşıldığı görülmekte ve işlerin bu şekilde eşgüdümlü olarak yürütüldüğü görülmektedir. Bu anlamda başarılı eko rehabilitasyon örneklerini görmek mümkündür.

Özellikle 1990’ların başından itibaren Avrupa’da başarılı sayılan kentsel dönüşüm projelerinde ön plana çıkan bazı ortak özellikler bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, bu projelerin stratejik planlama yaklaşımı ile geliştirilmiş olmasıdır. Bu projeler, belirgin bir vizyon doğrultusunda tasarlanan stratejileri izlemektedir. Esnek bir planlama anlayışına bağlı olarak geliştirilen bu projelerin dönüşüm strateji ve politikaları, zaman içinde değişen ekonomik, toplumsal, fiziksel ve çevresel koşullara göre tekrar gözden geçirilmektedir. Bu projelerin ikinci ortak özelliği, işbirlikçi ve katılımlı planlama¹³ yaklaşımıyla geliştirilmiş olmalarıdır. Kentsel dönüşüm politikalarının başarıyla hayata geçirilmesindeki en önemli etkenlerden birisi, özel sektör, kamu sektörü, gönüllü kuruluşlar ve toplumun farklı kesimlerinin ortaklıkları ve uzlaşmaları üzerinde gelişmiş olmalarıdır. Bu nedenle, Avrupa’da başarılı olarak tanımlanan kentsel dönüşüm projeleri müzakereci yöntemlerle geliştirilmiştir. Bir başka deyişle, projelerin araştırma, geliştirme, uygulama, izleme

ve öz değerlendirme süreçlerinde müzakereci ve katılımlı yöntemler uygulanmaktadır. (Akar,M.,2006)

Bu tez çalışması kapsamında çok yönlü bir kavram olan eko-rehabilitasyonu sosyal kültürel bir bakış açısıyla ele alınarak, kentsel çevre kalitesinin oluşumu ve yaşanmasında önemli rolü olan konut alanlarında incelenmiştir. Çalışmada sürdürülebilir yaşam çevrelerinin oluşumu toplumun sosyal ve kültürel gelişmesi ile birlikte mümkün olabileceği , bunun ise toplum genelinde oluşması gereken “sürdürülebilirlik kültürü”nün bir yaşam şekli haline gelmesiyle sağlanabileceği ifade edilmektedir. Sürdürülebilirlik kültürünün oluşmasında yaşanan çevre olarak konut alanlarının fiziksel, sosyal kültürel ve psikolojik bileşenlerinin büyük rol oynadığı ileri sürülmektedir. Bu çalışma, değerlendirilebilir konut stoğunun niceliksel ve niteliksel açıdan yetersizliğinin yanı sıra; günümüzde ortaya çıkan ve gelecekte de oluşacak konut talebinin karşılanmasındaki ölçek patlamasının rolünün de dikkate alınması gerekliliği problematiği üzerinde durularak, yaşantımızın büyük çoğunluğunu geçirdiğimiz konutu, içinde bulunduğu fiziksel ve sosyo –kültürel çevre ile birlikte yeniden değerlendirip çağımız şartlarına uygun çevresel kalitenin tekrar sağlanabilmesi için bir değerlendirme niteliği taşımaktadır. Böylelikle, insanların fiziksel, sosyo-kültürel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayarak mutlu bir yaşam sürmelerine yardımcı olacak çevreler yaratma sorumluluğunu paylaşan mimarlık disiplini kapsamında yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Eski yapıların yeniden kullanımı ve çevreye uygun yeni tasarımlar ile doğal çevreye zarar vermeden yapılaşma anlayışı çerçevesinde, gelecek nesiller için daha sağlıklı bir çevre yaratılırken, aynı zamanda yapıların tasarım özellikleri ile kullanıcılar için daha ‘yaşanabilir’ yaratılabilecektir. Bu bakışla sürdürülen tez çalışması, ileride yapılacak çalışmalara ve projelere de altyapısal bir destek bir ön araştırma niteliğinde görülmelidir.

KAYNAKLAR

A) KİTAP

- Aslanoğlu, A.**, (1998). Kent, Kimlik Ve Küreselleşme, 128,161, Ezgi Kitapevi, Bursa
- Berkes ,Fikret., Kışlalıoğlu,Mine.**,1999,Çevre ve Ekoloji,Remzi Kitapevi
- Brunn, S.,D., and Williams, J.,F.**,1993. World Urban Development, in Cities of the World, pp.3-39, Eds., Brunn, S.,D., and Williams, J.,F.,Harper Collins College Pub.,New York
- Buckingham-Hatfield,S.,Evans,B.**, 1996. Achieving Sustainability Through Environmental Planning, in Environmental Planning and Sustainability, pp. 1-15, Eds., Buckingham-Hatfield,S.,Evans,B., John Wiley and Sons, England
- Castells, M.**, 2000.Urban Sustainability in the Information Age, Debates,pp.118-122
- Çed**,1993. Çevresel Etki Değerlendirmesi Verileri
- Cowan, P.**, (1963), Studies in Growth, Change and Ageing of Buildings, Transactions of Bartlett Society Vol 1, London.
- Cutter, S.,L.**,1985. Rating Places: A Geographers View on Quality of Life, Ass. Of American Geographical Research Pub., quoted from, Mitchell , G., Indicators as Tools to Guide Progress on the Sustainable Development Pathway, in Sustaining Human Settlements, A Challenge for the New Millenium, Ed., Lawrence, R., Urban International Press, pp.69-80, Great Britain, 2000.
- Dovey, K.**, 1985. Home and Homelessness, in Home Environments: Human Behavior and Environment, Vol : 8, pp. 33-48 , Eds., Altman,I. and Werner,C., Plenum Press, New York .
- Fudge, C.**,1999, Linking Cultural Development and Sustainability in Cities, in City and Culture, Cultural Processes and Urban Sustainability , pp.23-33, Ed., Nyström, L., Lenanders Tryckeri AB, Kamlar,Sweden.
- Hasol, D.**, 1998. Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü. Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları,
- İncedayı, Deniz.**, 2007,Konut Çevresinde Çağdaş Yaklaşımlar, Avrupa Ülkelerinden Örnekler,Kültür Ve Mekan Toplantıları Ulusal Sempozyum Bildiri Kitabı,Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları,İstanbul
- Kocabaş,Arzu**,2006,Kentsel Dönüşüm Yenileştirme,Literatür Yayıncılık,İstanbul
- Özden ,P.Pınar.**, 2008 Kentsel Yenileme, Sayfa 56 ,Sayfa 237-240 ,İmge Kitapevi Yayınları

- Mitchell , G.**, 2000. Indicators as Tools to Guide Progress on the Sustainable Development Pathway, in *Sustaining Human Settlements, A Challenge for the New Millenium*, pp.69-80, Ed., Lawrence, R., Urban International Press,Great Britain.
- Mitlin,D. and Satterthwaite, D.**, 1996. Sustainable Development and Cities, in *Sustainability, the Environment and Urbanization*, pp.23-62, Ed. Pugh, C., Earthscan, London.
- Pugh, C.**, 1996. Sustainability and Sustainable Cities, in *Sustainability , the Environment and Urbanization*, pp.135-178, Earthscan, London.
- Rapoport, A.**,1998. Using Culture in Housing Design, *Housing and Society*, 25/1&2,1-20
- Reboratti, C.**,1999. Territory, Scale and Sustainable Development , in *Sustainability and the Social Sciences*, pp.207-222, Eds., Becker, E., Jahn, T., Zed Books, London.
- Redclift, M.**,1999. Sustainability and Sociology : Northern Preoccupations, in *Sustainability and the Social Sciences* pp.59-73, Eds., Becker, E., Jahn, T., Zed Books, London.
- Redhouse**,1998,Redhouse Yayınevi,İstanbul
- Sachs,I.**, 1999. Social Sustainability and Whole Development : Exploring the Dimensions of Sustainable Development, in *Sustainability and the Social Sciences*, pp.25-36, Eds.,Becker, E., Jahn, T., Zed Books, London.
- Soygeniş, S.**, 2006, Mimarlık Düşünmek Düşlemek, Yem Yayınları, İstanbul.
- Short, J.,R.**,1996. The Urban Order, An Introduction to Cities, Culture and Power, pp. 36-90, 173-206, 239-261, Blackwell, G.B.
- Şerefhanoğlu,M**,1981, Yapılarda Sürekli Bakım ve Onarım Sorunu
- Tağmat,T., Uysal, Z.**, 2009 Mimarlık ve Sürdürülebilirlik Hakkında ACE Bildirgesi ve Politikası
- Yeang, K.**,(1999), The Green Skyscraper: The Basis For Designingustainable Intensive Buildings , Munich: Prestel Verlag
- Werner, C.**, 1999. Psychological Perspectives on Sustainability, in *Sustainability and the Social Sciences*, pp.223-242, Eds., Becker, E. and Jahn, T., Zed Books, London.

B) TEZ

- Alemdar, K.**, (1981), Türkiye’de Kamu Yatırımlı Genel Hizmet Yapılarında Bakım Sorununun İncelenmesi ve Bir Yöntem Araştırması, Doktora Tezi, İDMMA,
- Asatekin, G.**, (1994) The Role of the Inhabitant in Conservation A Proposals for the Evaluation of Traditional Residential Architecture in Anatolia, Yayınlanmamış Doktora Tezi, ODTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 42-43, 47, 56, 294-306
- Aslan, S.**, 2000, Günümüz Konut Tasarımı İçin Kullanıcı-Tasarımcı Etkileşiminde Kültür Etkeninin İzmit Örneğinde İrdelenmesi ve Bir Model Önerisi, Doktora Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü
- Asutan, Sarp.**,2007, Sağlıklı Yapının Sürdürülebilirlik Sürecine Yönelik Bir Model Önerisi, Doktora Tezi, İstanbul
- Çahantimur,A.**(2007). Sürdürülebilir Kentsel Gelişmeye Sosyo-Kültürel Bir Yaklaşım : Bursa Örneği, Doktora Tezi, İstanbul, İTÜ
- Değirmenci,İzzet.**,2009, Tarihi Mekânlarda Kentsel Dönüşüm Uygulamaları: Balat Örneği,Yüksek lisans Tezi,Isparta
- Demir,E.**, 1998, Kentsel Farklılaşma ve Kimlik: Ankara da Konut Çevreleri Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara
- Dil,Hülya**,1998,Konut Yapılarının Ekolojik Yükü, Yüksek Lisans Tezi, İtü, İstanbul
- Kuş , H.**,1992, Mevcut Konut Stoğunun Sıhhileştirilmesi Üzerine Bir Çalışma:Yedikule İmrahor Mahallesi Uygulaması ,Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,İTÜ.
- Ünlü, F.**, 1998, İç Mekan Oluşum ve Biçimlenişinde Mekan-İnsan Davranışı Etkileşimine Bir Yaklaşım, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turgut, H.**,1990. Kültür – Davranış - Mekan Etkileşiminin Saptanmasında Kullanılabilecek bir Yöntem, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Oğuz,SC.**, 2003 The Use and Efficiency of Housing Stock in Turkey, Yüksek Lisans Tezi, METU, Ankara.
- Özkaşıkçı, Hakan.**, 2004 Elemanter Ve Yüksek Teknolojili Mimari Tasarımda Ekoloji Düşüncesi Ve Dönüşümü İstanbul, MSGÜ, Yüksek Lisans Tezi
- Şahingür ,Aylin .**,2005 Kentsel Yenileşme Projelerinin Katılım Boyutu: Ciutat Vella Ve Fener Balat Örnekleri,Yüksek lisans Tezi,MSGÜ,İstanbul

Tathcan,Güldeniz.,2006 Kentsel Koruma Alanlarının Yaşatılmasında Kültürel Yatırımların Önemi, İstanbul Fener Ve Balat Semtleri Örneği ,Yüksek Lisans Tezi,İstanbul

Turgut, H., Kültür – Davranış – Mekan Etkileşiminin Saptanmasında Kullanılabilecek bir Yöntem, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul,1990.

Ulusaraç, G. K., (1990), Edirne Kale içindeki Tarihsel Konutların Korunma ve Kullanım Olanakları Açısından Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü

C) MAKALE

Akar,M., 2006 , Y. Doç. Dr.,ODTÜ,Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler Ve Türkiye

Asatekin,N.G Mardan,E.,1998, Kuşadası Kaleiçi Sağlıklaştırma ve Yenileme Projesi Mimarlık 26sayı: 228/2

Ashford., 1998 ve 1999. European Insulation Manufacturers Association [EURIMA], Institut Wohnen und Umwelt [IWU].

Atasoy,A.,Ünügür, 1983 M., Türkiye’de Konut İhtiyacının Karşılmasında Uygulanan Yaklaşımların Değerlendirilmesi

Avcıoğlu B., 2002, Türkiye de Yaşam Kalitesi , Planlama Dergisi, Ankara, Say 2002/1, s. 30- 36

Balamir, M. ,2002, Türkiye’de Kentsel İyileştirme Girişimlerinin Gündeme Alınması ve Planlama Sisteminde Gereken Değişiklikler, *Yapı* (253) 66-70.

Buckingham-Hatfield,S.,Evans,B., 1996. Achieving Sustainability Through Environmental Planning, in Environmental Planning and Sustainability, pp. 1-15, Eds., Buckingham-Hatfield,S.,Evans,B., John Wiley and Sons, England.

Çetiner,A., 1972,Şehircilik Çalışmalarında Donatım İlkeleri, İTÜ.

Darlow, A.,1996. Cultural Policy and Urban Sustainability : Making a Missing Link ?, Planning Practice and Research , 11/3, 291-302.

DPT., 2001

Elliott, A.,J., 1994. An Introduction to Sustainable Development, The Developing World, Routledge, London

Es,Muharrem.,Akın,Özlem.,Konut Memnuniyeti ,1998

- Francescato, G.**, 1998, Residential satisfaction, in van Vliet-W.(ed.) Encyclopedia of Housing,Sage, Monterey, C
- Gilbert , R., et.,al.**, 1996. Making Cities Work , The Role of Local Authorities in the Urban Environment , Eartscan Publ., London.
- İMP.**, 2009 İstanbul Metropolitan Planlama,Fener Balat Unesco Projesi,İstanbul
- Keleş,R.**,1982 Nüfus ,Kentleşme, Konut Ve Konut Kooperatifleri Konut ,81 Kent Kooperatif Yayınları,Ankara
- Kellekçi ,Ömer Lütfi., Berköz,Lale.**,2006,Konut Ve Çevresel Kalite Memnuniyetini Yükselten Faktörler, İtü Dergisi,Sayı 2.
- Konut Müsteşarlığı Apk Daire Başkanlığı**, 2003, 2000 Yılı Bina Stokunun Yaş İtibariyle Değerlendirilmesi
- Künar,Arif.**,2003,Ekoloji ve Mimarlık, Mimarlar Odası Ankara Şubesi ,Bülten 12,Sayfa:34-35
- Lawrence, Lawrence, R.J.**, (1987). Housing, Dwellings and Homes, New Mexico
- Medar ,Atıcı.**,2002 , Ekolojik Mimari Ve Felsefi Açılımları , Mimarlık ve Felsefe II Sempozyumu: "Etik - Estetik",İtü ,İstanbul
- Miljövarsberedningen** , (2000). Tank Nytt, Tank Hallbart- Att Bygga Och Föralta För Framtiden. Stockholm: Ministry of Environment.
- Nyström, L.**,1999. Introduction: The Importance of Culture to Urban Environment, in *City and Culture, Cultural Processes and Urban Sustainability*, pp.1-19, Ed., Nyström, L., Lenanders Tryckeri AB,Kamlar,Sweden.
- Osmay,S.,Ataöv,A.**,2007, Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım, Metu Jfa 2007/2 (24:2) 57-82
- Özmehmet, E.**,1997, Avrupa Ve Türkiye’deki Sürdürülebilir Mimarlık Anlayışına Eleştirel Bir Bakış
- Özdemir, Burcu.**, 2007 Planlama, Mevcut Konut Stokunda Yeniden Yatırım: Hanehalkı Davranışının Üst Ölçekte Etkileri
- Stern**,1990, IBA Sergi Metinleri
- Stock Data Service** ,1989 Housing Review Vol:38,No:1
- Tönük, Seda.**, 2001,Bina Tasarımında Ekoloji Üniversite Yayın No: YTÜ MF.DK-01.0628
- UNESCO**, 2002. Accelerating Sustainable Development : Local Action Moves the

World, Report of the Commission on Sustainable Development Acting as the Preparatory Committee for the World Summit on Sustainable Development, E/CN.17/2002/PC.2/6/Add.5, Belgium.

D) BİLDİRİ

Atasoy,A.,İnceoğlu,M.,Şener,H.,Turgut,H.,Ünügür,M.,1988 Gecekondu Bölgelerinde Sağlıklaştırma Sorunları (Upgrading Problem in Squatter Settlement)" Çağdaş Konut ve Kentsel Çevre Arayışları., O.D.T.Ü. Konut Araştırmaları Merkezi (K.A.M.) Sempozyumu, Ankara

Atkinson, R. , (2004) Urban Regeneration, Partnerships and Community Participation: Lessons from the UK, Uluslar arası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul, 12-18.

Balanlı, A. ve Öztürk, A., (1997), "Yapı Biyolojisi, Mimarlık ve Çevre Hekimliği", Uluslar arası Katılımlı 1. Ulusal Çevre Hekimliği Kongresi, 8-12 Aralık 1997, Ankara.

Bonaiuto,M., and Bonnes,M., 2000. Social-Psychological Approaches in Environment-Behavior Studies: Identity Theories and Discursive Approach, in Theoretical Perspectives in Environment-Behavior Research, pp.67-78, Eds., Wapner,S.,et.al., Kluwer Academic Plenum Pub.,USA.

Demirarslan, Sibel,2005, Türk İnsanı İçin Yapılan Konutlarda Yaşam Kalitesinin Elde Edilebilmesi İçin Gerekli Faktörler, Konut Değerlendirme Sempozyumu, İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul

Durmuş,S, 2009, Sürdürülebilirlik Bağlamında Mimarlıkta Anlam ve Kimlik ,21.Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi,Bursa

Ehrlich, P.R. ve Holdren, J.P. (1971), Impact of Population Growth, Science, 171 (3977),1212-1217.

Francescato, G., (1998). Residential satisfaction, in van Vliet-W.(ed.) *Encyclopedia of Housing*, Sage, Monterey, C

Hardin, G.,1991. Paramount Positions in Ecological Economics. in Ecological Economics: The Science and Management of Sustainability, pp. 47- 57, Ed., R. Costanza, New York: Columbia University Press

H.P.Improving Human Settlements,Up With People, The University Of British Columbia Pres,1976)

Gibson, M. ve Kocabaş, A. , (2000) London: Sustainable Regeneration-Challenge and Response, 1. Uluslar arası Kentsel Tasarım Buluşması Bildirisi. Küreselleşme Sürecinde Kentsel Tasarım ve Yerel Özellikler Sempozyum Kitabı, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 177-228.G

Görgülü,Tülin,.2009,Türkiye’de Uygulanan Kentsel Dönüşüm Modellerinin Sürdürülebilirlik Çerçevesinde Sorgulanması, 21.Uluslararası Yapı-Yaşam Kongresi Entegrasyonu Projesi ,2007, Kentleşme Tematik Grubu 2. Raporu

Gültekin, N. Ve Özcan, Z. (1997) Development İn Cultural Continuity, Culture And Space İn The Home environment, Critical Evaluationsv /New Paradigms”, İstanbul, 245-249.)

Ketizmen,G.,Turgut Yıldız, H., 2006, Social and Cultural Sustainability in Architectural Design Studios, paper presented in 19th IAPS International Conference,11-16 September, Bibliotheca Alexandria, Egypt.

Levine , R.,S.,et. al.,1999. The Sustainable City of the 21st. Century: Westbahnhof, Vienna-Theory and Practice , in *XX.UIA Congress, Architecture of the 21st. Century, Academic Treatises Vol.1*, Beijing, 23-26 June, pp.68-72.

Mazumdar, S., 2003. Sense of Place Considerations for Quality of Urban Life, in *Quality of Urban Life, Policy Versus Practice?*, pp.86-87, Eds.,Zeren Gülersoy, N., et.al.,Urban and Environmental Planning and Research Center, İ.T.Ü., Cenkler Pub. İstanbul.

Miljövarsberedningen, (2000), Tank Nytt, Tank Hallbart!- Att Bygga Och Föralta För Framtiden. Stockholm: Ministry of Environment.

Moore, G.,1987. Environment and Behavior Research in North America : History,Development and Unresolved Issues, in *Handbook of Environmental Psychology*,vol 2, p.1378,Eds., Stokols,D., Altman, I.,Wiley and Sons, quoted from,

Norberg – Schulz , C.,1985, *The Concept of Dwelling*, pp.13-19, Electa/Rizzoli, New York.

Özbek,Müge,.2007 Geleneksel Ve Modern Yerleşmeler Bağlamında: Mekan Olgusu Ve Barındırdıkları Kültürel Altyapılar,Kültür Ve Mekan Toplantıları Ulusal Sempozyumu,İstanbul

Özmehmet, Ecehan ,. Avrupa Ve Türkiye’deki Sürdürülebilir Mimarlık Anlayışına

Eleştirel Bir Bakış

Preteceille, E.,1997. The Changing Economic and Social Structures of the Paris Region : Recent Trends and Policy Issues, in Cities in Transformation - Transformation in Cities : Social and Symbolic Change of Urban Space, pp.65-79, Eds., Kalltörp, O., et. al. , Ashgate Publ., England.

Redclift , M. and Woodgate, G.,1997. Sustainability and Social Construction, in The International Handbook of Environmental Sociology, pp.55-68, Eds., Redclift , M. and Woodgate, G., Edward Elgar Pub., United Kingdom.

Seagert,S.,1985. The Role of Housing in the Experience of Dwelling, in Home Environments: Human Behavior and Environment,Vol.8, pp.27-309, Eds. Altman, I.and Werner,C., Plenum Press,New York.

Short, J.,R.,1996. The Urban Order, An Introduction to Cities, Culture and Power, pp. 36-90, 173-206, 239-261, Blackwell, G.B.

Tognoli, Tognoli, J., 1987, Residential Environments.*Handbook Of Environmental Psychology*, New York, Plenum Pub. Corp.).

Turgut, H. and Kellett,P., 1996. The Spaces of Home, an Examination of Domestic Spaces in Squatter Settlements, Traditional Dwellings and Settlements Working Paper Series, IASTE, 99, 85-108, Berkeley, California.

Turgut,Yıldız, İnalhan ,Hülya.,Gökselin, 2007 , Kent Kültür Konut Sempozyumu İstanbul'da Kültürel ve Mekansal Dinamikler :Konut ve Çevresine İlişkin Tercihler ve Beklentiler

Unesco-most Declaration,1996

Wapner,S. and Demick, J.,2000. Assumptions, Methods and Research Problems of the Holistic, Developmental, Systems-Oriented Perspective, in Theoretical Perspectives in Environment-Behavior Studies, Underlying Assumptions, Research Problems and Methodologies, pp.7-20, Eds., Wapner, S.,et.al., Kluwer Academic/Plenum Pub., New York.

Werner, C., et.,al., 2002. Transactionally Oriented Research: Examples and Strategies, in Handbook of Environmental Psychology, pp.203-221, Eds., Bechtel, R.,B. and Churchman, A.,John Wiley & Sons, Inc., USA.

Wheeler , S., 2004. Planning for Sustainability: Toward Livable, Equitable, and Ecological Communities. Londra ve New York: Routledge.

WGSC, 2004. Working Group for Sustainable Construction [WGSC]. (2004), Working Group Sustainable Construction Methods And Techniques Final Report.WGSC

E) İNTERNET

URL-1, <http://www.arkitera.com>, Kasım 2009

URL-2, <http://www.carryingcapacity.org>, Ekim 2009

URL-3, <http://www.fenerbalat.org>, Mayıs 2009

URL-4, <http://www.google.com/maps>, Haziran 2009

URL-5 , http://www.lifetime.vtt.fi/lifetime_network/4_szczecin.pdf), Haziran2008

URL-6, <http://www.morphosis.com> , Mayıs 2009

URL-7,

<http://www.gap.gov.tr/proje-ve-faaliyetler/kultur-varliklari-ve-turizm/bitlen-projeler>

URL-8,

<http://www.Kultur.Gov.Tr/.../Mersintarsussofularmahallesi37.Ve42.Sokak.Pdf>

URL-9, <http://www.buildingforlife.org>, Kasım 2009.

URL-10,

<http://www.bayindirlik.gov.tr/.../1kentlesmemevcutdurumraporuson.doc> ,Ekim 2009

URL-11, <http://www.eaue.de/winuwd/79.htm>,Haziran 2009

URL-12,http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/705e1164a8394aa_ek.pdf ,Ekim 2009

URL13,

<http://www.ipc.sabanciuniv.edu/tr/ArastirmaAlanlari/documents/HalilAgah.pdf> ,

Ekim 2010

URL14, <http://www.mo.org.tr/UIKDocs/ribahousingpolicy.pdf> , Kasım 2009

URL 15,YapıMalzemeleriDirektifi'nin orijinal metin ,Aralık 2009

<http://www.mo.org.tr/UIKDocs/construction-products-directive.pdf>

URL 16, <http://www.mo.org.tr/UIKDocs/vatandasdeklarasyonu.pdf>, Aralık2009

URL 17, <http://www.wikipedia.com>, Şubat 2009

URL 18, <http://www.mo.org.tr/UIKDocs/avustralya.pdf>,Kasım 2009

URL 19, http://www.wbdg.org/resources/sustainable_hp.php,Kasım 2009

URL 20;<http://www.1resimler.com> , Eylül 2010

EK 1

RIBA KONUT POLİTİKASI

Daha İyi Konutlar ve Daha İyi Mahalleler Politika Belgesi

İngiliz Mimarlar Kraliyet Enstitüsü (Royal Institute of British Architects-RIBA) İngiltere’de güncel olarak yaşanan konut sıkıntısından ve bu nedenle aşırı hızlı gerçekleşmekte olan konut inşasının konut yapılarında ve yerleşim yerlerindeki yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyişinden hareketle, daha nitelikli konutlar ve mahalleler oluşturulması için atılması gereken temel adımları içeren bir politika belgesi yayımladı. Temmuz 2007’de yayımlanan metinde, daha iyi mekânlar ve çevreye daha duyarlı konut ve yerleşimler üretmek için acilen alınması gereken önlemler aktarılarak, somut öneriler getiriliyor.

Özet ve Öneriler

Bugün İngiltere’nin pek çok yerinde insanlar düzgün ve alım güçlerine uygun konut bulmakta sıkıntı yaşıyor, açık ciddi boyutlarda. Bu durum, arazi arzındaki çarpıklıklar, konut finansmanının işleyiş şekilleri, hane halkı oluşumunun artan hızı gibi karmaşık nedenlerden kaynaklanıyor. Neden ne olursa olsun, çok daha fazla sayıda konuta gereksinim var ve biz, ya niteliğin niceliğe kurban edildiği 1960’ların hatalarını tekrarlayacağız, ya da aynı zamanda iklim değişikliğinin getirdiği ciddi sorunlarla mücadele etmemize de yardımcı olacak, düzgün konutlar ve mahalleler yaratacağız RIBA, kendini İngiltere’deki konutların tasarım kalitesini iyileştirmeye adanmış bulunmaktadır. Yüksek nitelikli tasarım hem konutlara hem de bu konutların çevrelerine değer katar. Yüksek nitelikli tasarım, buralarda oturan insanların yaşamlarını iyileştirebilir, inşa edilen alanlarda daha yüksek değerler elde edilmesini olanaklı kılar, daha iyi kamusal alanlar yaratır ve mülk sahiplerine prestij sağlar.

Tasarım çözümleri ve iyileştirilmiş malzeme ve teknoloji uygulamaları, karbon emisyonlarının azaltılması ve değişen iklimimize uyum sağlama gayretlerimizin öncüsü olmalıdır. Şanslıyız ki, iyi tasarlanmış konutlarda aynı zamanda ısıtma, aydınlatma ve bakım giderleri de daha azdır. İyi tasarlanmış, sürdürülebilir konutların ömrü daha uzun, kullanım esnekliği daha yüksek, erişilebilirliği ve güvenliği daha iyi olacak ve bu konutlar daha zarif bir şekilde yaşlanacaktır. RIBA, İngiltere’de inşa edilen yeni konut stokunun büyük bir bölümünün gerek tasarım gerekse sürdürülebilirlik açısından, beklememiz gereken standartların çok altında kaldığına inanmaktadır. Hükümetin yüksek nitelikli tasarımda ısrarcı olma

kararlılığını ve öte yandan, Mimarlık ve Yapılı Çevre Komisyonu'nun (*Commission for Architecture and the Built Environment-CABE*) yeni konut stokunun iyileştirilmesi yönündeki çalışmalarına paralel gayretlerini olumlu karşılıyoruz

Ancak mimarların devrede olması, salt kendi başına, tasarımın kaliteli olacağını garanti etmeyeceği gibi, iyi tasarlanmış, sürdürülebilir ve başarılı yaşam alanları yaratmanın temel ögesinin, farklı alanlarda uzmanlaşmış iyi tasarımcıların devreye sokulması olduğunun da anlaşılması önemlidir.

Sunduğumuz bu politika, bu hedefe ulaşmada başıca engeller olduğuna inandığımız hususları ortaya koymakta, net ve ulaşılabilir bir dizi öneri içermektedir. Bunların başlıcaları aşağıda sıralanmaktadır:

- Yüklenicilerin ve tasarım ekiplerinin yerel planlama makamları aracılığıyla olumlu yönde eleştirel bir uzmanlık hizmeti alabileceği yerel ve bölgesel tasarım değerlendirme kurullarından yararlanılmasını kesinlikle destekliyoruz. İyi tasarımın desteklenmesi ve tanıtılması için, yerel ölçekteki bütün önemli konut gelişimlerinin otomatik olarak bu tür tasarım değerlendirme kurullarına sunulması gerektiğine inanıyoruz.
- Bugün inşa edilen ortalama bir konut, 1920'de inşa edilen benzerinden çok daha küçüktür. Bu, kısmen hane halklarının artık daha küçük olması ile açıklansa da, İngiltere ve Galler AB içinde konutlar için minimum alan standartları bulunmayan yegâne ülkelerdir. İngiltere ve Galler'de, bütün yeni konutlar için minimum alan standartları getirilmesi ve gerek yeni gerekse satışa çıkartılan eski konutların bu mülklerin kaç metrekare olduğu açıkça belirtilerek pazarlanması gerektiğini düşünüyoruz
- Hane halkı sayısına ilişkin artış tahminleri göz önüne alındığında, Hükümet'in 2016 yılına kadar 200.000 yeni konutun tamamlanması hedefinin yeterli olmadığı kanısındayız. Ancak, 250.000 veya daha fazla konutun tamamlanması gerekse bile, bu hedef, tasarım kalitesinden ödün vermeden gerçekleştirilmelidir.
- Konutlar, değişen sosyal ve çevresel gereksinmelere uyum sağlayabilecek şekilde tasarlanmalıdır. Burada mimarların karşısındaki zorlu sorun, bir yandan çağdaş yaşamların ve kültürel ve sosyal çeşitliliğin bu karmaşıklığı karşılayabilecek konutlar gerektirdiği gerçeğini kavrarken, öte yandan da konut üretenele - Victoria ve George tarzı konutların çağdaş karşılıkları gibi - yeni ve tekrarlanabilir çözümler bulma konusunda destek olabilmektir.

- Başarılı yaşam alanlarında konut tiplerinin dengeli bir bileşiminin sağlanması gerekir.

Yoğunluk düzeyleri ince ayarla belirlenmeli ve mekânsal bir strateji (ve uygun olan yerlerde, mekânsal bir imar planı) ile yönlendirilmelidir. Şu anda geçerli olan hektar başına konut ölçütü işi fazla basite indirgemektedir ve biz yoğunluğun kat alanı ile arsa alanı arasındaki orandan oluşan bir ölçü ile belirlenmesini öneriyoruz.

- Sürdürülebilir Konutlar Yönetmeliği'nin (*Code for Sustainable Homes*) getirilmiş olmasını kesinlikle destekliyoruz ve bunun konutların çevresel performanslarının ölçümünde tüm sektör için geçerli bir standart olabilmesi için yapılacak çalışmalara yardımcı olmak konusunda kendimizi bağlıyoruz. Ancak biz, aynı zamanda, diğer yapı türlerine uygulanacak benzer standartları da bir an önce görmek istiyoruz.

- Hükümeti acilen belirli bir takvime bağlı olarak mevcut konut stoğunda enerji verimliliğini makul bir maksimum düzeye çıkartılmasını sağlayacak önlemler almaya davet ediyor ve hedef olarak 2020 tarihini öneriyoruz.

- Bir yaşam alanını oluşturan ögeler olarak kamusal alanların niteliği de konutların niteliği kadar önemlidir. Hükümet, müteahhitler, mimarlar, plancılar ve bunların yapı sektöründeki meslektaşları düzgün konutlar üretmenin asal bir parçası olarak, net bir şekilde ve özel olarak, iyi tasarlanmış ve iyi bakılan kamusal alanların sağlanmasını da talep etmelidir.

- Hükümet'in, çöküntü alanlarının geliştirilmesini teşvik etmeye odaklanmış duruşunu sürdürmesi gerektiğini düşünüyor, ancak aynı zamanda yeşil alanların geliştirilmesinde de belli bir esneklik gerektiğine inanıyoruz. Konut talebi ile değerli açık alanların korunması ve iyileştirilmesi arasında özenli bir denge kurulmalıdır.

- Biz, alım gücüne uygun ve sosyal konut sunumunun, aynı alandaki özel mülk konutlarla aynı tasarım ve inşaat kalitesine sahip olarak ve ayrı tutulmadan sağlanması gerektiği inancındayız.

İyi Tasarımın Değeri

Yüksek nitelikli tasarım konutlara ve bu konutların çevrelerine değer katar. Yeni geliştirilen alanların değerini yükseltir, daha yüksek kullanıcı memnuniyeti yaratır, daha iyi bir kamusal alan oluşturur ve mal sahiplerinin prestijini yükseltir. İyi tasarlanmış, sürdürülebilir konutlar daha uzun yıllar dayanacak, kullanımları daha esnek, ısıtma, aydınlatma ve bakım giderleri daha düşük, öte yandan güvenlikleri daha yüksek olacak ve zarif bir şekilde yaşlanacaktır. İyi tasarımın insanların kendilerini iyileştirme duygusuna katkısı vardır – istatistiklere göre niteliksiz konut

stokundan kaynaklanan hastalıkların tedavisi için yılda 2 milyar paund dan fazla harcama yapılmaktadır ki bu rakam yerel yönetimlerin konut stokunun kendine yaptıkları yatırımdan fazladır. Herkes için düzgün ve alım gücüne uygun konut sağlanması uygar bir toplumun temel bir göstergesidir. Ancak, İngiltere’de yeni inşa edilen konut stokunun çok büyük bir bölümü tasarım ve sürdürülebilirlik açısından olmamız gereken noktanın çok uzağındadır. CABE’nin gerçekleştirdiği son ulusal konut denetlemesine göre, yeni gelişmelerin sadece % 18’i kalite açısından iyi veya çok iyi; % 53’ü orta ve % 29’u kötü sınıfına girmektedir. Bu son derece üzücü bir sonuçtur ve biz, yerel yönetimlerin ve Planlama Müfettişlerinin kötü tasarıma tahammül göstermemelerini bekliyoruz. Unutulmamalıdır ki, İngiltere’deki yeni konutların ve özellikle de inşaata yeni açılan alanlardaki konutların pek çoğu, çok sınırlı mimar katkısı ile gerçekleştirilmektedir. Hükümet’in yüksek nitelikli tasarımdan yana duruşunu ve yeni konut stokunun niteliğinin artırılması yönünde CABE’nin sürmekte olan çalışmalarına paralel gayretlerini memnunlukla karşılıyoruz. Ancak, mimarların devrede olması, salt kendi başına, tasarımın kaliteli olacağını garanti etmeyeceği gibi, iyi tasarlanmış, sürdürülebilir ve başarılı yaşam alanları yaratmanın temel ögesinin, farklı alanlarda uzmanlaşmış iyi tasarımcıların devreye sokulması olduğunun anlaşılması önemlidir.

İnsanlar yaşam çevrelerinden en fazla, ister konutlarının mimarisinde ister kamusal alanlarda ve mahallelerindeki yeni alanlarda olsun, sağlanan başarılı “detaylar”la hoşnut olmaktadır.

Halen geçerli olan imar onayları alındıktan sonra tasarım girdilerinin tırpanlanması eğilimi, yapı çevrenin bir anlamda “zeka özürü” olmasını teşvik etmektedir. İskân alanlarında kalitenin sürdürülmesi ve iyileştirilmesi için, yapı elde etme sürecinin her aşamasında yetkin tasarım girdilerinin kesintisiz olarak sağlanmasına dikkat edilmelidir. Gerek tasarımcılar gerekse müşteriler çok kez sırf kapris sayılabilecek planlama kararları ile karşılaşmaktadır. Konut tasarımı, planlama sistemi içinde, daha profesyonel, akılcı ve tutarlı bir şekilde ele alınmalıdır. Plancıların hem tasarım konularında iyi birikimli ve iyi yetiştirilmiş olduğu hem de yüklenicilerle tasarım ekiplerinin olumlu bir iletişim içine girebildikleri yerel ve bölgesel tasarım değerlendirme kurullarından uzman görüşü alma yönünde teşvik edildiği bir planlama sistemi görmek istiyoruz. Şu anda çok sayıda bu tür kurul - RIBA ve CABE tarafından olanaklı kılınarak - resmî olmayan bir şekilde çalışmaktadır ve

bunların tüm ülkeye yayılması gerekir. RIBA, bölgesel ağı aracılığı ile bu konuda yardımcı olmaya hazırdır.

İyi tasarımın teşviki için, yerel açıdan önemli konut gelişim projelerinin otomatik olarak yerel tasarım değerlendirme kurullarına sunulması ve bu kurullara izin başvuruları öncesinde sunumlar yapılmasına olanak sağlanmasının gerekliliğine inanıyoruz. Hükümetin konutlara ilişkin 3 numaralı Planlama Politikası Bildirimi (*Planning Policy Statement 3/PPS3*) yetkili yerel planlama kurumlarını yeni konutlar için yüksek tasarım standartları talep etmeye teşvik etmekte ve iyi tasarlanmış konutlar ve mahaller için bir başlangıç düzeyi oluşturan CABE Yaşam için Yapım (*Building for Life*) ölçütlerini de içermektedir. Tasarımın salt öznel olduğu mitini yıkmak istiyoruz. Örneğin Yaşam için Yapım ölçütleri konutların ve mahallelerin tasarım kalitesini değerlendirmek için nesnel olanaklar sağlamaktadır ve bunlar, daha yaygın olarak kullanılmalıdır. Ayrıca, yüksek nitelikli kamusal alanların ve canlı, iyi tasarlanmış sokak çevrelerinin sağlanması da teşvik edilmelidir

Konut İhtiyacı ve Sunumu

İngiltere’de, yaşanan güçlü ekonomik gelişmeye karşın, artan nüfus ve küçülen hane halkı boyutları ile, onyıllar boyunca çok az sayıda yeni konut inşa edilmesi, sonuçta ortaya bir konut açığı çıkartmıştır. Planlamanın getirdiği kısıtlar ve konut açığının konut arzına etkisi, ortalama fiyatların son on yılda % 204 oranında arttığı ülkede, kendi konutlarını satın alabilenlerle alamayanlar arasındaki sosyal ve ekonomik uçurumu büyötmüştür. İmar izni olan arsaların, arsa-stokçuluğunu önleyecek mali boyutlu caydırıcı önlemlerin alınması koşuluyla hızla gelişime açılması gerekmektedir. 1997 yılı ile 2003 yılı arasında, inşaat yapımına açılan arsalarda % 7 oranında bir düşüş olması, sorunu açıkça göstermektedir.

Hükümet’in, çöküntü alanlarının geliştirilmesini teşvik etmeye odaklanmış duruşunu sürdürmesi gerektiğini düşünüyor, ancak aynı zamanda yeşil alanların geliştirilmesinde de belli bir esneklik gerektiğine inanıyoruz. Konut sunumu ile değerli açık alanların korunması ve iyileştirilmesi birbirlerini destekleyen faktörler olarak görölmelidir. Hükümetin açıklanan hedefi, 2016 yılına ulaşıldığında her yıl 200.000 yeni konutun tamamlanmış olmasını içermektedir. Ancak yine Hükümet’in kendi verilerine göre, sadece İngiltere’de yeni oluşan hane halkı sayısının yıllık hızı 2004-2016 dönemi için yılda 223.000 olarak tahmin edilmektedir. Bu durumda, yıllık konut inşaatının artması – belki de yılda 250.000 konuta ulaşması – gerekebileceği görüşündeyiz.

Hiç kuşku yok ki daha fazla konutun tamamlanması gerekmektedir – ancak bu tasarımın niteliğinden ödün verilmesi pahasına gerçekleştirilmemelidir. Kate Barker’in arazi planlaması konusundaki raporunda açıkça ortaya konduğu gibi, kent parçalarının inşası ve yeniden inşasından yana bir tavır teşvik edilmeli ve bunun yanısıra - tasarım kaygılarını da içermesi gereken - planlama kararları yanı sıra, bunların sosyal ve çevresel pahaları olacağı da göz önüne alınmalıdır.

Salt Sürdürülebilir Konut Yetmez - Sürdürülebilir Yaşam Alanları Gerekir

İngiltere’deki yapıların % 70’ini konutlar oluşturmaktadır. Konutlar bir kentin dokusunu yarattığı ve kamusal alanların sınırlarını oluşturduğu için, bunların daha geniş bir sosyal çerçeve göz önüne alınarak tasarlanması gerekir. Sürdürülebilir bir yaşam alanı, konutları, işyerlerini, ticaret ve dinlenme tesisleri ile çekici ve güvenli kamusal alanları içeren, çok sayıda farklı kullanımdan oluşur.

Yaşam boyu Konut (*Lifetime Home*) standartlarını çok destekliyoruz ve mimarları, tasarladıkları konutların uzun dönemde yeni koşullara uyarlabilir olmasını göz önüne alma yönünde teşvik ediyoruz. Müteahhitler tarafından gerçekleştirilen “kayıp” konutlar çeşitli nedenlerle mimarlar tarafından kabul edilemez olarak görülürken, bu tür çözümlerin çeşitli bakımlardan sürdürülebilir olmadığı da artık anlaşılmıştır ve halkın bu ürünleri giderek artan oranda kabul etmeme olasılığı yüksektir. George stili ve teraslı Victoria tarzı konutlar, bir yapı dokusunun zaman içinde nasıl buralarda oturanların gereksinimleri değiştiğinde bunlara uyacak şekilde uyarlatabildiğine örnektir. Mimarların karşısındaki sorun, konut üreticilerini - Viktorya ya da George stili konutlar kadar popüler ve esnek, fakat çok daha yüksek performans standartlarına göre tasarlanmış ve aynı zamanda, çağdaş yaşamın karmaşıklıklarına, kültürel ve sosyal çeşitliliğe cevap verebilen - genel olarak uygulanabilecek yeni çözümler bulmak yönünde desteklemektir.

Tasarımcılar, evden çalışmaya uyarlabilme açısından yeterli olacak konutlar yaratmak için teşvik edilmelidir. Bu tarz çalışmalar mahalleleri gün boyu canlı tutar, yolculuk taleplerini azaltır ve güçsüz kesimlere iş olanağı sağlayarak mahallelerde ekonomik faaliyetlerin sürüp gidebilmesine olanak verir.

Yolların ve boş alanların da yapılar kadar önemli olduğu kabul edilmelidir. Hükümetler, yükleniciler, mimarlar ve bunların yapı sektöründeki diğer meslektaşları iyi tasarlanmış bir kamusal ortam sağlamak yönünde özel olarak teşvik edilmelidir. Yapıların, yeşil alanların ve yolların doğru bileşimi ve trafik alanları ile park yerlerinin iyi tasarlanmış olması konut alanlarının niteliğini belirleyen önemli

öğelerdir. Araştırmalar, kamusal alanların – yüksek nitelikli mimari tasarımla birlikte - iyi tasarlanmış olmasının vatandaşlık grurunu artırdığını göstermektedir. Ancak, tasarım kendi başına yeterli değildir – kamusal alanların aynı zamanda iyi bakılması ve yönetilmesi de gerekmektedir.

Konut Tasarımı ile İklim Değişikliği Mücadelesi

Konutlardaki enerji kullanımı karbondiyoksit emisyonlarının önemli bileşenlerinden biridir.

Enerji verimliliğini çarpıcı bir şekilde iyileştirmek ve gerek yeni gerekse mevcut konutlarda karbon açısından nötr enerji kaynakları kullanmak, sektörün karşısındaki en zorlu sorundur. Sürdürülebilir yaşam alanlarının yaratılmasından sorumlu olanların bu sorunla yüzleşmesi gerekmektedir. Sürdürülebilir Konutlar Yönetmeliği'nin devreye sokulmasını, bütün yapıların çevresel performansının ölçülmesi ve iyileştirilmesi için geliştirilecek bütüncül ve kolay anlaşılabilir bir sistemin oluşturulması yönünde Hükümet açısından iyi bir başlangıç olarak görüyor ve destekliyoruz. 2016 yılına ulaşıldığında bütün yeni konutların sıfır-karbon standardına göre inşa edileceği hedefini destekliyoruz. Ancak İngiltere'de yılda % 1 gibi düşük bir oranla çok yavaş yenilenen mevcut konut stoğu, konutlarımızın çoğunluğunu oluşturmaya devam edecektir. 2050 yılında mevcut konut stoğunun % 50 gibi büyük bir oranı hâlâ bizimle olacak. Bu nedenle, tüm mevcut stoğun enerji verimliliğini iyileştirerek 2020 yılında makul bir maksimum değere ulaştıracak kapsamlı ve zaman hedefli bir programın ortaya konması gerektiğini düşünüyoruz. Bu, bir yandan hükümetin müdahaleleri ile öte yandan teşvik ve yasal kuralların oluşturduğu dengeli bir dizi önlemlerle mal sahipleri ve kullanıcıları gerekli adımları atmaya yöneltmekle gerçekleştirilebilir. Karbonun azaltılması açısından, planlama ve kentsel tasarım sadece konutların tasarımı kadar önemli olmakla kalmayıp, aynı zamanda iklim değişikliğine uyum sağlanmasında da önemli bir rol oynamak durumundadır. RIBA Sel Riski konusundaki güncellenmiş PPS25 ve iklim değişikliği ile ilgili PPS1 ekini memnunlukla karşılamakla birlikte, ısınmanın etkilerinin tam olarak öngörülebilmesi ve planlama sisteminin bunu karşılayacak şekilde hazırlanabilmesi için daha fazla çalışma yapılması gerektiğine inanmaktadır.

Yoğunluk, Yerleştirme ve Vaziyet Planı

Uygun alanlarda gerçekleştirilecek daha yüksek yoğunluklar gereksiz yayılmaları önleyecek ve çekici ve canlı yaşam çevreleri yaratacaktır. Şu anda var olan kentsel

alanlardaki ve banliyölerdeki düşük yoğunluklar, örneğin toplu taşıma gibi altyapıların zaten var olduğu yerlerde daha fazla konut, işyeri ve tesis inşa etmek için bir fırsat oluşturmaktadır.

Banliyölerin, bunları bunca insan için çekici kılan koşullar tahrip edilmeden, sürdürülebilir yaşam alanları olarak yeniden hayal edilmesi ve canlandırılması gerekmektedir. Ancak, yoğunluk düzeyleri yerine göre dikkatle oluşturulmalı ve yükleniciler arazinin koşullarına ya da kısıtlara bakmadan yoğunluğun en yüksek düzeylere çıkarılması konusunda tasarımcılar ve mütehhitler üzerinde baskı kurmamalıdır. Geçmişteki bu tür baskılar ufak birimleri baskın kılmış ve kent merkezlerinde 1-2 yatak odalı dairelerin oluşturduğu “geto”lar yaratmıştır. Bu eğilim öyle boyutlara ulaşmıştır ki, İngiltere’deki yeni konutların neredeyse yarısını, pek çoğu salt yatırım aracı olarak alınmış ve boş duran apartman daireleri ve küçük evler oluşturmaktadır. Konut Yapımcıları Federasyonu’na (*Home Builders Federation*) göre, yeni yoğunluk ihtiyaçları ve sektörün satın alma gücü açısından duyulan kaygılara cevap verme eğilimi ile İngiltere’de, üç ya da daha fazla yatak odalı tamamlanmış konutların oranı 1999/2000 ve 2005/2006 dönemleri arasında % 67’den % 47’ye düşmüştür.

Başarılı yaşam alanlarında konut tiplerinin dengeli bir bileşiminin sağlanması gerekir. Yoğunluk düzeyleri ince ayarla belirlenmeli ve mekânsal bir strateji (ve uygun olan yerlerde, mekânsal bir imar planı) ile yönlendirilmelidir. Şu anda geçerli olan hektar başına konut ölçütü işi fazla basite indirgemektedir ve biz yoğunluğun kat alanı ile arsa alanı arasındaki oranla oluşan bir ölçü ile belirlenmesini öneriyoruz.

Günümüzün pazarındaki eğilim, pek çok yabancı pazar için de geçerli olduğu gibi, konutları kat alanlarına değil oda sayısına göre pazarlamak yönündedir. Konut alıcıları genellikle, bugün inşa edilen tipik bir evin 1920’de inşa edilen bir eve oranla göreceli olarak çok daha küçük olduğunun farkında değildir ve konut boyutları geçen 20 yılda oldukça sabit kaldıysa da, bunlar şimdi 1980’lere kıyasla, ortalama olarak % 20 oranında daha fazla odaya sahiptir. Günümüzde inşa edilen pek çok özel sektör konutları veya kiralık sosyal konutlar 1960’larda kat ve depolama alanları için belirlenen Parker Morris standartlarını tutturamamaktadır. İngiltere ve Galler, AB içinde konutlar için herhangi bir minimum alan standardı olmayan yegâne ülkelerdir. Yeni bir konutun ortalama kat alanı 76 m²’dir. Bunu arsa konusunda aynı baskıyı yaşayan Japonya’daki 92 m² veya Hollanda’daki 115 m² ile karşılaştırın. Bu nedenle,

İngiltere ve Galler'deki bütün yeni konutlar için minimum alan standartlarının konması gerektiği görüşündeyiz. Mekân standartlarının yükseltilmesinin yükleniciler açısından bir maliyet boyutu getireceği açık olmakla birlikte, bu farkların şantiye dışındaki üretim oranının artırılması gibi, daha etkin inşaat yöntemleri geliştirilerek ve giderek genişleyen bir konut yapım programının sağlayacağı ölçek ekonomileri ile dengelenebileceğini düşünüyoruz.

Gerek yeni gerekse yeniden satışa çıkartılan konutların mülkün metrekare alanı açık olarak belirtilerek pazarlanmasının tüketicilerin yararına olacağı görüşündeyiz ve emlakçıların ve yüklenicilerin bu bilgiyi standart olarak sağlayacaklarını umarken, gerekirse, bu bilgilerin Konut Bilgi Paketleri (*Home Information Packs*) içinde zorunlu olarak bulundurulmasının yararına inanıyoruz.

Alım Gücüne Uygun ve Sosyal Konutlar

20. yüzyılın ikinci yarısının sonlarına doğru inşa edilen sosyal konut gelişimlerinin pek çoğu, kendi dönemlerinin sınırları içinde, yüksek tasarım standartları getirmiştir. Bu konutlar, yerini aldıklarına oranla daha büyük ve daha donanımlıydı. Daha sonra ortaya çıkan ve sosyal konut projeleri ile eş anlamlı sayılan sorunların çoğunun, aslında yetersiz yatırımlardan ve yönetim konularından kaynaklandığı görülebilir. Londra'daki Golden Lane Estate gibi bu sorunların çözülebildiği projeler başarılı planlama, tasarım ve yönetimle nasıl bir dayanıklılık ve yaşanabilirlik sağlanabileceğini vurgulamakta ve ön plana çıkartmaktadır. Son zamanlarda açıkça görülen sosyal konutlara yeterli yatırımın sağlanmaması durumu tasarım standartlarında bir düşüşe yol açmış ve buna aynı zamanda arzdaki ciddi boyuttaki yetersizlik de eklenmiştir. Alım gücüne uygun konut temininin "*Section 16*" anlaşmaları ile sağlandığı konut gelişimi alanlarında, bazen tasarım ve malzeme standartları konusunda sosyal olanla, özel sektör kapsamındakiler arasında kesin bir uçurum olması bizi endişelendirmektedir.

Alım gücüne uygun ve sosyal konutlar, projenin diğer kısımları ve çevresindeki mahalle ile entegre edilmeli ve ideal olarak, yoldan geçenler bunları farklı olarak algılamamalıdır. Sosyal ve alım gücüne uygun konutlarda oturanlar, çok kez içinde yaşadıkları konutların tasarım kalitesi konusunda aynı seçme şansına sahip değildir. İyi tasarlanmış bir konut herkesin hakkı olmalıdır. Dolayısı ile biz, alım gücüne uygun veya sosyal konut ögesi de içeren bütün büyük konut projelerinin bir yerel tasarım değerlendirme kurulu tarafından değerlendirilmesi gerektiği görüşündeyiz.

Konut İdaresi'nin (*Housing Corporation*) Tasarım ve Kalite Standartları'nı devreye sokarak alım gücüne uygun konutlarda iyi tasarım ve niteliğin önemine inancını ortaya koymasını memnuniyetle karşılıyoruz. İdare tarafından finanse edilecek bütün yeni konutlarda Sürdürülebilir Konutlar Yönetmeliği'nin 3. Düzey Koşullar'ına uymayı seçmesinden, ve böylelikle diğer yüklenicilere örnek olmasından özellikle memnunuz. Belirli bir miktarda, örnek olacak nitelikte tasarlanmış projeler sunan Kayıtlı Sosyal Mülksahipleri (*Registered Social Landlords*) olduğunu görüyoruz ve iyi tasarlanmış, entegre ve alım gücüne uygun konut üretimi konusunda çıtayı belirleyen bu girişimcileri kutluyoruz.

Hükümetin, önde gelen arsa sahibi olarak, iyi tasarlanmış ve sürdürülebilir yaşam çevrelerinin geliştirilmesine öncülük yapmak konusunda özel bir konumu olduğunu düşünüyor ve "*Communitas England*" girişimini destekleyerek, iyi tasarımın gündemlerinin özünde olmasını garanti etmek istiyoruz.

RIBA Ne Yapacak?

RIBA, gerek mimarlık eğitimi gerekse meslek pratiğinin konut söylemine ve yenilikçi çözümler bulunmasına nasıl katkı sunabileceğini inceleyecektir. Örneğin, mimarlık okulları, yerel veya bölgesel tasarım denetleme kurullarına katkıda bulunabilir ve konutlara ve mahallere yönelik daha fazla proje çalışması ile, hem bazı yeni fikirler, hem de bir sonraki mimar nesline daha üst düzeyde beceriler kazandırılabilir. Tasarım kalitesinin konut ve planlama politikalarının geliştirilmesinde temel bir öge olmasını garanti etmek amacı ile, Hükümet'le çalışmaya devam edeceğiz. RIBA Konut Grubu ve Enstitü'nün düşünce havuzu olan Geleceği İnşa Etmek birimi aracılığı ile ve CABE ya da Konutlar için Tasarım (*Design for Homes*) gibi aynı paralelde düşünen kuruluşlarla işbirliği yaparak, konunun mimarlar arasında tartışılmasını, yapıyı çevreyle ilgili diğer meslek adamları ve fikir öncüleri ile ortaklıklar geliştirilmesini teşvik edeceğiz RIBA, 2007 yılı sonbaharında sunulacak bir dizi pratik araç geliştirerek tasarımcıların ve yüklenicilerin giderek daha üst düzeyde iklim bilincine sahip olan işverenlerin ve giderek daha çevreci olan planlama politikaları ve inşaat yönetmeliklerinin taleplerini karşılayabilmelerini olanaklı kılmak istemektedir. RIBA, bir meslek olarak mimarların, konut alanı ile bazı geçmiş dönemlerde olduğu gibi yoğun olarak ilgilenmesini, ve daha iyi konutlar ve daha iyi mahalleler sunabilmek için, diğer tasarımcı meslekler, müteahhitler ve yüklenicilerle birlikte nasıl çalışabileceklerini göstermeye devam etmelerini sağlamak konusuna kararlıdır.

EK 2

AVUSTRALYA HÜKÜMETLERİ İÇİN YAPILI ÇEVRE POLİTİKASI ÖNERİSİ

Gerekçe

Son yıllarda birçok ulusal hükümet, belirli standartların sürdürülmesi amacıyla politikalar oluşturarak yapılı çevre ve onun içerdiği kültürel miras üzerine odaklanmak gerektiğini kabul etmiştir. Sürdürülebilir gelişim ve yapılı çevrenin ozon tabakası üzerindeki etkisine ilişkin artmakta olan uluslararası ilgi, hükümetlerin minimum gelişim standartlarının ötesine geçen politikalar oluşturmaları gerektiği konusuna da dikkatleri çekmiştir. Avustralya'daki yapılı çevrenin tarihi Avrupa, Asya ve Amerika kültürleriyle karşılaştırıldığında oldukça farklıdır.

Bugün oldukça kentleşmiş bir ülkede bulunmamıza rağmen, gelişme yoğunluğu ve konsantrasyonu diğer ülkelere göre yetişmemiş durumdadır. Bu durum, Avustralya'nın yapılı çevre, mimarlık ve altyapıya ilişkin politikasında dünya lideri olması fırsatını vermektedir. Avustralya, daha iyi bir yeşil çevrenin desteklenmesine yönelik tutum ve politikalarında bir dünya lideridir. Şimdi de bu liderlik rolünü yapılı çevre konularına taşıma fırsatı bulunmaktadır.

Politika

Toplum tarafından ve toplum için inşa edilen yapılar hüküm sürmekte olan kültürel standartların en açık ve öz ifadesi olduğundan, Avustralya hükümetleri kendi halklarının geliştirmekte olan kültürel değerlerini yansıtan mimarlığı teşvik etmelidir. Avustralya hükümetleri gün geçtikçe kamusal ve özel sektörlerde ulaşılması gereken standartlar ve kalite düzeylerini belirlemek açısından daha büyük bir stratejik öneme sahip olmaktadır. Bu nedenle hükümetler tasarımıda

MİMARLAR ODASI – Nisan 2006

mükemmeliyetten sorumlu olarak davranmalı ve yapılı çevrenin kalitesinin sürekli olarak iyileştirilmesi için gerekli koşulları oluşturmalıdır.

RAIA Konseyi, Avustralya Yapılı Çevre Politikası için aşağıdaki ilkeleri belirlemiştir:

Bölgesel ve Ulusal Kimlik

Mimarlık ve yapılı çevre Avustralya kültürü ve ulusal kimliğinin en güçlü fiziksel ifadesi olduğundan, bölgesel ve ulusal kimliğe katkıda bulunan ve onun gelişmesini sağlayan mimarlığa destek olunmalıdır.

Sürdürülebilir Gelişim

Minimum yapı standartları üzerine kurulu yasal düzenlemelerle yapılı çevrenin kalitesini yükseltmeyi amaçlamanın artık etkili bir politika olmadığından hareketle, sürdürülebilir gelişim hedefi:

- Toprak, hava ve su kirliliğini en aza indiren;
 - Yenilenemez kaynakların tüketimini en aza indiren;
 - Toplumun sağlığı, güvenliği ve rahatlığını en yüksek seviyeye çıkaran;
- nitelikte bir mimarlık ve altyapıyı teşvik ederek izlenmelidir.

Miras ve Koruma

Kentsel, kırsal ve doğal çevreler Avustralya'nın kültürel ve fiziksel mirasının önemli bir bölümünü oluşturduğundan, geleceğin Avustralya mimarlığı mevcut doğal ve yapılı çevreyi korumalı yorumlamalı ve katkıda bulunmalıdır.

Yaşam Kalitesi

Yapılı çevre Avustralya halkının rahatlığı, mutluluğu ve huzuru üzerinde etkiye sahip olduğundan ki bu halkın birçoğu yapılı çevre üzerinde karar hakkına sahip değildir-hükümetler toplumun değişen sosyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarına cevap veren mimarlığı ve altyapıyı teşvik etmelidir.

Yenilik

Avustralya ekonomisi ve ticaretinin arkasındaki dinamik bakış açısının bir ifadesi olarak, sürekli ilerleme arayışı içindeki toplumu yansıtmak amacıyla tasarım, inşaat ve malzeme kullanımında yeniliğe destek verilmelidir.

Bu politika ilkelerini uygulamaya geçirmek için Avustralya hükümetleri aşağıdaki hedefleri izlemelidir:

Stratejik Hedefler

Aşağıda özetlenen stratejik hedefler orta ve kısa vadede sonuç verecektir. Bundan daha önemlisi, uzun vadede değerler ve tutumlar değişecek ve böylece yapılı çevrede iyi tasarım istisna değil, bir kural haline gelecektir:

1. Mali Değer: Tasarım süreci yapılar ve altyapıların potansiyel mali değerini sosyal, kültürel ve ekonomik açılardan belirlediğinden hükümetler, kamusal ve özel sektörlerde projelerin tasarımına yeterli ve uygun kaynakların aktarıldığını garanti

altına almak için, mimarlık yarışmaları ve benzeri seçim düzenlemelerini kabul etmeli ve özendirmelidirler.

MİMARLAR ODASI – Nisan 2006

2. Gelecek Nesiller İçin: Hükümetler, çocukların kendi çevrelerinin niteliğini belirleyen tasarım sürecini anlamaları için, yapılı çevre eğitimi içeren ilk ve orta dereceli okul programları geliştirmelidirler. Bu programlar, tasarımcı değil, hükümet kurumlarından, yapılı çevreyi geliştirenlerden ve tasarımcılardan daha yüksek standartlar talep edecek, kültürel açıdan bilinçli tüketici üretmeyi amaçlamalıdır.

3. Entelektüel Kaynakların Daha İyi Kullanımı

Hükümetler, mimarlık, mühendislik, peyzaj mimarlığı ve planlama uygulamalarının denetimine ilişkin yasal düzenlemeleri, toplumun yapılı çevreyi tasarlayan meslek adamlarının eğitime yaptığı yatırımın karşılığını tam olarak almasını sağlayacak şekilde gözden geçirmelidirler. Yapılarımız ve altyapılarımızı tasarlamak üzere eğitilmiş kişilerin bilgi ve becerilerinin hem özel hem de kamusal sektörler tarafından iyi bir şekilde değerlendirildiğinden emin olmak için denetim mekanizması oluşturulmalıdır.

4. İhraç

Avustralya kendi bölgesi içinde mimarlık, mühendislik ve tasarım eğitimi konusunda ana bir merkez, mimarlık ve mühendislik hizmetleri açısından da önemli bir ihracatçı konumundadır. Bu nedenle hükümetler:

- Denizaşırı öğrencileri çekmek için yüksek eğitim veren üniversite ve kolejleri;
- Denizaşırı pazarlara hizmet vermek isteyen Avustralyalı mimarlar, mühendisler ve peyzaj mimarlarını; teşvik etmeli ve desteklemelidir.

5. Araştırma ve Geliştirme

Avustralya, insan yerleşmeleri ve kentlerin geleceği, yapılı çevrenin kalitesi, insan varlığına karşı ekolojik tepkiler ve bu konulara akıllı cevaplar bulma ihtiyacı konularında çok büyük güçlüklerle karşı karşıyadır. Araştırma ve geliştirmenin yapılı çevremizin bugünü ve yarını için yeni çözümler geliştirmek açısından şart olduğunu düşünürsek, hükümetlerin hem de kendi kurumları arasında hem de meslek ve yüksek eğitim sektörleriyle aralarında araştırma ortaklıklarını teşvik etmeleri

gerekmektedir. Hükümetler, Avustralya'nın yapılı çevresinden sorumlu rolleriyle ilgili tüm hükümet politikaları ve kararları hakkında, kamu hizmetlerinin tüm düzeylerinde yeterli derecede uzman önerisi ve bilgisinden yararlanmalıdırlar.

Hükümetler, bu stratejik hedeflere ulaşmak için belirli eylem planları geliştirmek üzere mimarlık, mühendislik, peyzaj mimarlığı ve planlama mesleklerinden kaynak ve öneri desteği almalıdırlar. Devletin ilgili kurumlarındaki bütçelerden kaynak sağlanmalı ve proje bazlı olarak da özel sektör desteği aranmalıdır.

Avustralya hükümetleri bu inisiyatiflerin uzun ömürlü düzenleme ve programlar getirmesi eğiliminde olmalıdırlar. Böylece, tüm Avustralyalılar için daha iyi bir yapılı çevre mümkün olacak ve Avustralya'nın bilgi, beceri ve yeteneği küresel pazarda geçerlilik kazanacaktır.